

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ

ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ: Σ.Δ.Ο

ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΠΗΤΤΑ ΜΑΡΙΑ

ΤΑ ΜΟΠ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΚΑΓΚΑΔΗ ΕΛΕΝΗ

ΚΟΝΤΟΓΕΩΡΓΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

ΤΑ ΜΟΠ ΚΑΙ ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ



Για την εργασία επιμελήθηκαν:
οι σπουδάστριες:

—Καγκάδη Ελένη

—Κοντογεώργη Αναστασία.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ	690
----------------------	-----

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	ΣΦΑ.
1. Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΤΩΣΗΣ.....	1
α. Η Σύνδεση της Ελλάδας με την ΕΟΚ και οι επιπτώσεις της.....	
β. Τα οικονομικά της ολοκλήρωσης και οι επιδράσεις εμπορίου.....	6
γ. Εμπειρικές προσεγγίσεις των επιδράσεων εμπορίου.....	7
2. ΟΙ ΒΕΒΛΙΣΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΟΚ (Η ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ ΘΕΟΣ).	
α. Τα ληφθέντα μέτρα για την απελευθέρωση του εμπορίου.....	10
β. Διαπιστώσεις ως προς το εμπόριο της Ελλάδας με τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ.....	13
γ. Λόγοι στους οποίους αποδίδονται οι εξελίξεις που σημειώθηκαν.....	16
3. ΤΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ.....	
α. Τι είναι ΜΟΠ;.....	19
β. Πως φθάσαμε στα Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα;.....	20
γ. Γιατί έγιναν τα ΜΟΠ;.....	24
δ. Τι περιλαμβάνουν τα ΜΟΠ;.....	
1. Οι αρχικές προτάσεις της επιτροπής.....	26
2. Κανονισμός.....	29
ε. Η σημασία των ΜΟΠ.....	

- 1. Τα ΜΟΠ και η Ελλάδα.....	30
2. Η εμπειρία από τα δοκιστηνά προπαρασκευαστικά προγράμματα	31
στ. Πως θα εφαρμοστούν τα ΜΟΠ.....	32
ζ. Ποιές είναι οι περιοχές που αφορούν τα ΜΟΠ.....	34
η. Ποιός είναι ο τύπος των μέτρων που προβλέπουν τα ΜΟΠ;.....	35
θ. Τι αποτελεί την καινοτομία και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των ΜΟΠ;.....	37
ι. Το πρώτο ελληνικό ΜΟΠ.....	40
κ. "500 εκ. \$ το χρόνο χάνονται από τα ΜΟΠ" (λόγω του χαμηλού ρυθμού απορρόφησης των κονδυλίων).....	
 4. ΕΞΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	
α. Η εξέλιξη του εμπορίου της Ελλάδας, και η επίδρασή του.....	44
1. Αυξανόμενο ελλειμματικό εξωτερικό εμπόριο.....	
2. Η ανάπτυξη της διάρθρωσης του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας.....	46
3. Η γεωγραφική κατανομή του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου.....	47
β. Στατιστικά σχετικά με την πορεία των εξαγωγών.....	48
1. Η συνολική πορεία των εξαγωγών: Το χειρότερο μεταπολεμικό έτος.....	
2. Σοβαρά προβλήματα στη στατιστική απεικόνιση της πορείας των εξαγωγών κατά το 1981.....	51
 5. ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ.....	
α. Επιδράσεις εμπορίου, ανταγωνιστικότητα και διεθνής εξειδίκευση στις αγροτικές ανταλλαγές.....	53
β. Εκτιμήσεις για την μορφή και το ύψος των επιδράσεων εμπορίου.....	56
γ. Επιδράσεις εμπορίου: Μια πιο δυναμική προσέγγιση.....	62
 6. ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.....	
α. Ιδιομορφίες του ισοζυγίου πληρωμών και άδηλοι πόροι.....	66

β. Το ισοζύγιο εμπορικών ανταλλαγών της βιομηχανίας..	71
γ. Αγροτικό ισοζύγιο της Ελλάδας με την ΕΟΚ.....	73
δ. " Ειρημτικό πο έλλειμμα του Ιανουαρίου 1990!".....	
7. Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΝΑΤΟΛΗΣ - ΔΥΣΗΣ ΚΟΝΤΑ ΣΤΑ ΕΤΗ 1981 - 85.....	77
α. Το εμπόριο Ανατολής - Δύσης την πενταετία 1981-85	
1. Το εμπόριο Ανατολής - Δύσης την πενταετία 1981-85	
2. Η εξέλιξη του μεριδίου της Ελλάδας στο εμπόριο Ανα- τολής - Δύσης.....	79
β. Η εξέλιξη της γεωγραφικής κατανομής του ανατολικού εμπορίου της Ελλάδας.....	80
γ. Η πορεία του εμπορίου κατά κατηγορίες προϊόντων ...	
1. Γενική πορεία	
2. Η δομή του εμπορίου κατά κατηγορίες προϊόντων: Εξα- γωγές.....	82
3. Η δομή του εμπορίου κατά κατηγορίες προϊόντων:Ει- σαγωγές.....	83
δ. Η πορεία του εμπορίου σε επιλεγμένα προϊόντα	
ε. Το ελληνικό " Ανατολικό " εμπόριο στις παραμονές της ένταξης.....	85
1. Η σημασία των σχέσεων για την Ελλάδα	
2. Το θεσμικό πλαίσιο του εμπορίου πριν από την έν- ταξη.....	87
8. ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΗΡΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟ ΓΡΙΑΚΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	94
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στόχος της παρούσας μελέτης είναι η διευρέυνηση και αξιολόγηση των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων και το ελληνικό εμπόριο.

Η μελέτη χωρίζεται σε οκτώ κεφάλαια: Στο πρώτο περιγράφονται οι επιδράσεις της Ελλάδας με την ΕΟΚ (θεωρητικές, εμπειρικές αναλύσεις) και με τις προσεγγίσεις των επιδράσεων του εμπορίου. Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι εξελίξεις πριν από την ένταξη της Ελλάδας με την ΕΟΚ, δηλ. με την διάρθρωση του εμπορίου στο χώρο του Ο.Ε.Ο.Ε, καθώς και για τις διαπιστώσεις ως προς το εμπόριο της Ελλάδας με τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. Το τρίτο κεφάλαιο περιέχει τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα της Ευρωπαϊκής κοινότητας. Στο τέταρτο κεφάλαιο, η εικόνα που προκύπτει αναφέρεται στις εξελίξεις του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας, και στην γεωγραφική του κατανομή. Επίσης η εικόνα που προκύπτει από την στατιστική ανάλυση εμπλουτίζεται με την εξέταση της πορείας των εξαγωγών κατά το έτος 1981. Το πέμπτο κεφάλαιο αναφέρεται στις επιδράσεις του εμπορίου σε αγροτικές ανταλλαγές, αναφέρει χαρακτηριστικό το ύφος αυτών των επιδράσεων. Στο έκτο κεφάλαιο αναφέρονται οι ιδιομορφίες του ισοζυγίου πληρωμών. Στο έβδομο κεφάλαιο αναλύονται οι "θεωρητικές" επικτώσεις της ένταξης πάνω στο εμπόριο μας με τις ανατολικές, δυτικές χώρες, δηλ. οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο των σχέσεων και στις εμπορικές ροές που θα έπρεπε να αναφέρει κανείς με βάση τα έτη 81 - 85. Τέλος στο όγδοο κεφάλαιο συνοφίζονται τα πορίσματα της μελέτης και εξάγονται και ορισμένα συμπεράσματα πάνω στις επικτώσεις των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων στο ελληνικό εμπόριο.

Το κείμενο συμπληρώνουν στατιστικοί πίνακες που αποικονίζουν και τεκμηριώνουν την ποσοτική ανάλυση.

Διευκρινίζεται ότι με τον όρο "ανατολικές χώρες", που χρησιμοποιούμε εναλλακτικά και με τον όρο "σοσιαλιστικές χώρες" και χωρίς να υπεισέρχόμαστε σε ιδεολογικά θέματα γύρω από την χρήση των όρων αυτών, εννοούμε συνολικά δεκατέσσερις χώρες:

Ιδιαίτερα χρήσιμα υπήρξαν τα στοιχεία που μας παρασχέθηκαν από τις αρμόδιες υπηρεσίες της ΕΣΥΕ.

-> Επίσης πολίτευμα ήσαν και τα στοιχεία που μας δόθηκαν από το γραφείο της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στην Αθήνα, καθώς και από το Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών στην Αθήνα.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 1

Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ Ε.Ο.Κ. ΚΑΙ ΟΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΠΙΔΡΑΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗΣ.

α. Η σύνδεση της Ελλάδας με την Ε.Ο.Κ. και οι επιδράσεις της.

Η Ελλάδα την 1η Νοεμβρίου 1962 συνδέθηκε με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα. Δεν είναι ισότιμο μέλος της Ε.Ο.Κ.. Δεν παίρνει μέρος στα διοικητικά της όργανα (με εξαίρεση το Συμβούλιο της Ευρώπης), δε διαθέτει δικαίωμα ψήφου, οι αποφασιστικές σημασίας αποφάσεις παίρνονται ερήμην της. Σαν αντιστάθμισμα όλων αυτών η Ελλάδα δεν έχει όλες τις υποχρεώσεις που αφορούν τα τακτικά μέλη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας.

Μια από τις ουσιαστικότερες πλευρές της σύνδεσης είναι η δημιουργία της Τελωνειακής Ένωσης ή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων. Αναφορικά μ' αυτό το άρθρο 6 της "Σύμβασης" προβλέπει τα εξής: "Η σύνδεση βασίζεται σε τελωνειακή Ένωση, που δίπλα στις προβλεπόμενες από τη Σύμβαση εξαιρέσεις, επεκτείνεται στο σύνολο της κυκλοφορίας εμπορευμάτων, περιλαμβάνοντας την εξάλειψη των τελωνειακών δασμών επί των εισαγωγών και εξαγωγών ανάμεσα στα κράτη-μέλη της κοινότητας και την Ελλάδα... καθώς και την αποδοχή, εκ μέρους της Ελλάδας των κοινών τελωνειακών δασμών της Κοινότητας προς τα έξω κράτη".

Για την πραγματοποίηση της τελωνειακής Ένωσης προβλέπεται μια μεταβατική περίοδο 12 ετών, εκτός από τις διατυπωμένες στη Σύμβαση εξαιρέσεις. Το άρθρο 12 προβλέπει ότι τα συμβαλλόμενα μέρη απόφεύγουν την επιβολή νέων δασμών και άλλων επιβαρύνσεων ανάμεσα τους, καθώς και την ανύψωση των δασμών που υφίστανται κατά την θέση σε ισχύ της σύμβασης.

Το χρονοδιάγραμμα της βαθμιαίας εξαλειφής των δασμών φαίνεται από τον πίνακα (1). Σύμφωνα με αυτόν, οι δασμοί επί των βιομηχανικών προϊόντων, που τη στιγμή της υπογραφής της Σύμβασης δεν παράγονταν στην Ελλάδα, θα καταργούνται βαθμιαία από την 1η Νοεμβρίου 1962 μέχρι την 1η Νοεμβρίου 1974, δηλαδή μέσα σε 12 χρόνια, ενώ οι δασμοί επί των παραγομένων στην Ελλάδα βιομηχανικών προϊόντων θα εξαλειφθούν βαθμιαία μέχρι την 1η Νοεμβρίου 1984, δηλαδή μέσα σε 22 χρόνια. Η εξαίρεση των 22 ετών αποβλέπει στην αντιστάθμιση άλλων δυσμενών παραγόντων. Η εναρμόνιση των τελωνειακών δασμών της Ελλάδας με τους κοινούς δασμούς της Κοινότητας προβλέπονταν να πραγματοποιηθεί στη 12ετή περίοδο 1η Νοεμβρίου 1962-1η Νοεμβρίου 1974 (άρθρα 6 και 20).

Η Σύμβαση προβλέπει την κατάργηση των ποσοστικών και άλλων παρόμοιων περιορισμών ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη μέσα σε 22 και 12 χρόνια. (άρθρα 23 και 28).

Η σύνδεση επεκτείνεται και στην αγροτική οικονομία και στο εμπόριο των αγροτικών προϊόντων. Η λειτουργία της σύνδεσης πρέπει να συμβαδίζει με τη βαθμιαία εναρμόνιση της αγροτικής πολιτικής ανάμεσα στην Κοινότητα και την Ελλάδα. (άρθρα 32 και 33).

Η Σύμβαση της σύνδεσης θέτει μια σειρά σκοπούς, που η πραγματοποίησή τους θα έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργηθεί ανάμεσα στην Κοινότητα και στην Ελλάδα όχι μόνο Τελωνειακή Ένωση αλλά και Κοινή Αγορά.

Η Σύμβαση της σύνδεσης προβλέπει και το συντονισμό ορισμένων στοιχείων της οικονομικής πολιτικής " Άρθρο 58 1 Όλα τα κράτη που μετέχουν στη Σύμβαση ακολουθούν οικονομική πολιτική που απόσκοπεί στην εξασφάλιση της ισοροπίας του ισοζυγίου πληρωμών, διατηρώντας την εμπιστοσύνη στο νόμισμα τους, εξασφαλίζοντας τη συνεχή και ισόμερή επέκταση της οικονομίας τους σε συνθήκες σταθερότητας του επίπέδου τιμών. Ακολουθούν συγκυριακή πολιτική που αποβλέπει στην επίτευξη των παραπάνω σκοπών, ιδιαίτερα όσον αφορά τη νομισματική και φορολογική πολιτική. 2. Τα συμβαλλόμενα κράτη διαβουλεύονται συστηματικά στο πλαίσιο του Συμβουλίου Σύνδεσης για το συντονισμό της πολιτικής τους στον τομέα αυτό. 3. Το Συμβούλιο Σύνδεσης, όταν χρειαστεί, ανάλογα με την κατάσταση, συσταίνει μέτρα στα συμβαλλόμενα κράτη". " Άρθρο 59: Όλα τα συμβαλλόμενα κράτη-μέλη χειρίζονται την πολιτική τιμής του συναλλάγματος τους σαν πρόβλημα κοινού ενδιαφέροντος". Το άρθρο 64 προβλέπει ανάμεσα στα άλλα τα εξής: " Άρθρο 64.2. Μετά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου που ορίζεται από το άρθρο 6 (δηλαδή μετά το 1974) η Ελλάδα και η Κοινότητα, μέσα στο πλαί-

Πίνακας 1

Χρονοδιάγραμμα εξάλειψης των τελωνειακών δασμών

α) Βιομηχανικά προϊόντα μη παραγόμενα στην Ελλάδα

(Περίοδος 12 ετών για την κατάργηση των τελωνειακών δασμών)

Προθεσμία	Μέτρο μείωσης τελων. δασμών	Υπόλοιπο τελων. δασμών
1η Νοεμβρίου 1962	10%	90%
1η Μαΐου 1964	10%	80%
1η Νοεμβρίου 1965	10%	70%
1η Μαΐου 1967	10%	60%
1η Νοεμβρίου 1968	10%	50%
1η Μαΐου 1970	10%	40%
1η Νοεμβρίου 1971	10%	30%
1η Νοεμβρίου 1972	10%	20%
1η Νοεμβρίου 1973	10%	10%
1η Νοεμβρίου 1974	10%	0%

β) Βιομηχανικά προϊόντα παραγόμενα στην Ελλάδα

(Περίοδος 22 ετών για την κατάργηση των τελωνειακών δασμών)

Προθεσμία	Μέτρο μείωσης τελων. δασμών	Υπόλοιπο τελων. δασμών
1η Νοεμβρίου 1962	5%	95%
1η Μαΐου 1965	5%	90%
1η Νοεμβρίου 1967	5%	85%
1η Μαΐου 1970	5%	80%
1η Νοεμβρίου 1972	8%	72%
1η Μαΐου 1974	8%	64%
1η Νοεμβρίου 1975	8%	56%
1η Μαΐου 1977	8%	48%
1η Νοεμβρίου 1978	8%	40%
1η Μαΐου 1980	8%	32%
1η Νοεμβρίου 1981	8%	24%
1η Νοεμβρίου 1982	8%	16%
1η Νοεμβρίου 1983	8%	8%
1η Νοεμβρίου 1984	8%	0%

Πηγή: «Greece Investment Guide», Athens 1972, σελ. 49.

σιο του Συμβουλίου Σύνδεσης, κατοχυρώνουν τον συντονισμό της εμπορικής τους πολιτικής με σκοπό να δημιουργήσουν μια εμπορική πολιτική που να στηρίζεται σε ενιαίες αρχές".

Το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και παραγωγικότητας της Ελλάδας κατά την εποχή της σύνδεσης, δηλαδή το 1962, ήταν περίπου στο 1/4-1/3 του μέσου επιπέδου ανάπτυξης της Ε.Ο.Κ. Η σχέση του κατά κεφαλήν ακαθάριστου εθνικού προϊόντος στην Ελλάδα και τους έξι της Ε.Ο.Κ. ήταν το 1962 1:2,8. Αυτό και μόνο δημιούργησε τον κίνδυνο ανταγωνιστικής ανικανότητας για την Ελλάδα μέσα στο πλαίσιο της ΕΟΚ. Έτσι η σκοπιμότητα της σύνδεσης ήταν από την αρχή προβληματική.

Στη διάρκεια των χρόνων που πέρασαν από τη σύνδεση μέχρι το 1976 προχώρησε σε μεγάλο βαθμό η δημιουργία Τελωνειακής Ένωσης δεδομένου ότι η Ε.Ο.Κ. από την 1η Ιουλίου 1968 κατάργησε τους δασμούς και τους άλλους ποσοστικούς περιορισμούς, ενώ η Ελλάδα ως την 1η Νοεμβρίου 1975 εξάλειψε κατά 100ο/ο τους δασμούς των μη παραγόμενων και κατά 46ο/ο των παραγόμενων στην Ελλάδα βιομηχανικών προϊόντων. Καταργήθηκαν ή μειώθηκαν οι δασμοί και οι ποσοστικοί περιορισμοί και για ορισμένα αγροτικά προϊόντα (καπνός, σταφίδα, ελαιόλαδο, φρούτα, λαχανικά, κ.κ.π.). Ο δασμολογικός αποπλισμός της Ελλάδας για τα εισαγόμενα από την Ε.Ο.Κ. προϊόντα έχει επιτευχθεί κατά τα 2/3.

Οι επιπτώσεις της σύνδεσης αποτελούν ένα ξεχωριστό θέμα που η μελέτη του απαιτεί αντικειμενική ανάλυση με βάση ακριβείς υπολογισμούς και συγκρίσεις των βασικών μεγεθών και δεικτών της οικονομίας. Στην εκτίμηση των επιπτώσεων της σύνδεσης πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι η Συμφωνία λειτούργησε κανονικά μόνο τα πρώτα 5 χρόνια της (1962-1967). Η επιβολή της δικτατορίας επηρέασε αρνητικά και τη σύνδεση. Η Ε.Ο.Κ. πάγωσε για 7 χρόνια (1967-1974) τη Συμφωνία. Οι σχέσεις είχαν περιοριστεί στην εφαρμογή των διατάξεων που είχαν αυτόματο ή ημιαυτόματο χαρακτήρα (π.χστη μείωση των δασμών). Αντίθετα, επιβλήθηκε αναστολή στην εφαρμογή των υπόλοιπων διατάξεων.

Μια από τις επιδράσεις της σύνδεσης συνίσταται στο γεγονός ότι το μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών προς την Ε.Ο.Κ. παρουσιάζει τάση αύξησης: από 35,3ο/ο που ήταν το 1962 αυξήθηκε σε 48,2ο/ο το 1971, προκειμένου για τους έξι μήνες και σε 55ο/ο το 1973 προκειμένου για τους εννέα. Η εξέλιξη αυτή είναι κυρίως αποτέλεσμα της δημιουργίας της Τελωνειακής Ένωσης, που συνετέλεσε στο να διευρυνθούν οι εξωτερικές αγορές της Ελλάδας στο χώρο της Ε.Ο.Κ.

Οι ελληνικές εξαγωγές προς την Ε.Ο.Κ. αυξήθηκαν με γρηγορότερους ρυθμούς απ'ότι οι εξαγωγές προς άλλες χώρες. Ο ρυθμός αύξησης των εξαγωγών προς την Ε.Ο.Κ. ήταν μεγαλύτερος από το ρυθμό αύξησης του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος.

Το μερίδιο των έξι της Ε.Ο.Κ. από τις ελληνικές εξαγωγές μειώθηκε το 1973 στα 39,90/ο και το 1974 στα 33,90/ο. Η εξέλιξη αυτή σχετίζεται με την οικονομική, εμπορική κρίση των καπιταλιστικών χωρών.

Αποτελεί σπουδαίο νέο φαινόμενο ότι διευρύνθηκε η εξωτερική αγορά για τα βιομηχανικά προϊόντα της Ελλάδας. Η αναλογία των βιομηχανικών προϊόντων στις ελληνικές εξαγωγές προς την Ε.Ο.Κ. των έξι αυξήθηκε από 19,70/ο το 1961 σε 65,0/ο το 1973. Ταυτόχρονα μειώθηκε η αναλογία των αγροτικών προϊόντων από 80,30/ο σε 35,0/ο αντίστοιχα.

Από την άλλη μεριά όμως το μερίδιο των ελληνικών εισαγωγών από την Ε.Ο.Κ. παρουσιάζει μείωση: από 43,40/ο το 1962 σε 42,80/ο το 1971, σε 41,20/ο το 1973 και σε 37,80/ο το 1974. Η μείωση του μεριδίου εισαγωγών στην περίοδο 1962-1974 και των εξαγωγών στην περίοδο 1973-1974 δείχνει τα περιορισμένα όρια διεύρυνσης της εξωτερικής αγοράς της Ελλάδας προς την Ε.Ο.Κ.

Στη διάρθρωση των ελληνικών εισαγωγών από την Ε.Ο.Κ. δε συντελέστηκαν αλλαγές. Τα βιομηχανικά προϊόντα εξακολουθούν να έχουν την απόλυτη βαρύτητα. Μεταξύ του 1962 και του 1972 το μερίδιο των κεφαλαιουχικών αγαθών αυξήθηκε από το 270/ο σε 360/ο, των άλλων μεταποιημένων προϊόντων μειώθηκε από 550/ο σε 470/ο, των πλοίων από 80/ο σε 30/ο ενώ σημειώθηκε μια μικρή αύξηση του μεριδίου των πρώτων υλών-καυσίμων από 50/ο σε 70/ο και των αγροτικών προϊόντων και προϊόντων διατροφής από 50/ο σε 60/ο.

Σημαντικό ποσοστό των άδηλων πόρων της Ελλάδας προέρχεται από την Ε.Ο.Κ. Το 1974 π.χ τα 54,20/ο των μεταναστευτικών εμβασμάτων, τα 40,50/ο του ταξιδιωτικού (τουρισμού) συναλλάγματος και τα 39,30/ο των ναυτιλιακών εμβασμάτων προέρχονται από την Ε.Ο.Κ.

Είναι φανερό, ότι μετά τη σύνδεση με την Ε.Ο.Κ., η οικονομία της Ελλάδας μπήκε αποφασιστικά στην τροχιά της διαδικασίας της διεθνούς ενοποίησης. Η ροπή αυτή της εξέλιξης τείνει προς τη μονιμοποίηση και παραπέρα ένταση αυτής της κατάστασης. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, μετά τη σύνδεση, η πλήρης ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ. γίνεται όλο και πιο αναπόφευκτη.

β. Τα οικονομικά της ολοκλήρωσης και οι επιδράσεις του εμπορίου

Οι επιδράσεις από την ολοκλήρωση αποτέλεσαν το αντικείμενο ανάλυσης της θεωρίας των Τελωνειακών Ένώσεων (θεωρία της ολοκλήρωσης), που αναπτύχθηκε μεταπολεμικά κάτω από την επίδραση της Ε.Ο.Κ., της ΕΖΕΣ και ανάλογων σχηματισμών σε άλλες περιοχές. Οι οικονομικές σχέσεις στις οποίες μια ολοκλήρωση θεωρήθηκε ότι μπορεί να ασκεί επιδράσεις, αφορούν:

1. την κατανομή των πόρων και την διεθνή εξιδίκευση που προκύπτει από αυτήν.
2. την αξιοποίηση οικονομικών κλίμακας.
3. μεταβολές στους όρους εμπορίου.
4. μεταβολές στην παραγωγικότητα των συντελεστών της παραγωγής, που προκαλούνται από την ένταση του ανταγωνισμού των εισαγωγών.
5. το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης.
6. την διανομή του εισοδήματος.

Το πρόβλημα της κατανομής των πόρων που συνεπάγεται η μεταβολή στις σχετικές τιμές λόγω μεταβολής στους δασμούς μεταξύ των χωρών που ολοκληρώνονται ή στις σχέσεις τους με τις τρίτες χώρες, αποτέλεσε το κεντρικό σημείο γύρω από το οποίο περιστράφηκαν οι θεωρητικές αναλύσεις για τις οικονομικές επιδράσεις από την δημιουργία μιας Τελωνειακής Ένωσης. Η ανάλυση αυτή γίνεται με τις εννοιολογικές κατηγορίες των επιδράσεων που ασκεί η μεταβολή των δασμών στο εμπόριο στο εσωτερικό της Ένωσης με τις τρίτες χώρες.

Η γενικότερη διάκριση των επιδράσεων στο εξωτερικό εμπόριο στηρίζεται στα κριτήρια του χρόνου αναφοράς και στη σχέση εξωτερικού εμπορίου και ανάπτυξης. Έτσι διακρίνονται οι στατιστικές και οι δυναμικές επιδράσεις εμπορίου. Οι στατιστικές επιδράσεις αναφέρονται στην ανακατανομή των πόρων (και των εμπορικών ροών που συνδέονται με αυτές), λόγω μεταβολής της προστασίας. Οι δυναμικές επιδράσεις αναφέρονται στις επιπτώσεις της ολοκλήρωσης πάνω στην αναπτυξιακή δυναμική της οικονομίας. Στα πλαίσια των αναλύσεων των στατιστικών επιδράσεων είναι η δημιουργία εμπορίου και η εκτροπή εμπορίου. Η ανάλυση των επιδράσεων αυτών ανάγεται στον J. VINNER που όρισε τη δημιουργία εμπορίου ως την περίπτωση κατά την οποία μετά την Τελωνειακή Ένωση εισάγονται προϊόντα, τα οποία πριν δεν εισάγονταν, γιατί η προστασία της εγχώριας παραγωγής ήταν υψηλότερη και η τιμή των εγ-

χώριων προϊόντων χαμηλότερη από την τιμή των εισαγομένων, μετά την τελωνειακή επιβάρυνσή τους.

Ο MEADE εμπλούτισε την ανάλυση των επιδράσεων εμπορίου εισάγοντας τις έννοιες της ελαστικότητας της ζήτησης και της επέκτασης του εμπορίου. Αν σημειωθεί υψηλή ελαστικότητα ζήτησης θα έχουμε στο συγκεκριμένο προϊόν επέκταση του όγκου των εισαγωγών. Το ίδιο φαινόμενο (επέκταση εμπορίου θα σημειωθεί αν αντί για εκτροπή εμπορίου συντελεστεί δημιουργία εμπορίου (δηλαδή μετατόπιση εγχώριας παραγωγής). Η εμβάθυνση στην προβληματική των Τελωνειακών Ένώσεων οδήγησε στη διαμόρφωση των εννοιών "ακαθάριστη δημιουργία εμπορίου" και "ακαθάριστη εκτροπή εμπορίου". Η πρώτη καλύπτει την περίπτωση που σημειώνεται δημιουργία εμπορίου με τις άλλες χώρες καθώς επίσης και με τις τρίτες χώρες σε βάρος της εγχώριας παραγωγής. Η δεύτερη εκφράζει το άθροισμα των ενδο-κοινοτικών εισαγωγών και της εγχώριας παραγωγής, που υποκαθιστούν εισαγωγές οι οποίες προηγουμένως προέρχονταν από τρίτες χώρες. Η επίδραση στην κατανομή των πόρων εξαρτάται από το πόσο η ακαθάριστη δημιουργία εμπορίου (μετατόπιση από περιοχές παραγωγής με υψηλό κόστος σε περιοχές με χαμηλό κόστος) ξεπερνάει την ακαθάριστη εκτροπή εμπορίου (μετατόπιση από περιοχές χαμηλού κόστους σε ακριβότερες πηγές εφοδιασμού).

Η μείωση ή κατάργηση των δασμών συνεπάγεται θεωρητικά δύο κατηγορίες επιδράσεων στις εμπορικές ροές (δημιουργία, εκτροπή εμπορίου) που αφορούν τις σχέσεις τριών ομάδων (χώρα-μέλος, λοιπές χώρες της Ένωσης, τρίτες χώρες). Έτσι διαμορφώνονται εννέα διμερής κατηγορίες εμπορίου. Οι επιδράσεις της ολοκλήρωσης δεν μπορούν να προσδιορίζονται μόνο με βάση τις εμπορικές ροές, ούτε και με κριτήρια γενικής ευημερίας. Αυτή η προσέγγιση συμπληρώνει την ανάλυση των επιδράσεων του εμπορίου με την εισαγωγή της επιδράσεως που προκύπτει από τις μορφές αντίδρασης των εγχώριων μεγεθών. Αυτό επιτρέπει μια αναλυτικότερη διάκριση ως προς το είδος των επιδράσεων που ασκεί η ολοκλήρωση.

γ. εμπειρικές προσεγγίσεις των επιδράσεων εμπορίου.

Η ποσοτική εκτίμηση των επιδράσεων που προκύπτουν από τη διαδικασία ολοκλήρωσης στο εξωτερικό εμπόριο συνδέθηκε με τον προσδιορισμό της δημιουργίας και εκτροπής εμπορίου, με την έννοια που του έδωσε ο VINER. Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει μια

προσπάθεια ποσοτικής εκτίμησης των επιδράσεων στο εξωτερικό εμπόριο συνδέονται κατά κύριο λόγο με την επιλογή μιας συγκριτικής βάσης, μιας αντιπραγματικότητας ώστε η απόκλιση μεταξύ των μεγεθών που διαμορφώνονται στην πραγματικότητα και των μεγεθών που εκτιμώνται ότι θα ίσχυαν σ'αυτήν την αντι-πραγματικότητα, να μπορεί ρεαλιστικά να αποδοθεί στην επίδραση της ολοκλήρωσης.

Το ANTI-MONDE αποτελεί κεντρική έννοια στην προσπάθεια ποσοτικής διερεύνησης των επιδράσεων της ολοκλήρωσης, καθώς εκφράζει την εναλλακτική κατάσταση που θα ίσχυε στην οικονομία, αν η ολοκλήρωση δεν είχε συντελεστεί. Το σενάριο ANTI-MONDE προϋποθέτει τη δυνατότητα πρόβλεψης της εξέλιξης και της επίδρασης όλων των βασικών μεταβλητών, οι οποίες εκτός από την ολοκλήρωση, επηρεάζουν την πορεία του εξωτερικού εμπορίου. Η διαφοροποίηση των εμπειρικών προσεγγίσεων για τον προσδιορισμό των επιδράσεων εμπορίου οφείλεται ακριβώς στις διαφορετικές υποθέσεις και μεταβλητές που λαμβάνονται υπόψη για τη διατύπωση της αντιπραγματικότητας.

Οι εμπειρικές προσεγγίσεις στηρίζονται σε μοντέλα, που ανάλογα με τη βασική μεθοδολογία, το στόχο τους και τις υποθέσεις που χρησιμοποιούν, μπορούν να ταξινομηθούν σε διάφορες κατηγορίες:

- α. σε αυτά που προσδιορίζουν τις επιδράσεις της διαδικασίας ολοκλήρωσης εκτιμώντας τη διαφορά μεταξύ των οικονομικών μεγεθών που παρατηρούνται μετά την ολοκλήρωση σε σύγκριση με τα μεγέθη που εκτιμάται ότι θα είχαν σημειωθεί, αν συνεχίζονταν οι τάσεις πριν την ολοκλήρωση (*residual models, ex post* εκτιμήσεις) και
- β. σε αναλυτικά μοντέλα, που επιδιώκουν να εκτιμήσουν από πριν και να ερμηνεύσουν τα μεγέθη που θα διαμορφωθούν στο εξωτερικό εμπόριο μετά την ολοκλήρωση.

Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν τα κεντρικά χαρακτηριστικά της κάθε μιας από αυτές τις προσεγγίσεις.

1. Τα αναλυτικά υποδείγματα.

Ως βάση των μοντέλων αυτών χρησιμοποιήθηκαν ορισμένες υποθέσεις για τη σχέση μεταβολής δασμών και μεταβολής τιμών στα εισαγόμενα προϊόντα. Η δημιουργία εμπορίου εκτιμάται σε συνάρτηση με κάποια μεταβλητή εισοδήματος ή παραγωγικής δραστηριότητας και των σχετικών τιμών μεταξύ εισαγόμενων και εγχώριων προϊόντων. Η εκτροπή εμπορίου μπορεί να υπολογισθεί αν είναι γνωστή η ελαστικότητα υποκατάστασης σε σχέση με μεταβολές στις τιμές μεταξύ ε-

ταίρων και τρίτων χωρών. Όπως παρατηρούν οι WILLIAMSON/BOTTRILL η χρησιμότητα των τελευταίων είναι περιορισμένη, γιατί δεν παρέχουν μια μέθοδο που να επιτρέπει βελτίωση προηγούμενων εκτιμήσεων στη βάση της νεότερης εμπειρίας. Οι υποθέσεις αυτές επικρίθηκαν ιδιαίτερα.

2. Τα *residual* μοντέλα.

Η ερμηνευτική τους ισχύ εξαρτάται από το βαθμό αποδοχής των αποτελεσμάτων και τη συμπεριφορά του μοντέλου κάτω από διαφορετικές συνθήκες. Για την εκτίμηση των εισαγωγών στην υποθετική περίπτωση που δεν υπήρχε η ολοκλήρωση αναπτύχθηκαν διάφορες μέθοδοι. Μπορεί κανείς να διακρίνει τρεις, τουλάχιστον κατηγορίες προσεγγίσεων:

α) προσεγγίσεις που αναφέρονται στη συμπεριφορά της ζήτησης για εισαγωγές μιας χώρας ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης.

β) υποδείγματα στα οποία ιδιαίτερη έμφαση δίνεται επίσης στη γεωγραφική απόσταση, το μέγεθος του πληθυσμού κ.α(υποδείγματα βαρύτητας)

γ) προσεγγίσεις που χρησιμοποιούν ως μέτρο σύγκρισης και ως "πρότυπο επίδοσης" τα μεγέθη εμπορίου μιας τρίτης χώρας ή μιας ομάδας τρίτων χωρών.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 2

ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ Ε.Ο.Κ. (Η ΔΙΑΠ-
ΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΤΟΥ Ο.Ε.Ο.Σ.)

α. Τα ληφθέντα μέτρα για την απελευθέρωση του εμπορίου.

Η υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολλαρίου τον Σεπτέμβριο του 1949, αποτέλεσε σοβαρή προσπάθεια της Ελλάδας για την εξυγίανση της οικονομίας της. Κατά το έτος της υποτιμήσεως οι εισπράξεις από τις εξαγωγές αυξήθηκαν από 94 εκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α. του προηγούμενου έτους σε 115 εκατομμύρια δολάρια Η.Π.Α., αλλά συγχρόνως αυξήθηκαν οι πληρωμές των εισαγωγών με αποτέλεσμα τη διεύρυνση του ελλείματος του εμπορικού ισοζυγίου. Το 1950 οι εξαγωγές κινήθηκαν σε χαμηλότερα επίπεδα: επίπεδα εκείνων του 1949. Στη συνέχεια ακολούθησαν ανοδική πορεία σε ρυθμό χαμηλότερο του σημειωθέντος μεταξύ των ετών 1948 και 1949. Εξ άλλου οι εισαγωγές κατά την περίοδο από το 1949 μέχρι το 1952 σημείωσαν σταθερή κάμψη με εξαίρεση το 1950 κατά το οποίο σημείωσαν αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας κατά τα έτη 1949 έως 1952 σε εκατομμύρια δολάρια.

Έτη	1948	1949	1950	1951	1952
Εισαγωγές	364,8	409,1	426,4	398,4	346,8
Εξαγωγές	93,6	115,2	91,6	102,0	120,0
Άνοιγμα	271,2	293,9	334,8	296,4	226,8

Πηγή: ΟΕΕΕ; *General Statistics* 1955.

Οι εξελίξεις που σημειώθηκαν στο εμπορικό ισοζύγιο μόνο κα-

το ένα μέρος μπορούν να αποδοθούν στην υποτίμηση του Σεπτεμβρίου του 1949. Καθ' όλη την περίοδο μέχρι τις αρχές του 1953 το εισαγωγικό εμπόριο δεχόταν αυστηρό συναλλαγματικό και πιστωτικό έλεγχο. Τα περιοριστικά μέτρα ενισχύονταν με την επιβολή υψηλών δασμών και μεγάλων ποσοτικών περιορισμών. Επί πλέον, εφαρμόζονταν καθεστώτα επιβολής εισφορών επί των εισαγωγών και παροχής επιδοτήσεων επί των εξαγωγών. Η ακολουθούμενη πολιτική δεν ήταν άκαμπτη, μεταβάλλονταν ανάλογα με τις ανάγκες της οικονομίας. Οι εξαγωγείς προϊόντων έπαιρναν μέχρι τον Οκτώβριο του 1952 μέρος του συναλλάγματος, από την πραγματοποίηση της εξαγωγής, στην επίσημη τιμή του συναλλάγματος και για το υπόλοιπο συνάλλαγμα τους δίνονταν η ευχέρεια παραχώρησης τους σε εισαγωγείς ειδών τα οποία χαρακτηρίζονταν ως πολυτελείας και για την εισαγωγή των οποίων δεν παρέχονταν συνάλλαγμα με άλλο τρόπο. Από τον Οκτώβριο του 1952 καταργήθηκε το σύστημα της αυτοεπιδοτήσεως. Αντ' αυτού καθιερώθηκαν 1) εισαγωγικοί φόροι μεταξύ 25 και 200 επί τοις εκατό της αξίας των εισαγομένων ειδών και 2) επιδοτήσεις των εξαγωγών σε ποσοστά 12, 15, 20, 30, 40, και 50 τοις εκατό ανάλογα με τα εξαγόμενα προϊόντα. Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε μέχρι τον Απρίλιο του 1953.

Τον Απρίλιο του 1953 έλαβε χώρα νέα υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολλαρίου. Αυτή είχε σοβαρότερες επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία σε σύγκριση με την υποτίμηση του 1949, ήταν μεγαλύτερη και δεν έγινε στα πλαίσια ευρύτερων υποτιμήσεων των ευρωπαϊκών νομισμάτων και ιδιαίτερα δε των νομισμάτων των χωρών εκείνων των οποίων οι οικονομίες ήταν ανταγωνιστικές της ελληνικής. Με την υποτίμηση του 1953 δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την λήψη μέτρων τα οποία θα οδηγούσαν στην αποκατάσταση της εξωτερικής ισορροπίας υπό καθεστώς απελευθερωμένου εμπορίου.

Μεταξύ των πρώτων μέτρων που πάρθηκαν προς την κατεύθυνση αυτή ήταν αυτά που αφορούσαν την χαλάρωση του συναλλαγματικού ελέγχου. Το καθεστώς του συναλλαγματικού ελέγχου που επιβλήθηκε από την Ελλάδα επί των εισαγωγών της στηρίζονταν βασικά στις διατάξεις του Νόμου υπ' αριθ. 5426 της 29ης Απριλίου 1932. Με το Νομοθετικό Διάταγμα υπ' αριθ. 480 της 30ης Οκτωβρίου 1947 είχε επιχειρηθεί αναθεώρηση των μέχρι τότε ισχυουσών αυστηρότατων συναλλαγματικών διατάξεων περί εισαγωγών. Οι εισαγωγές, σύμφωνα με την καθορισμένη από τότε πολιτική όπως αυτή συμπληρώθηκε με νέα νομοθετήματα, διακρίθηκαν σε τέσσερις κατηγορίες που είναι:

1) σε είδη τα οποία είναι δυνατό να εισαχθούν ελεύθερα, 2) σε είδη περιλαμβανόμενα στον πίνακα Α για την εισαγωγή των οποίων απαιτείται άδεια, 3) σε καθορισμένα μηχανήματα και ανταλλακτικά για τα οποία απαιτείται άδεια εισαγωγής και 4) σε είδη εισαγόμενα με το σύστημα του κρατικού εμπορίου. Από την ανάλυση του διατηθέμενου κατά τα έτη 1964 έως 1956 συναλλάγματος για εισαγωγές προέκυψε η αξιόλογη χαλάρωση του συναλλαγματικού ελέγχου η οποία στο μεταξύ είχε λάβει χώρα. Πράγματι, διαπιστώνεται 1) ότι οι κρατικές εισαγωγές αντιπροσωπεύουν το 80/ο έως 90/ο του συνόλου των εισαγωγών και 2) ότι οι ιδιωτικές εισαγωγές ήταν ελεύθερες κατά ποσοστό 990/ο. Κατά το υπόλοιπο 10/ο οι ιδιωτικές εισαγωγές υπόκεινταν σε ειδικές άδειες (είδη υπαγόμενα στον πίνακα Α και μηχανήματα).

Ανάλυση των εισαγωγών κατά κατηγορίες ειδών σε εκατομμύρια δολάρια.

Κατηγορία εμπορίου	1954	1955	1956
1.Εισαγωγές για τις οποίες απαιτείται άδεια (περίπτωση 1 και 2)	288,0	339,0	413,0
2.Εισαγωγές πίνακα Α	0,6	0,6	0,5
3.Εισαγωγές μηχανημάτων για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια	17,0	8,0	10,0
Κρατικό εμπόριο	25,0	35,0	40,0
Σύνολο	330,6	382,6	463,5

Πηγή *Review of import Restrictions* 1959

Το δασμολογικό καθεστώς δέχτηκε μεταβολές. Μετά την προσχώρηση της Ελλάδας στην Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ) το 1949 τέθηκαν σε ισχύ οι δασμολογικές παραχωρήσεις που συμφωνήθηκαν μεταξύ της Ελλάδας και των κρατών-μελών της ΓΣΔΕ. Όμως αυτές αντισταθμίζονται εξ ολοκλήρου από την αναπροσαρμογή των συντελεστών υπολογισμού των εξειδικευμένων δασμών των οποίων η Ελλάδα έκανε ευρύτατη χρήση. Γενικά, διαπιστώνουμε επιφυλακτικότητα, εν μέρους της Ελλάδας, για δασμολογικές παραχωρήσεις όταν δε κατά την ένατη σύνοδο των κρατών-μελών της ΓΣΔΕ συζητήθηκαν και πάρθηκαν αποφάσεις για την αναθεώρηση του κειμένου της ΓΣΔΕ η ελληνική αντιπροσωπεία υποστήριξε την άποψη ότι πολλά από τα κράτη-μέλη της ΓΣΔΕ βρίσκονταν στο στάδιο της οικονομικής τους

ανάπτυξης και επομένως η υιοθέτηση αυστηρότερων κανόνων, με σκοπό την παραπέρα μείωση των δασμών, θα επιδράσει ανασταλτικά στην ανάπτυξη τους. Για το λόγο αυτό ζητήθηκε η υιοθέτηση ελαστικότερων κανόνων που θα παρέχουν στις υπό ανάπτυξη χώρες τη δυνατότητα να προσαρμόζουν την εμπορική πολιτική τους προς τις εκάστοτε δημιουργημένες συνθήκες. Τα περισσότερα από τα κράτη-μέλη της ΓΣΔΕ αποδέχονται μεν τη διατήρηση των διατάξεων που επιτρέπουν την επιβολή περιορισμών εισαγωγής τόσο για τη διατήρηση της εξωτερικής τους ισορροπίας όσο και για την ανάπτυξη παραγωγικού κλάδου απέκρουαν όμως κάθε μεταβολή των δασμολογικών παραχωρήσεων γιατί ήθελαν με κάθε θυσία να διατηρηθεί το κυριότερο επίτευγμα της ΓΣΔΕ το οποίο είναι η παγιοποίηση του ανωτάτου ορίου των επιβαλλόμενων δασμών. Η Ελλάδα ζήτησε την αναθεώρηση ωρισμένων γενομένων παραχωρήσεων με την ευκαιρία της λήξης της ισχύος την 1η Ιουλίου 1955, των πινάκων των δασμολογικών παραχωρήσεων και πέτυχε τη συγκατάθεση των συμβαλλομένων μερών.

Ως προς την κατάργηση των ποσοτικών περιορισμών τα ληφθέντα μέτρα υπήρξαν περισσότερο αποτελεσματικά. Στα πλαίσια των προσπαθειών του Ο.Ε.Ο.Σ., αλλά συνήθως των πρωτοβουλιών της Ελλάδας για τη λήψη των απαραίτητων μέτρων προς την εξυγίανση της οικονομίας οι ποσοτικοί περιορισμοί οι οποίοι αποτελούσαν το αυστηρότερο μέτρο δεσμεύσεως του εμπορίου είχαν καταργηθεί μέχρι τις 30 Ιουνίου 1953. Την 30η Ιουνίου 1953 το ποσοστό απελευθέρωσης για όλα τα κράτη-μέλη του Ο.Ε.Ο.Σ. μη περιλαμβανομένης της Ελλάδας ήταν 70/o. Υπήρξαν όμως κράτη-μέλη τα οποία είχαν υπερβεί το ελληνικό ποσοστό (90o/o). Αυτά ήταν η Ολλανδία (93o/o), η Ιταλία (100o/o), η Πορτογαλία (93o/o), η Σουηδία (91o/o) και η Ελλάδα (92o/o). Το ποσοστό της απελευθέρωσης για όλα τα κράτη-μέλη μη περιλαμβανομένης της Ελλάδας σημείωσε από τότε αύξηση που ανέρχεται στο 83o/o το 1958. Παρά την πρόοδο που σημειώθηκε στην απελευθέρωση του εμπορίου ο αριθμός των χωρών οι οποίες πραγματοποίησαν ποσοστά φηλότερα του ελληνικού μειώθηκε σε σχέση με την 30η Ιουνίου 1953.

β. Διαπιστώσεις ως προς το εμπόριο της Ελλάδας με τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ.

Το 1953 ήταν έτος διαρθρωτικής προσαρμογής του εξωτερικού

εμπορίου της Ελλάδας προς τις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν από τις μεταβολές 1) της ισοτιμίας της δραχμής προς το δολλάριο των Η.Π.Α. και 2) της εμπορικής πολιτικής. Εξ' αιτίας αυτού η εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας κατά το 1953 υπήρξε αστάθμητη και, επομένως, δεν ήταν δυνατό να οδηγήσει σε αξιόλογα συμπεράσματα. Αντιθέτως, από το 1954 η ισοτιμία της δραχμής παρέμεινε σταθερή και η εμπορική πολιτική που ακολουθήθηκε υπήρξε συνεπής προς τις αρχές της απελευθερώσεως του εμπορίου.

Το σύνολο σχεδόν των εισπράξεων από τις εξαγωγές κατά το 1954 προς τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. προέρχονταν από γεωργικά προϊόντα. Τα κυριότερα ήταν οι σταφίδες, ο καπνός και το βαμβάκι. Από τα υπόλοιπα γεωργικά προϊόντα τα κυριότερα ήταν τα κρασιά, τα λάδια, τα εσπεριδοειδή, τα νωπά σταφύλια και τα ακατέργαστα δέρματα. Από τις μη γεωργικές πρώτες ύλες οι σπουδαιότερες ήταν τα ορυκτά, σιδηρομεταλλεύματα, το κολοφώνιο και το τερεβινθέλαιο.

Το 1955 το συνάλλαγμα που αποκτήθηκε από τις εξαγωγές αυξήθηκε κατά 50ο/ο σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος και ανήλθε σε 158,6 εκατομμύρια δολάρια. Οι εξαγωγές τόσο του καπνού, των σταφίδων και του βαμβακιού όσο και των λοιπών γεωργικών προϊόντων και των μη γεωργικών πρώτων υλών βελτιώθηκαν κατά μεγάλο ποσοστό.

Η έντονη ζήτηση των χωρών του Ο.Ε.Ο.Σ. για τα ελληνικά προϊόντα η οποία είχε εκδηλωθεί αμέσως μετά την υποτίμηση του 1953 συνεχίστηκε και κατά το 1955 και εκδηλώθηκε ιδιαίτερα για τα φθαρτά ελληνικά προϊόντα. Η προσφορά τροφοδοτήθηκε αρχικά από τα σημαντικά αποθέματα τα οποία είχαν σωρευθεί από προηγούμενες σοδειές. Σιγά-σιγά όμως άρχισε να τροφοδοτείται από την παραγωγή η λειτουργία της οποίας έγινε ελαστικότερη. Η παραγωγή καπνού το 1955 ήταν 97 χιλιάδες τόννοι έναντι 67 χιλιάδων τόννων του προηγούμενου έτους. Η αύξηση της παραγωγής οφείλεται από το ένα μέρος στην αύξηση της καλλιεργηθείσας εκτάσεως και από το άλλο στην βελτίωση της μέσης αποδόσεως κατά εκτάριο. Ως προς το βαμβάκι σημειώθηκε αύξηση 61 χιλιάδων τόννων και η παραγωγή της σταφίδας αυξήθηκε από 38 σε 42 χιλιάδες τόννους.

Η διεύρυνση των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. δεν συνεχίστηκε το επόμενο έτος. Ακόμη μεγαλύτερη κάμψη των ελληνικών εξαγωγών προς τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. σημειώθηκε κατά το έτος 1957. Από την εξέλιξη του εξαγωγικού εμπορίου της Ελλάδας με τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. κατά τα έτη 1953-1957 συνεπάγεται ότι

η θεαματική άνοδος η οποία σημειώθηκε κατά την μέχρι το 1955 περίοδο δεν συνεχίσθηκε κατά τα επόμενα έτη. Στις εξαγωγές που πραγματοποιήθηκαν υπήρξαν απότομες διακυμάνσεις οι οποίες εκδηλώθηκαν επί των εξαγωγών τόσο των γεωργικών πρώτων υλών όσο και των λοιπών γεωργικών προϊόντων.

Ο μικρός σχετικά με τις αντίστοιχες εισαγωγές των χωρών του Ο.Ε.Ο.Σ. όγκος των ελληνικών εξαγωγών άρχισε μετά από λίγα χρόνια να μην βρίσκει άνετη τοποθέτηση στην αγορά των χωρών του Ο.Ε.Ο.Σ. Σε απόλυτους αριθμούς οι ελληνικές εξαγωγές προς τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. σημείωσαν, μεταξύ των ετών 1954 και 1957 απότομες διακυμάνσεις οι οποίες δεν ήταν ανάλογες ούτε των διακυμάνσεων τις οποίες σημείωσαν οι αντίστοιχες εισαγωγές των χωρών του Ο.Ε.Ο.Σ. ούτε των εξελίξεων της ελληνικής παραγωγής.

Διαφορετική υπήρξε η πορεία των ελληνικών εισαγωγών από τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. Η αύξηση των εισαγωγών υπήρξε σταθερή. Μεταξύ των ετών 1954 και 1957 οι εισαγωγές από τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. αυξήθηκαν από 218,8 σε 296,7 εκατομμύρια δολάρια. Η ανοδική πορεία των εισαγωγών διαπιστώθηκε σε όλες τις κατηγορίες προϊόντων. Αυτά ήταν κατά κύριο λόγο βιομηχανικά προϊόντα και πρώτες ύλες για την βιομηχανία. Σε απόλυτους αριθμούς οι πληρωμές της Ελλάδας προς τα κράτη-μέλη του Ο.Ε.Ο.Σ. για τον εφοδιασμό της ελληνικής οικονομίας μόνο 1) με τον απαραίτητο κεφαλαιουχικό εξοπλισμό και 2) με τις αναγκαίες πρώτες ύλες για την κάλυψη των αναγκών της εγχώριας βιομηχανίας κινούνταν στα επίπεδα των εισπράξεων της Ελλάδας από το σύνολο των εξαγωγών της προς τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ.

Αποκτηθέν συναλλάγμα από τις εξαγωγές προς τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. σε εκατομμύρια δολάρια.

Είδος εμπορεύματος	1954	1955	1956	1957
Καπνός	37,9	53,2	36,3	49,6
Σταφίδα	22,7	25,1	23,4	27,1
Βαμβάκι	7,2	20,4	22,8	7,2
	67,8	98,7	82,5	83,9
Κυριότερα λοιπά γεωργικά προϊόντα	13,0	14,1	11,4	13,8
Πρώτες ύλες μη γεωργικές	8,1	14,3	15,4	12,8
Ακατέργαστα δέρματα	2,6	3,7	3,5	2,7
Σύνολο εξαγωγών	109,0	158,6	140,9	130,5

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Διατεθέν συνάλλαγμα για εισαγωγές από τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. σε εκατομμύρια δολάρια.

Κατηγορίες εμπορευμάτων	Έτη			
	1954	1955	1956	1957
Μηχανήματα	35,1	35,2	48,2	42,4
Πρώτες ύλες για την βιομηχανία	34,8	51,0	59,5	61,3
Καύσιμα	35,8	33,9	33,0	21,4
	105,7	120,1	140,7	125,1
Αυτοκίνητα	10,7	14,3	16,3	34,4
Χημικά και φάρμακα	27,6	24,8	25,9	34,4
Είδη διατροφής	15,8	18,4	18,9	19,9
Σύνολο	218,8	231,1	263,6	296,7

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Από τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. οι κατ'εξοχήν αγοράστριες χώρες των ελληνικών προϊόντων ήταν η Δ. Γερμανία, η Γαλλία, η Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ολλανδία, η Αυστρία και η Ελβετία. Όσο για τις ελληνικές εισαγωγές προμηθεύτριες χώρες ήταν Δ. Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Σουηδία. Ο κύριος όγκος του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας με τα κράτη-μέλη του Ο.Ε.Ο.Σ. εντοπίζεται γεωγραφικά σε μια ζώνη βιομηχανικών χωρών της Κεντρικής και της Βορειοδυτικής Ευρώπης.

γ. Λόγοι στους οποίους αποδίδονται οι εξελίξεις που σημειώθηκαν.

Η διαπίστωση ότι τα μέσα πληρωμών για εισαγωγές βιομηχανικών προϊόντων και βιομηχανικών πρώτων υλών προέρχονταν από εισπράξεις από την πραγματοποίηση εξαγωγών της γεωργικής παραγωγής ήταν αξιόλογη για την εξήγηση, εν μέρει, της διαφορετικής εξέλιξης την οποία σημείωσαν οι εξαγωγές της Ελλάδας προς τις βιομηχανικές χώρες της Κεντρικής και της Βορειοδυτικής Ευρώπης, σε σχέση με τις εισαγωγές της από τις χώρες αυτές.

Οι ελληνικές εισαγωγές αποτελούνται κατά κύριο λόγο από είδη τα οποία ήταν βασικά για τις ανάγκες της αναπτυσσόμενης ελληνικής οικονομίας. Οι εισαγωγές των ειδών αυτών πραγματοποιούνταν ανεξάρτητα από τη διαμόρφωση των τιμών. Η υποτίμηση της δραχμής του 1953 αύξησε τις σε δραχμές τιμές των εισαγωγών περίπου στο διπλάσιο. Παρ'όλα αυτά οι εισαγωγές ακολούθησαν ανοδική πορεία.

Αντίθετα, η υποτίμηση μείωσε την σε συνάλλαγμα τιμή των ελληνικών εξαγωγών. Η πτώση της τιμής των εξαγωγών σε συνάλλαγμα είχε ευνοϊκή επίδραση στη διαμόρφωση της ζήτησεως γι' αυτά. Οι τιμές όμως των ελληνικών προϊόντων δεν παρέμειναν επί μεγάλο χρονικό διάστημα στα διαμορφωθέντα αμέσως μετά την υποτίμηση επίπεδα. Ο μεγάλος βαθμός εξαρτήσεως της ελληνικής οικονομίας από τις εισαγωγές επέδρασε δυσμενώς στη διαμόρφωση των τιμών των ελληνικών εξαγωγών. Η μέχρι το 1956 υψωτική τάση των τιμών είχε δυσμενείς επιπτώσεις στην εξέλιξη των ελληνικών εξαγωγών. Η πορεία την οποία ακολούθησε το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας έδειχνε ανελαστική ζήτηση για τις ελληνικές εισαγωγές και ελαστική ζήτηση για τις ελληνικές εξαγωγές.

Σε αντίθεση προς τις ελληνικές εισαγωγές πολλά ελληνικά είδη όπως ο καπνός, οι νωποί και οι ξηροί καρποί θεωρούνταν ως "μη βασικά" με την έννοια ότι ανήκαν στην κατηγορία των αγαθών ανώτερου βιοτικού επιπέδου. Για τα είδη αυτά ακολουθούσαν δασμολογική πολιτική η οποία ήταν βαρύτερη εκείνης που ακολουθούσαν για τα βασικά είδη όπως πρώτες ύλες, είδη διατροφής και κεφαλαιουχικά αγαθά. Τα ελληνικά προϊόντα τα οποία ανήκαν στην κατηγορία των βασικών ήταν το βαμβάκι, τα μεταλλεύματα και τα ορυκτά. Τα είδη αυτά κατά την εισαγωγή τους στις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης υπόκεινταν σε χαμηλούς συγκριτικά δασμούς. Ορισμένα από αυτά εισάγονταν χωρίς δασμούς. Οι εξαγωγές όμως αυτών των ειδών ήταν πολύ μικρότερες εκείνων της προηγούμενης κατηγορίας. Λαμβανομένων υπόψη των ελληνικών εξαγωγών των δύο αυτών κατηγοριών προϊόντων κατά τα έτη 1954 έως 1957 προέκυπτε ότι η σχέση τους ήταν 4:1 υπέρ των χαρακτηριζόμενων ως "μη βασικά" ειδών. Αντίστροφη σχέση διαμορφώνεται από την πλευρά των ελληνικών εισαγωγών από τις βιομηχανικές χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. Οι εισαγωγές των ειδών τα οποία τύχαιναν ευνοϊκής δασμολογικής μεταχειρίσεως ήταν πολύ μεγαλύτερες εκείνων των προϊόντων τα οποία χαρακτηρίζονταν ως "μη βασικά". Λόγω της συνθέσεως του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας με τις βιομηχανικές χώρες της Κεντρικής και Βορειοδυτικής Ευρώπης η δασμολογική μεταχείριση του μεγάλου όγκου των ελληνικών εξαγωγών ήταν βαρύτερη εκείνης της οποίας τύχαινε, αναλογικώς, ο μεγάλος όγκος των εισαγωγών της Ελλάδας από τις χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ.

Η θέση των ελληνικών προϊόντων καθίσταται ακόμα δυσχερέστερη από την ύπαρξη μονοπωλίων στα βιομηχανικά κράτη-μέλη του

Ο.Ε.Ο.Σ. για μερικά ελληνικά προϊόντα. Για δύο βασικά ελληνικά γεωργικά προϊόντα, τον καπνό και τα κρασιά, υφίσταντο μονοπώλια σε πολλές χώρες του Ο.Ε.Ο.Σ. Η Αυστρία, η Γαλλία, η Ιταλία, και η Σουηδία διατηρούσαν μονοπώλια καπνού μέσω των οποίων πραγματοποιούσαν τις εισαγωγές τους. Η Σουηδία και η Νορβηγία διατηρούσαν μονοπώλια στα κρασιά.

Η δυσμενής μεταχείριση των ελληνικών ειδών ήταν ανησυχητική για την Ελλάδα γιατί η αγορά των βιομηχανικών χωρών δεν ήταν δυνατό να θεωρηθεί ως μόνιμη και ως ασφαλής. Οι χώρες αυτές κατέφευγαν στην ελληνική αγορά για την προμήθεια μεγάλων ποσοτήτων ελληνικών προϊόντων σε περιόδους δυσμενών κλιματολογικών συνθηκών, οι οποίες επιδρούσαν μειωτικά στην ίδια την παραγωγή. Αντίθετα σε περιόδους εξαιρετικών σοδειών προσέφευγαν στην εγχώρια παραγωγή και κάθε φύσεως προστασία που ήταν δυνατό να αποκλείσουν την ελληνική αγορά. Τέτοιου είδους εξελίξεις είχαν σοβαρές επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία η οποία ήταν εξαιρετικά ευπαθής τόσο από πλευρά εσωτερικής όσο και εξωτερικής ισορροπίας. Σε περίπτωση έντονης ζήτησης για ελληνικές εξαγωγές η προσφορά δεν ήταν δυνατό να ανταποκριθεί βραχυχρόνια λόγω της ανελαστικότητας της καμπύλης προσφοράς για αγροτικά προϊόντα. Εάν όμως η σημειωθείσα έντονη ζήτηση ακολουθείτο από επεκτατική πολιτική των καλλιεργειών, ενδεχομένως, θα προέκυπτε πρόβλημα κατά την επόμενη σοδειά αν εκδηλωνόταν κάμψη της ζήτησης για ελληνικές εξαγωγές.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 3

ΤΑ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ

Τα Ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (ΟΜΠ) είναι μια νέα κοινοτική πολιτική, που αποβλέπει στην ενίσχυση της ανάπτυξης των μεσογειακών περιοχών της Κοινότητας ώστε να διευκολύνει την προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες που δημιουργούνται από τη νέα διεύρυνσή της στην Ισπανία και την Πορτογαλία.

Η εφαρμογή τους άρχισε τυπικά από την 1/7/1985. Ωστόσο, γύρω απ' αυτήν την κεντρική ιδέα έχουν διαμορφωθεί προοδευτικά, αντιλήψεις, επιδιώξεις και μέθοδοι που ως σύνολο την ξεπερνάνε, εισάγοντας παράλληλα καινούργια στοιχεία στη γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική της κοινότητας. Η εξέλιξη αυτή είναι φανερό τόσο στην ιστορία των ΟΜΠ όσο και στις συγκεκριμένες ρυθμίσεις, που τελικά αποφασίστηκαν για την πραγματοποίησή τους.

α. Τι είναι τα ΜΟΠ;

Τα ΜΟΠ είναι ολοκληρωμένα προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης. Συμμετέχουν σ' αυτά όλες οι διαθέσιμες χρηματοδοτικές πηγές, δηλαδή κοινοτικές, εθνικές, περιφερειακές και τοπικές, που εξυπηρετούν ένα συνεκτικό σύνολο μέτρων το οποίο καλύπτει τους βασικούς τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Στην προσέγγιση αυτή ενσωματώνονται επίσης όλα τα μέσα των κοινοτικών πολιτικών, με την ενίσχυση του συντονισμού τους, της ευκαμψίας τους, αλλά και των οικονομικών μέσων που διαθέτουν.

Κάθε ΜΟΠ διαρκεί από πέντε έως επτά χρόνια. Οι ενέργειες που γίνονται στα πλαίσια των ΜΟΠ πρέπει να είναι συμπληρωματι-

κές μεταξύ τους και να είναι προσαρμοσμένες στα χαρακτηριστικά κάθε περιοχής έτσι ώστε να επιτυγχάνεται ο συνδυασμός και η συνεργασία μεταξύ των διατιθέμενων εθνικών και κοινοτικών μέσων. Οι ενέργειες που προβλέπουν τα ΜΟΠ συμπληρώνουν τα μέτρα που ήδη προβλέπουν τα χρηματοδοτικά όργανα της Κοινότητας, ενώ θα πρέπει να βρίσκονται σε συνοχή με τις άλλες ενέργειές της. Έτσι δεν τίθεται θέμα ακύρωσης των στόχων που έχουν ήδη τεθεί για τον έλεγχο της παραγωγής γεωργικών προϊόντων ή ακύρωσης των ευρωπαϊκών κανόνων ανταγωνισμού.

β. Πως φθάσαμε στα μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα;

Για πρώτη φορά, η ιδέα μιας ιδιαίτερης κοινοτικής πολιτικής για τις (νότιες) μεσογειακές περιοχές της Κοινότητας, φαίνεται να ωριμάζει στα τέλη της δεκαετίας 1970-80. Και προηγουμένως, φυσικά, υπήρχε διατυπωμένη, με αρκετή σαφήνεια, η θέση ότι οι μεσογειακές περιοχές της Κοινότητας βρίσκονται σε καταφανώς δυσκολότερη θέση από τις "βόρειες" αναπτυγμένες περιοχές: ασθενέστερες δομές της γεωργίας και της δευτερογενούς παραγωγής, υπερτροφικός τριτογενής τομέας, χαμηλότερη παραγωγικότητα, χαμηλότερα εισοδήματα, ανεργία και υποαπασχόληση, σχετικά λιγότερη στήριξη και προστασία από τους μηχανισμούς των ήδη υπάρχουσών κοινοτικών πολιτικών και ιδιαίτερα της ΚΑΠ. Ήδη μάλιστα, η πολιτική του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης, όπως και εκείνη του Κοινωνικού Ταμείου και του Γεωργικού Ταμείου (το γνωστό FEOGA, ως προς το τμήμα του, που ασχολείται με τον "Προσανατολισμό", δηλαδή τις διαρθρωτικές παρεμβάσεις στη γεωργία,) είχε ρητά αναγνωρίσει την προτεραιότητα που έπρεπε να δοθεί στις μεσογειακές κοινοτικές περιοχές. Παράλληλα, ανάλογες και όλο και πιο ισχυρές διεκδικήσεις είχαν αναπτυχθεί από τη μεριά των ενδιαφερόμενων (παραγωγοί, στελέχη κοινωνικών και πολιτικών οργανώσεων...) που ωθούσαν την Κοινότητα προς μια πιο δραστήρια πολιτική σε όφελος των νότιων περιοχών της. Οι διεκδικήσεις αυτές στόχευαν να γίνει πράξη η κοινοτική διακήρυξη για την ανάγκη σύγκλισης των οικονομιών και της ισόρροπης ανάπτυξης της Κοινότητας, ως σύνολο που αποτελεί μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις για την ευρωπαϊκή ενοποίηση.

Οι εξελίξεις επιταχύνονται στη δεκαετία 1970-80, όταν μια

σειρά από νέους παράγοντες εμφανίζονται στη γενικότερη πορεία της κοινοτικής πολιτικής. Η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας (Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Δανία) οδηγεί, μεταξύ άλλων, σε ενδοκοινοτικές συζητήσεις σχετικά με την σκοπιμότητα και την εμβέλεια των υπαρχουσών ή και νέων κοινοτικών πολιτικών, σχετικά με τη διάρθρωση των δαπανών της Κοινότητας, με τους "ίδιους" πόρους της και την ανάγκη ν' αυξηθούν, κ.λ.π. Η συζήτηση αυτή διεξάγεται μέσα στο γενικότερο κλίμα της οικονομικής κρίσης, που απαιτεί αναδιαρθρώσεις, αλλά και πιο σφιχτή διαχείριση των πόρων. Παρά τις διαφορές απόψεων, γίνεται γενικά αποδεκτό ότι οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις των κοινοτικών πολιτικών δεν μπορούν να προωθηθούν χωρίς να ληφθούν υπόψη οι αναπτυξιακές ανάγκες των σχετικά καθυστερημένων μεσογειακών περιοχών.

Ιδίως μάλιστα, όταν η Κοινότητα, που προχωρούσε ήδη στην ένταξη της Ελλάδας, είχε δεσμευθεί να "διευρυνθεί" αρκετά συντομα προς την Ισπανία και την Πορτογαλία. Πράγματι, η προσχώρηση της Ισπανίας και της Πορτογαλίας προκαλεί, από την αρχή των διαπραγματεύσεων, σοβαρές ανησυχίες στις μεσογειακές περιοχές της Κοινότητας: ιδιαίτερα η ισπανική οικονομία, από το μέγεθός της και τη δομή της παραγωγής της, είναι σε μεγάλο βαθμό ανταγωνιστική προς τα άμεσα συμφέροντα των περιοχών αυτών. Θεωρήθηκε, γι' αυτό το λόγο, σκόπιμο να ενισχύσει η Κοινότητα την ανάπτυξη τους ώστε να αντιμετωπίσουν, στις καλύτερες δυνατές συνθήκες, τις άμεσες συνέπειες της νέας διεύρυνσης. Η ενίσχυση αυτή κρίθηκε, επίσης, αναγκαία και για έναν άλλο λόγο, για να αντιμετωπίσουν δηλαδή οι περιοχές αυτές τον ανταγωνισμό που υφίστανται από την εφαρμογή της "μεσογειακής πολιτικής" της Κοινότητας. Της πολιτικής, δηλαδή, που συνίσταται στην ανάπτυξη στενών, συχνά προτιμησιακών σχέσεων με τις χώρες της Μεσογείου, που δεν είναι μέλη της Κοινότητας και στις οποίες παραχωρούνται διευκολύνσεις για την εξαγωγή προς την Ευρώπη των προϊόντων τους, ιδίως γεωργικών και συνήθως ανταγωνιστικών προς εκείνα των νότιων κοινοτικών γεωργιών.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες, το Συμβούλιο Υπουργών της Κοινότητας, έδωσε στην Επιτροπή την "εντολή" (30/5/1980) να προετοιμάσει προτάσεις σχετικά με την ανάπτυξη των κοινοτικών πολιτικών. Η σχετική Έκθεση της Επιτροπής υποβλήθηκε τον Ιούνιο του 1981, και περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, μίαν ειδική και αρκετά εκτεταμένη αναφορά στα προβλήματα των Μεσογειακών περιοχών που

πρέπει να εξετασθούν με ιδιαίτερη προσοχή λόγω της σημασίας της γεωργίας για την οικονομία τους.

Η Κοινή Αγροτική Πολιτική των αγορών και των διαρθρώσεων πρέπει να συμβάλει στη βελτίωση της κατάστασης τους. Δεν είναι εντούτοις δυνατό ν' αντικαταστήσει τις άλλες πολιτικές ούτε να επιλύσει αφ'εαυτής το σύνολο των προβλημάτων που προκύπτουν κυρίως από το ιδιαίτερο οικονομικό πλαίσιο στο οποίο εμπίπτουν αυτά (...). Η Επιτροπή σχεδιάζει να ετοιμάσει μεσοπρόθεσμα κοινοτικά προγράμματα, τα οποία θα περιλαμβάνουν ενέργειες σχετικές με το εισόδημα, τις αγορές, τις παραγωγές και τις διαρθρώσεις.

Στην προσπάθεια της για την επίλυση των προβλημάτων της μεσογειακής γεωργίας, η Κοινότητα πρέπει να σεβαστεί δύο σπουδαίες αρχές: ισοδυναμία και ισότητα. Η ισοδυναμία απαιτεί, σύμφωνα με τις βασικές αρχές της Συνθήκης, να εφαρμόζεται χωρίς διάκριση στα προϊόντα αυτά η κοινή αγροτική πολιτική. Η ισότητα αποκλείει να επιφέρουν οι απαραίτητες μεταβολές επιδείνωση των όρων διαβίωσης των θιγόμενων. Τα κοινοτικά προγράμματα, που προετοιμάζει η Επιτροπή υπέρ των περιοχών της Μεσογείου, θα κινητοποιήσουν τόσο τα γεωργικά όσο και τα χρηματοδοτικά μέσα της Κοινότητας"

Μερικές από τις γενικές γραμμές των σημερινών ΟΜΠ βρίσκονται ήδη στην Έκθεση της Επιτροπής. Ωστόσο, για την ώρα το ενδιαφέρον της τελευταίας συγκεντρωνόταν αποκλειστικά στη γεωργία αν και αναγνώριζε τη σημασία που έχει το "ιδιαίτερο οικονομικό πλαίσιο" των περιοχών αυτών.

Στο διάστημα που μεσολάβησε ανάμεσα στην Έκθεση της Επιτροπής και την τελική διατύπωση των ΟΜΠ (Μάρτιος 1983), η Επιτροπή εργάσθηκε σε συνεννόηση και με τα ενδιαφερόμενα Κράτη, καθώς και με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και κατέληξε σε μια πολύ πιο σφαιρική αντίληψη του προβλήματος.

Τα ολοκληρωμένα μεσογειακά προγράμματα που διατύπωσε, και που αναλύονται παρακάτω είναι πάντοτε επικεντρωμένα στον πρωτογενή τομέα (γεωργία, αλιεία, δάση), αλλά συμπεριλαμβάνουν και ενέργειες για την τεχνική και επαγγελματική κατάρτιση, την ανάπτυξη του τουρισμού, των βιοτεχνικών και βιομηχανικών, κυρίως, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, καθώς και ορισμένες υποδομές. Βασική ιδέα των ΟΜΠ είναι ότι η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας πρέπει να συμβαδίσουν με την ανάπτυξη δραστηριοτήτων, που θα συμβάλλουν στο να δημιουργηθούν απασχολήσεις

για το εργατικό δυναμικό, που θα απελευθερωθεί ή ήδη αδρανεί, κι αυτό μέσα σε μια συγκεκριμένη ζώνη ή περιφέρεια. Αυτός ο στόχος συνεπάγεται ότι η έννοια της τοπικής ανάπτυξης παίρνει τελικά το προβάδισμα.

Σ' αυτή την "ολοκληρωμένη" διατύπωση των προγραμμάτων συνέβαλαν τόσο η φύση των προβλημάτων, όπως αναδείχθηκαν από τις προκαταρκτικές έρευνες και εργασίες της Επιτροπής όσο και οι διεκδικήσεις των ενδιαφερομένων περιφερειών, ιδιαίτερα δε μετά την υποβολή του ελληνικού "Μνημονίου" προς την Κοινότητα, που μεσολάβησε τον Μάρτιο του 1982.

Στο Μνημόνιο, η Ελλάδα τόνιζε τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής οικονομίας ως συνόλου και ζητούσε μεταξύ άλλων ιδιαίτερα σημαντική συμβολή της Κοινότητας στις προσπάθειες εκσυγχρονισμού της ελληνικής οικονομίας. Η ελληνική κυβέρνηση, συγκεκριμένα, ζητούσε την ενίσχυση της γεωργίας και των μειονεκτικών περιοχών της Ελλάδας.

Η Κοινότητα στην απάντηση της (Απρίλιος 1983), αναγνώριζε την ιδιαιτερότητα της ελληνικής οικονομίας και διαβεβαίωνε ότι η συμβολή στην ικανοποίηση των ελληνικών αιτημάτων περνούσε κυρίως, αν και όχι αποκλειστικά, από την προώθηση των "ολοκληρωμένων μεσογειακών προγραμμάτων".

Έτσι αυτά πήραν ένα χαρακτήρα ακόμα γενικότερο από τον αυστηρά γεωργικό που είχαν στην αρχική τους σύλληψη. Η τελική τους διατύπωση υποβλήθηκε στο Συμβούλιο στις 29/3/83 και εγκρίθηκε κατ' αρχήν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στουτγάρδης (Ιούνιος 1983), το οποίο κάλεσε το Συμβούλιο Υπουργών να εξετάσει την πρόταση της Επιτροπής.

Μέχρι να φτάσει η Επιτροπή στον τελικό Κανονισμό για την εφαρμογή των ΟΜΠ, μεσολάβησαν μια σειρά από κοινοτικές διαδικασίες: συζήτηση και τροπολογίες στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (το οποίο ενέκρινε τη σχετική έκθεση στις 29/3/84), συζητήσεις στα διαδοχικά Ευρωπαϊκά Συμβούλια (Φονταίνεμπλώ, τον Ιούνιο 1984, Δουβλίνο, τον Δεκέμβριο 1984, Βρυξέλλες, τον Μάρτιο 1985) και στα Συμβούλια Υπουργών.

Εν τω μεταξύ, η Επιτροπή είχε ανανεωθεί την 1/1/85 και ο νέος Πρόεδρος της κ. Ζ. Κτελόν, ανέλαβε την ευθύνη να μεθοδεύσει την ταχεία έγκριση των ΟΜΠ, τα οποία είχαν προκαλέσει σοβαρές συζητήσεις, τόσο ως προς το συγκεκριμένο περιεχόμενό τους, όσο και ως προς το ύψος της χρηματοδότησής τους ή τον τρόπο εφαρμογής

τους. Η αλλαγή "οπτικής" που συντελέστηκε από τη νέα Επιτροπή, δεν έθιξε τους γενικούς στόχους, που θα έπρεπε να εξυπηρετηθούν από τα ΟΜΠ, ίσα-ίσα αυτοί διευρύνθηκαν και προσδιορίστηκαν με μεγαλύτερη σαφήνεια. Η νέα μεθόδευση της Επιτροπής άλλαξε κυρίως τον τρόπο με τον οποίο προβλέπονταν η εφαρμογή των ΟΜΠ, καθώς και η χρηματοδότησή τους.

γ. Γιατί έγιναν τα ΜΟΠ;

Τη στιγμή της προσχώρησης στην Κοινότητα της Ισπανίας και της Πορτογαλίας χρειάστηκε να δοθεί ιδιαίτερη σημασία στις μεσογειακές περιοχές της Ευρώπης των Δέκα. Οι οικονομικές δομές των περιοχών αυτών είναι αντίστοιχες εκείνων των δύο νέων κρατών-μελών. Οι περιοχές αυτές είναι από τις πιο πτωχές της Κοινότητας και φάνηκε ότι ήταν οι πιο εκτεθειμένες στις συνέπειες της διεύρυνσης.

Οι περιοχές αυτές έχουν διαρθρωτικές αδυναμίες: η οικονομία τους κυριαρχείται από τη γεωργία, η οποία κι αυτή δεν έχει εξελιχθεί αρκετά και ασκείται σε δύσκολες φυσικές συνθήκες, παρουσιάζουν γενικά υψηλό ποσοστό ανεργίας, ο βιομηχανικός ιστός τους είναι χαλαρός και κυριαρχείται από εύθραυστες ΜΜΕ (μικρομεσαίες επιχειρήσεις), ενώ ο τριτογενής και ιδιωτικός τομέας δεν έχει αναπτυχθεί και οργανωθεί επαρκώς.

Η κατάσταση αυτή απαιτούσε συμπληρωματική προσπάθεια και αλληλεγγύη από τα άλλα κράτη-μέλη. Με την προοπτική αυτή δημιουργήθηκαν τα ΜΟΠ.

δ. Τι περιλαμβάνουν τα ΜΟΠ;

1. Οι αρχικές προτάσεις της Επιτροπής

Στην πρώτη τους συνολική διατύπωση (Μάρτιος 1983), τα ΟΜΠ περιλαμβάνουν μια πλήρη και αρκετά λεπτομερειακή θεώρηση της οικονομίας των νότιων περιοχών της Κοινότητας, των διαρθρωτικών της αδυναμιών και των μέτρων που πρέπει να ληφθούν για ν' ανοίξει ο δρόμος της αναβάθμισής τους.

Τα μέτρα αυτά αφορούσαν τη γεωργία, την αλιεία, τη δάση, τις γεωργικές βιομηχανίες, τον τοπικό τουρισμό, κ.λ.π. και εί-

χαν γίνει αντικείμενο προχωρημένης επεξεργασίας, σε βαθμό που προβλεπόταν και το κόστος της κάθε κατηγορίας σχεδίων, για επένδυση ή στήριξη στη μεσογειακή οικονομία.

Συνολικά, η Επιτροπή προέβλεπε ότι το συνολικό κόστος των αναγκαίων παρεμβάσεων θα έφθανε τα 11 δισεκατομμύρια Ευρωπαϊκές Νομισματικές Μονάδες ECU, από τα οποία η Κοινότητα θα επιβαρυνόταν με τα 6,6 δις ECU, δηλαδή το 60ο/ο. Τα 6,6 δις ECU θα κατανέμονταν ως εξής: 38,4ο/ο στην Ελλάδα (2,5 περίπου δις ECU), 44,5ο/ο στην Ιταλία (περίπου 2,9 δις ECU), και 17,1ο/ο στη Γαλλία (περίπου 1,1 δις ECU).

Κατά τομείς οι δαπάνες των ΟΜΠ προβλέπονταν να κατανεμηθούν ως εξής:

40ο/ο για τη γεωργία

6ο/ο για τα δάση (προστασία, αναδάσώσεις, κ.λ.π.),

5ο/ο για την αλιεία (αντικατάσταση σκαφών, αλιευτικά καταφύγια, υδατοκαλλιέργειες, κ.λ.π.),

7ο/ο για την αξιοποίηση της παραγωγής,

21ο/ο για μη γεωργικές (βιομηχανικές, τουριστικές, κ.λ.π.) δραστηριότητες,

11ο/ο για υποδομές,

10ο/ο για συνοδευτικά μέτρα.

Ως προς τη γενική φιλοσοφία των ΟΜΠ (αύξηση του γεωργικού εισοδήματος και της απασχόλησης, συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού, βελτίωση της ποιότητας της ζωής...), όπως και ως προς τη γενική ανάγκη για τη χρηματοδότησή τους, δεν υπήρξαν βασικές αμφισβητήσεις στην Κοινότητα. Εκείνο που κυρίως, συζητήθηκε, ήταν σ'ένα βαθμό το ύψος της χρηματοδότησής τους σε μια εποχή κρίσης και ειδικότερα δημοσιονομικής πειθαρχίας στη διαχείριση των Κοινοτικών πόρων. Συζητήθηκε, επίσης, η σκοπιμότητα να επικεντρώνονται οι δαπάνες, ιδίως στον γεωργικό τομέα έστω και με την μετατόπιση του στόχου των ΟΜΠ από τα κλαδικά στα τοπικά προβλήματα. Τέλος, υπήρξαν παρατηρήσεις ως προς τον τρόπο εφαρμογής των ΟΜΠ: αν δηλαδή ήταν σκόπιμο να προβλεφθούν λεπτομερώς οι επιμέρους επενδύσεις ή αν δεν θα ήταν προτιμότερο τελικά να αφεθεί η ευθύνη της κατανομής των κονδυλίων στους ίδιους τους ενδιαφερόμενους ανάλογα με τα ιδιαίτερα προβλήματα της κάθε περιοχής.

Στις συζητήσεις αυτές συνέβαλαν και τα ενδιαφερόμενα Κράτη-μέλη. Από την ελληνική πλευρά, π.χ, δεν υπήρξαν σημαντικές

αντιρρήσεις ως προς τον τρόπο χειρισμού της κατανομής των κονδυλίων των ΟΜΠ. Προβλήθηκαν, όμως, μια σειρά από προτάσεις, που προέκυπταν σ'ένα βαθμό και από το ελληνικό Μνημόνιο. Έτσι, ζητήθηκε να θεωρηθεί όλη η Ελλάδα μία περιφέρεια, πράγμα που θα επέτρεπε να περιληφθούν στα ΟΜΠ και η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη που αρχικά είχαν αποκλεισθεί, ως σχετικά πιο αναπτυγμένες περιοχές.

Η διεκδίκηση αυτή θα επέτρεπε, επίσης, τη διαπραγμάτευση και την εφαρμογή των ΟΜΠ κατευθείαν από την ελληνική κυβέρνηση, μια και στην Ελλάδα δεν έχει αναπτυχθεί, όπως στις δύο άλλες χώρες, η τοπική και περιφερειακή αυτοδιοίκηση.

Η ελληνική πλευρά επέμεινε, επίσης, να καθορισθεί στον Κανονισμό για την εφαρμογή των ΟΜΠ, το συνολικό ποσό των κονδυλίων που θα αφιερωνόταν στα ΟΜΠ, ποσό που θα επέτρεπε έτσι κι αλλιώς να μη συγχέεται με τα ποσά που ήδη η Κοινότητα δαπανά μέσω των διαρθρωτικών της Ταμείων (Γεωργικό, Περιφερειακό, Κοινωνικό...) για παραπλήσιους σκοπούς.

Τέλος, η Ελλάδα τάχθηκε υπέρ της διαχείρισης των ΟΜΠ από την ίδια την Επιτροπή, που θα έπρεπε να εξουσιοδοτηθεί ανάλογα, και όχι από κάποια μορφή διακρατικής συνεννόησης, που θ' αποφάσιζε κατά περίπτωση.

2. Ο Κανονισμός

Η νέα Επιτροπή, που ανέλαβε καθήκοντα από την 1/1/85, επιφορτίσθηκε ν' αναδιαμορφώσει την πρόταση της για τα ΟΜΠ, παίρνοντας υπόψη της όλες τις παρατηρήσεις των Κοινοτικών Οργάνων (Συμβούλιο Υπουργών, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο) και των ενδιαφερομένων.

Για την τελική διαμόρφωση του Κανονισμού εφαρμογής των ΟΜΠ, η νέα Επιτροπή έλαβε υπόψη της και τα εξής στοιχεία:

1. Ενώ είναι προφανώς αναγκαίο να δοθεί μεγάλη σημασία στον γεωργικό τομέα είναι αδύνατο να παραμεληθούν παράγοντες της τοπικής ανάπτυξης, όπως οι υποδομές των επικοινωνιών και συγκοινωνιών, της επαγγελματικής κατάρτισης, η ανάπτυξη των μικρών και μεσαίων βιομηχανικών και εμπορικών επιχειρήσεων. Γι' αυτό και θα πρέπει να τονιστεί περισσότερο η συμμετοχή τους στα ΟΜΠ.

2. Η έννοια της "ολοκλήρωσης", που είναι στρατηγική για την εφαρμογή των ΟΜΠ και την επίτευξη των στόχων τους πρέπει, μετά

μάλιστα από τις εμπειρίες που αποκτήθηκαν από τη δοκιμαστική εφαρμογή ορισμένων "προγραμμάτων-πilotων" το 1984-85, να οριστεί με μεγαλύτερη ακρίβεια.

Έτσι, η Επιτροπή θεωρεί χρήσιμο να υπογραμμίσει πως η έννοια αυτή σημαίνει ότι:

α. Τα σχέδια που θα χρηματοδοτεί, θα πρέπει να εντάσσονται σε περιφερειακά προγράμματα ανάπτυξης, που θα καταρτίζονται από τις ίδιες τις ενδιαφερόμενες περιοχές και θα κινητοποιούν στην κατάλληλη περιφερειακή κλίμακα όλες τις διαθέσιμες πρωτοβουλίες και όλους τους διαθέσιμους πόρους.

β. Η υποστήριξη της Κοινότητας θα γίνεται με τη χρήση και τον κατάλληλο συντονισμό όλων των χρηματοδοτικών μέσων που διαθέτει: διαρθρωτικά Ταμεία, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, κ.λ.π.

γ. Παράλληλα, η Κοινότητα για να συμπληρώσει και ενισχύσει την παρέμβασή της, θα κάνει χρήση πρόσθετων πόρων από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. Το ύψος της Κοινοτικής συμμετοχής θα εξαρτάται από την προσπάθεια που καταβάλλει και το ενδιαφερόμενο Κράτος-μέλος, από το δυναμισμό των ενδιαφερόμενων στο τοπικό επίπεδο και από το πόσο τα προβαλλόμενα σχέδια συμβαδίζουν με τους γενικούς στόχους της Κοινότητας.

3. Οι στόχοι των ΟΜΠ πρέπει να είναι παράλληλα:

α. Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών, δηλαδή, η αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού τους, ιδιαίτερα δε των νέων, η αναδιάρθρωση του παραγωγικού τους δυναμικού, γεωργικού, βιομηχανικού και των υπηρεσιών, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, η εξισορρόπηση των αγροτικών με τις αστικές ζώνες των περιοχών, η ανάδειξη νέων τρόπων ζωής και νέων υπηρεσιών. Σήμερα, υποστηρίζει η Επιτροπή, δεν είναι δυνατό ούτε ευκατό να προσπαθούν οι περιοχές ν' αναπτυχθούν με τα παλιά πρότυπα: εκσυγχρονισμός της παραγωγής, έντονος εξαστισμός, αναζήτηση βιομηχανικής απασχόλησης στις μεγάλες πόλεις. Το κύριο αίτημα σήμερα είναι η ανάπτυξη των επιτόπιων δραστηριοτήτων και η βελτίωση των συνθηκών της ζωής στις ίδιες τις περιοχές ώστε να υπάρξει η τάση συγκράτησης του δυναμικού τους υπό όρους αποδεκτούς από τον ίδιο τον πληθυσμό.

β. Η προσαρμογή των περιοχών στις νέες συνθήκες, διεθνείς και κοινοτικές, ιδίως μετά τη διεύρυνση προς την Ισπανία και την Πορτογαλία, δηλαδή ο εξοπλισμός και ο αναπροσανατολισμός της παραγωγής με τρόπο ώστε να γίνουν ικανές ν' αντιμετωπίσουν ικανοποιητικά τον ανταγωνισμό από τομείς και περιοχές που έχουν

συχνά ισχυρές παραδόσεις και πλεονεκτήματα.

γ. Τέλος, η άμεση στήριξη των εισοδημάτων και της απασχόλησης στις μεσογειακές περιοχές, οι οποίες συχνά θα έχουν δυσκολίες ν'αναπροσαρμοστούν δεδομένου ότι χαρακτηρίζονται από γήρανση του πληθυσμού και έντονο αγροτικό χαρακτήρα, που θα περιορίζουν την εμβέλεια των αναγκών και επιδιωκόμενων αλλαγών.

Έτσι, η φυσιογνωμία των ΟΜΠ προσδιορίστηκε με περισσότερη σαφήνεια. Πρόκειται για μια ειδική κοινοτική παρέμβαση με ορισμένη διάρκεια (επτά χρόνια) και ορισμένα μέσα, που αποβλέπει στο να δώσει στις νέες περιοχές της Κοινότητας τη δυνατότητα να προγραμματίσουν οι ίδιες το πως θα προσαρμοστούν και θ' αναπτυχθούν μέσα στα πλαίσια της νέας πορείας της Κοινότητας, ιδίως μετά τη διεύρυνση.

Η Κοινότητα δεν προγραμματίζει πια το τι θα γίνει, αλλά οι ίδιες οι ενδιαφερόμενες περιοχές. Προβλέπονται φυσικά οι μηχανισμοί με τους οποίους η Κοινότητα εγκρίνει, συντονίζει και χρηματοδοτεί αυτόν τον προγραμματισμό. Ως προς το περιεχόμενο του, όμως, μόνο ενδεικτικές κατευθύνσεις περιλαμβάνονται στον τελικό κανονισμό.

Τέλος, τα χρηματοδοτικά μέσα που προβλέπονται από τον κανονισμό για την πραγματοποίηση των ΟΜΠ, είναι μικρότερα μεν από την αρχική πρόταση της Επιτροπής (που ποτέ δεν είχε εγκριθεί από το Συμβούλιο), δεν είναι όμως με κανένα τρόπο ασήμαντα. Τα ΟΜΠ θα χρηματοδοτηθούν από τρεις πηγές:

— *Από πρόσθετους πόρους του Κοινοτικού Προϋπολογισμού: 1,6 δισεκατομμύρια ECU (περίπου 160 δισ. δρχ.).

*Από τα διάρθρωτικά ταμεία της Κοινότητας (Γεωργικό, Περιφερειακό, Κοινωνικό): 2,5 δισεκατομμύρια ECU (περίπου 250 δισ. δρχ.). Ως προς το ποσό αυτό, έγιναν πολλές συζητήσεις. Πράγματι, τα ταμεία αυτά ήδη ενισχύουν προγράμματα ανάπτυξης, αναδιάρθρωσης και ενίσχυσης της παραγωγής, της απασχόλησης, των υποδομών, κ.λ.π.

Η ειδική παρέμβαση των ΟΜΠ έχει νόημα μόνο αν, εκτός από το συντονισμό των παρεμβάσεων κάθε Ταμείου στη συγκεκριμένη περιοχή, αυξάνουν για το διάστημα εφαρμογής των ΟΜΠ, τα ποσά που διοχετεύονται μέσω των Ταμείων προς τις νέες περιοχές πέρα από τους πόρους που αυτές απορροφούν κανονικά κάθε χρόνο. Ο κανονισμός των ΟΜΠ (άρθρο 11) προβλέπει ότι για την περίοδο εφαρμογής των ΟΜΠ, οι πραγματικές αυξήσεις των πόρων των Ταμείων θα χρησιμεύσουν για να χρηματοδοτηθούν τα ΟΜΠ.

*Από δάνεια της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων: 2,5 δισεκατομμύρια ECU (περίπου 250 δισ. δρχ.).

Συνολικά, δηλαδή προβλέπονται 6,6 δισ. ECU, από τα οποία 4,1 νέοι πόροι και 2,5 από δάνεια.

ε. Η σημασία των ΜΟΠ

Με τα ΟΜΠ, η Κοινότητα εφαρμόζει μια νέα πολιτική μεταφοράς πόρων, διαφορετική από εκείνη του παρελθόντος και προωθεί μια νέα αντίληψη για την ανάπτυξη.

Πρώτον, αναγνωρίζεται ρητά η ιδιαιτερότητα και η διαρθρωτική καθυστέρηση ενός συγκεκριμένου τμήματος της Κοινότητας και όχι απλώς ενός τομέα, ενός κλάδου ή μιας συγκεκριμένης ειδικής γεωγραφικής ζώνης (ορεινή περιοχή, κ.λ.π.) ή μιας ειδικής κατηγορίας επιχειρήσεων ή ατόμων.

Αναγνωρίζεται η ιστορική διαφορά στον κοινοτικό Νότο και τον κοινοτικό Βορρά. Ικανοποιείται έτσι καταρχήν μια παλιά διεκδίκηση με βαθιές ρίζες. Κανείς, βέβαια, δεν μπορεί να παραγνωρίσει ότι και άλλες περιφέρειες της Κοινότητας έχουν ειδικά προβλήματα, ιδίως στη σημερινή οικονομική κρίση ή ότι σημαντικές κοινωνικο-οικονομικές ανισότητες υπάρχουν στους κόλπους του ίδιου του κοινοτικού Νότου.

Η συνολική, όμως, διαφορά Νότου και Βορρά απαιτούσε, από πολύ παλιά, ειδική αναγνώριση και μεταχείριση και τα ΟΜΠ είναι σαφώς το πρώτο δείγμα ότι μπορεί να επιτευχθεί κάτι τέτοιο.

Δεύτερο, χάρη και στη νέα αυτή αντίληψη, ο κοινοτικός Νότος δεν αντιμετωπίζεται ως αναξιοπαθών συγγενής, που αναπόφευκτα πρέπει να ενισχύεται με κάποιες παροχές, αλλά ως αναπόσπαστο συστατικό στοιχείο της Κοινότητας, που πρέπει και μπορεί να αναπτύσσεται μαζί της.

Πίσω από τα ΟΜΠ υπάρχει η παραδοχή ότι ο Κοινοτικός Νότος διαθέτει και δυναμισμό και δυνατότητες αναδιάρθρωσης και προσαρμογής, τις οποίες μπορεί να θέσει σε κίνηση ο ίδιος. Αν το ζητούμενο στα πλαίσια της Κοινότητας, είναι να "συγκλίνουν" οι οικονομίες και η κοινωνική εξέλιξη, αυτό δεν πρόκειται να γίνει με απλές οικονομικές παροχές, αλλά με αναζωογόνηση του παραγωγικού δυναμικού και της αλληλεγγύης των μελών της.

Τρίτο, τα ΟΜΠ συνεπιφέρουν μια νέα θεώρηση της αναπτυξιακής

πορείας του Κοινοτικού Νότου. Βεβαίως, η γεωργική ανάπτυξη αποτελεί πάντοτε ένα σημαντικό αίτημα. Δεν αρκεί, όμως, για να επιτευχθεί η αναβάθμιση του συνολικού δυναμικού του.

Ο ίδιος ο εκσυγχρονισμός της γεωργίας απελευθερώνει ανθρώπινες δυνάμεις, που πρέπει ν' απασχοληθούν σε άλλους κλάδους και τομείς, όχι όμως αναγκαστικά και σε άλλους τόπους, στο εξωτερικό ή στις μεγάλες πόλεις. Η τελική αντίληψη της Επιτροπής τονίζει έτσι ακόμα παραπάνω την ανάγκη για ενίσχυση των τοπικών βιομηχανιών, των υπηρεσιών, των υποδομών, των επικοινωνιών, των νέων δραστηριοτήτων, της επαγγελματικής κατάρτισης, της ποιότητας της ζωής, εκεί που θα επιδιωχθούν οι επιδιωκόμενες αλλαγές. Τα ΟΜΠ θα πρέπει να συνιπολογίζουν όλες τις διαστάσεις του αναπτυξιακού προβλήματος των ενδιαφερόμενων περιοχών πέρα από τα ειδικά και επιμέρους ζητήματα μιας κατηγορίας, ενός κλάδου, μιας μεμονωμένης επένδυσης.

Τέταρτο, τα ΟΜΠ έχουν ένα ιδιαίτερα τονισμένο κοινοτικό χαρακτήρα. Ενώ ο άμεσος στόχος τους είναι η αναβάθμιση ενός τμήματος της Κοινότητας, επιδιώκουν παράλληλα η αναβάθμιση αυτή να είναι συνδεδεμένη με τη γενικότερη πορεία της Κοινότητας ως συνόλου. Αυτό γίνεται με τη στενή συνεργασία τοπικών, εθνικών και κοινοτικών αρχών, που προβλέπεται από τον Κανονισμό.

Τα ΟΜΠ και η Ελλάδα

Η εξέλιξη των αντιλήψεων σχετικά με το ρόλο των ΟΜΠ και οι συγκεκριμένες προτάσεις και διεκδικήσεις της ελληνικής κυβέρνησης, προσέδωσαν ένα σημαντικό βάρος σ' αυτά τα προγράμματα ως προς την ελληνική αναπτυξιακή πολιτική. Πράγματι, η τελική διατύπωση του Κανονισμού για τα ΟΜΠ δίνει ιδιαίτερη σημασία στη συμμετοχή της Ελλάδας στα ΟΜΠ:

*Γίνεται ειδική αναφορά στην Ελλάδα (άρθρο 1), ως περίπτωση που απαιτεί ειδική κοινοτική προσπάθεια για να διευκολυνθεί η προσαρμογή της απέναντι στη νέα κατάσταση που δημιουργείται με τη διεύρυνση.

*Ειδική παράγραφος (άρθρο 10, παρ. 3) του Κανονισμού προβλέπει το συνολικό ποσό που θα πρέπει να διοχετευθεί στα ελληνικά ΟΜΠ, ότι δηλαδή από τα 4,1 δισ. ECU νέων πόρων, τα ελληνικά ΟΜΠ θ' απορροφήσουν 2 δισ. ή περίπου το 50% του συνόλου. Ενώ δηλαδή η γενική αρχή είναι ότι θα χρηματοδοτούνται τα ΟΜΠ ανάλογα με την ποιότητά τους και τη συμβολή τους στους στόχους του

κανονισμού, χωρίς να κατανέμονται γενικά και εκ των προτέρων οι κοινοτικοί πόροι, γίνεται μια ειδική εξαίρεση για την Ελλάδα μιας και ορίζεται εκ των προτέρων το σύνολο των πόρων που θα της αφιερωθεί. Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι τα ελληνικά ΟΜΠ θα εγκριθούν χωρίς να κριθεί η ποιότητά τους. Σημαίνει ότι, εφόσον ανταποκρίνονται στα κριτήρια επιλογής, είναι εκ των προτέρων βέβαιο ότι θα επιτύχουν το ύψος χρηματοδότησης που προαναφέρθηκε.

*Η Ελλάδα αναγνωρίζεται (Παράρτημα 1) ως μια ενιαία περιοχή. Αυτή η ρύθμιση επιτρέπει να καταρτισθούν προγράμματα που περιλαμβάνουν και την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη (ενώ στην Ιταλία και τη Γαλλία, οι μεγάλες αστικές περιοχές συνήθως εξαιρούνται απ' τα ΟΜΠ).

Ωστόσο η ελληνική πλευρά αποφάσισε να καταστρώσει επιμέρους ολοκληρωμένα Μεσογειακά Προγράμματα (κατά συγκεκριμένη περιοχή κ.λ.π.) από τα οποία ένα έχει ήδη διαμορφωθεί για την περιοχή της Κρήτης. Το σύνολο αυτών των προγραμμάτων θ' απορροφήσει πάνω από 390 δις δρχ. (περίπου 260 δις δρχ. από κοινοτική χρηματοδότηση-χονδρικά 70ο/ο του συνόλου- και τα υπόλοιπα από το ελληνικό κράτος. Συμμετέχοντας στη σύλληψη και εκτέλεση αυτών των προγραμμάτων, οι τοπικές και περιφερειακές αρχές (αυτοδιοίκηση κλπ.), θα μπορούν να εξασφαλίζουν τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα τους. Ο κανονισμός προβλέπει, εξάλλου ότι τα ΟΜΠ διαχειρίζονται οι περιφερειακές αρχές οι όποια άλλη αρχή (οργανισμός, φορέας κλπ.) ορίσει η Κυβέρνηση. Έτσι, υπάρχουν εξίσου οι δυνατότητες άμεσης παρουσίας της τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλων περιφερειακών αρχών ή μέσω της συμμετοχής τους σε ειδικούς φορείς, που θα διαχειριστούν για λογαριασμό της Κυβέρνησης, τα ΟΜΠ.

Μετά απ' όλες αυτές τις ρυθμίσεις, η Ελλάδα διαθέτει μια σειρά από δυνατότητες και διευκολύνσεις για τη συντονισμένη επεξεργασία προγραμμάτων που θεωρεί ότι αντιστοιχούν στις ιδιαίτερες ανάγκες της Κοινοτικής ανάπτυξης. Το συνολικό ύψος τους (πάνω από 300 δις. δρχ. για 7 χρόνια) ξεπερνάει το σύνολο των δημόσιων επενδύσεων ενός έτους όπως το 1985 πράγμα που υπογραμμίζει τη σημασία που μπορούν να πάρουν τα ΟΜΠ μέσα στις μεσοπρόθεσμες προοπτικές της ελληνικής ανάπτυξης. Παρά το ότι ο χρόνος που μένει για την κατάρτιση τους δεν είναι πολύς, είναι βέβαιο ότι η συγκέντρωση των προσπαθειών και η ιεράρχηση των προβλημάτων μπορούν να καταλήξουν εγκαίρως στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Η εμπειρία από τα δοκιμαστικά προπαρασκευαστικά προγράμματα.

Σημαντικά διδάγματα προς την κατεύθυνση της σωστής προετοιμασίας των ΟΜΠ παρέχουν ασφαλώς τα "προγράμματα-πλότοι" που εφαρμόστηκαν στην περίοδο 1983-85, σε ορισμένες περιοχές της χώρας (Λέσβος, Λήμνος, Ιωάννινα, Ευρυτανία, Φλώρινα, Αμβρακικός) για την τοπική ανάπτυξη ή για την προώθηση νέων κλάδων, όπως οι υδατοκαλλιέργειες.

Η μεθοδολογία κατάρτισης των προγραμμάτων αυτών, ο συντονισμός εθνικών, τοπικών και κλαδικών φορέων, ο προσδιορισμός συγκεκριμένων στόχων της παρέμβασης στο τοπικό επίπεδο, ο συνδυασμός των χρηματοδοτήσεων, τα ειδικά προβλήματα εφαρμογής, τ'αποτελέσματα που επιτεύχθηκαν έως τώρα, αποτελούν ένα πλούσιο υλικό προς μελέτη και αξιολόγηση, ώστε η προετοιμασία των ΟΜΠ για την περίοδο 1985-92, να γίνει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Τα "προγράμματα-πλότοι" προσφέρουν ενδιαφέρουσες ενδείξεις για το διαφοροποιημένο περιεχόμενο που μπορούν να έχουν συγκεκριμένα ΟΜΠ. Έτσι, π.χ. στη Λέσβο, οι συγκεκριμένες δραστηριότητες που προωθήθηκαν, ήταν η βελτίωση της ελαιοκαλλιέργειας και της εμπορίας του ελαιόλαδου, η ενίσχυση των οδικών υποδομών, η προστασία των αιγοπροβάτων από τις ασθένειες, οι νέες μέθοδοι έγκαιρης πληροφόρησης για τις πυρκαγιές των δασών, διάφορες ενέργειες για τη βελτίωση της αλιείας, κ.λ.π. Στα Ιωάννινα, ενισχύθηκαν διάφορες παρεμβάσεις για τη βελτίωση της κτηνοτροφίας και των υποδομών, ο αγροτικός τουρισμός (ιδίως στα Ζαγόρια), η επαγγελματική κατάρτιση των γυναικών (κυρίως στη χειροτεχνία), η υδροδότηση χωριών, η εγκατάσταση πολιτιστικών και αθλητικών κέντρων, οι επικοινωνίες, κ.λ.π.

Το κόστος όλων αυτών των προγραμμάτων προϋπολογιζόταν σε περίπου 32 εκατομμύρια ECU (περίπου 3,2 δισ. δρχ.), από τα οποία η Κοινότητα θα κάλυπτε τα 19 εκ. ECU.

στ. Πως θα εφαρμοσθούν τα ΜΟΠ

Η διαδικασία για την υποβολή και έγκριση των ΟΜΠ περιγράφεται λεπτομερώς στον Κανονισμό. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της είναι ο κεντρικός ρόλος, που ο Κανονισμός επισυλάσσει στην Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Οι ενδιαφερόμενες χώρες (Ελλάδα, Γαλλία, Ιταλία) υποβάλ-

λουν τις προτάσεις τους για τα ΟΜΠ στην Επιτροπή. Αυτή, σ'όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας των ΟΜΠ, τηρείται ενήμερη για τις εξελίξεις, ενώ παράλληλα παρέχει στα Κράτη-μέλη, αν το επιθυμούν, τεχνική βοήθεια για την έγκαιρη και κατάλληλη επεξεργασία των προγραμμάτων. Η διάταξη αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα, που έχει σχετικά μικρότερη πείρα από την κατάρτιση τέτοιου είδους προγραμμάτων.

Η Επιτροπή προεδρεύει σ'ένα νέο όργανο, που αποκαλείται "Συμβουλευτική Επιτροπή των ΟΜΠ" και που αποτελείται από εκπροσώπους των Κρατών-μελών και όπου συμμετέχει αντιπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας. Η "Συμβουλευτική Επιτροπή" δίνει τη γνώμη της για κάθε ΟΜΠ, με ενισχυμένη πλειοψηφία, μέσα σε δύο μήνες από την υποβολή του.

Αν εκφρασθεί θετικά ή δεν εκφράσει γνώμη μέσα σε δύο μήνες, το ΟΜΠ εγκρίνεται από την Επιτροπή. Αν εκφρασθεί αρνητικά, η Επιτροπή τροποποιεί το ΟΜΠ, λαμβάνοντας υπόψη της τις παρατηρήσεις της "Συμβουλευτικής Επιτροπής" και της το υποβάλλει εκ νέου. Μέσα σ'ένα μήνα από την υποβολή, η Επιτροπή αποφασίζει τελικά για την εφαρμογή του εν λόγω ΟΜΠ.

Η όλη διαδικασία δείχνει ότι η Επιτροπή έχει τελικά την τελευταία λέξη για την έγκριση και εφαρμογή των ΟΜΠ. Πρόκειται για σημαντική εξουσιοδότηση, που το Συμβούλιο Υπουργών έδωσε στην Επιτροπή για να μπορεί ν' ανταποκρίνεται στο δύσκολο έργο που πρέπει να φέρει σε πέρας. Η εξουσιοδότηση αυτή συμπίπτει και με τη θέση που υποστήριξε η ελληνική κυβέρνηση. Πράγματι, η τελευταία θεωρούσε από την αρχή ότι την τελική απόφαση έπρεπε να παίρνει η Επιτροπή, γιατί αν αφηνόταν κάθε φορά η απόφαση για κάθε ΟΜΠ στο Συμβούλιο, η διαδικασία έγκρισης θα γινόταν υπέρμετρα πολύπλοκη.

Πάντως, η "Συμβουλευτική Επιτροπή" θα τηρείται συνεχώς ενήμερη για την εκτέλεση των ΟΜΠ μέσω της ετήσιας έκθεσης που θα υποβάλλει η Επιτροπή της Κοινότητας από το 1987.

Μόλις εγκρίνεται ένα ΟΜΠ, δημιουργείται μια "Επιτροπή παρακολούθησης", όπου μετέχουν εκπρόσωποι της Επιτροπής και του ενδιαφερόμενου Κράτους-μέλους, καθώς και ένας αντιπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων. Η "Επιτροπή παρακολούθησης" βοηθάει το Κράτος-μέλος, τις περιφερειακές αρχές ή όποιες άλλες αρχές ορίσει το Κράτος-μέλος για την εκτέλεση του ΟΜΠ.

Οι λεπτομέρειες της εκτέλεσης κάθε ΟΜΠ προβλέπονται σε μια

"Προγραμματική Σύμβαση" ανάμεσα στην Επιτροπή και τα ενδιαφερόμενα μέρη (Κράτος-μέλος, περιφερειακές αρχές, κ.λ.π.). Η σύμβαση περιλαμβάνει τις υποχρεώσεις που έχει αναλάβει ο καθένας για την εκτέλεση των ΟΜΠ.

Τέλος, η Επιτροπή, από το 1987 και μετά, θα συντάσσει κάθε χρόνο λεπτομερή έκθεση για την εκτέλεση των ΟΜΠ. Στην έκθεση αυτή θα περιλαμβάνει εκτιμήσεις ως προς την πορεία της χρηματοδότησης και ως προς τα οικονομικά και κοινωνικά αποτελέσματα του προγράμματος.

Η Επιτροπή, για να μπορεί να εκφέρει γνώμη ως προς την πορεία των ΟΜΠ, τηρείται συνεχώς ενήμερη για τις εξελίξεις από το ενδιαφερόμενο Κράτος-μέλος. Προβαίνει, μάλιστα, αν το θεωρεί σκόπιμο, σε ελέγχους και επαληθεύσεις σε συνεργασία με το Κράτος-μέλος.

Εάν διαπιστωθούν ανωμαλίες στη διαχείριση και εκτέλεση του ΟΜΠ ή παρεκλίσεις από όσα είχαν συμφωνηθεί (στην προγραμματική σύμβαση), τότε μπορεί η Επιτροπή να αναστείλει, μειώσει ή καταργήσει τις προβλεπόμενες χρηματοδοτήσεις.

ζ. Ποιές είναι οι περιοχές που αφορούν τα ΜΟΠ;

Πενήντα εκατομμύρια Ευρωπαίων ζουν σε περιοχές τις οποίες αφορούν τα ΟΜΠ. Λαμβανομένων υπόψη των στόχων των ΜΟΠ, επελέγησαν οι ζώνες των οποίων η οικονομία εξαρτάται περισσότερο από τα γεωργικά προϊόντα μεσογειακού τύπου, όπως ελαιόλαδο, κρασί, φρούτα και λαχανικά, κλπ., και οι οποίες υπό την επήρεια της διεύρυνσης της Κοινότητας είναι υποχρεωμένες να αναδιαρθρώσουν τη γεωργία τους, να διαφοροποιήσουν την οικονομία τους και να δημιουργήσουν θέσεις απασχόλησης στη βιομηχανία ή στις υπηρεσίες, ιδίως για τους νέους. Έτσι το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής καλύπτει:

*το σύνολο της ελληνικής επικράτειας.

*στη Γαλλία τις περιοχές *Languedoc-Roussillon, Corse, Provence, Alpes Côte d'Azur, Aquitaine και Midi-Pyrénées* καθώς και τα διαμερίσματα *Dordogne και Ardèche*

*στην Ιταλία το σύνολο του *Mezzogiorno* (περιλαμβανομένου και του Λάτιου), τις περιοχές της *Liguria, Toscana, Umbria και Marche*, καθώς και την πλαγιά των Απεννίνων που υπάγεται στην *Eziovia - Basilicata* και μό-

νόγια την ενίσχυση των υδατοκαλλιεργειών, τις λιμνοθάλασσες στο βόριο τμήμα της Αδριατικής μεταξύ της κοιλάδας του και του

Αποκλείονται τα μεγάλα αστικά κέντρα της Γαλλίας και Ιταλίας όπως: Μπορντώ, Τουλούζη, Μασσαλία, Γένοβα, Φλωρεντία, Ρώμη, Νάπολι και Παλέρμο.

η. Ποιός είναι ο τύπος των μέτρων που προβλέπουν τα ΜΟΠ;

*Στο γεωργικό τομέα ο στόχος ήταν διπλός. Αφενός, η αύξηση των γεωργικών εισοδημάτων και, αφετέρου, η προώθηση της αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών σύμφωνα με τους προσανατολισμούς της γεωργικής πολιτικής της Κοινότητας. Έτσι τα μέτρα αφορούν ιδίως:

*Τον εκσυγχρονισμό και την εντατικοποίηση ορισμένων καλλιεργειών που δεν είναι πλεονασματικές, καθώς και την ανάπτυξη νέων ειδικοτήτων, νέων ειδών, δασοκομικών δραστηριοτήτων ή τέλος την προστασία του περιβάλλοντος.

*Την ενίσχυση των κοινωνικών-διαρθρωτικών μέτρων που έχουν προορισμό να βελτιώσουν το εισόδημα των γεωργών, να διευκολύνουν την εγκατάσταση των νέων και να επαναπροσανατολίσουν τις παραγωγικές δομές.

*Την εκλαϊκευμένη ενημέρωση όλου του αγροτικού πληθυσμού, την άρδευση εκτάσεων, τον εκσυγχρονισμό της υποδομής στις αγροτικές περιοχές, την έγγκεια βελτίωση περιλαμβανομένων των υποδομών και τον εκσυγχρονισμό στην εμπορία και τη μεταποίηση των προϊόντων.

*Στον τομέα της βιομηχανίας και των υπηρεσιών, τα ΜΟΠ στοχεύουν ιδίως στην προώθηση:

α. της δημιουργίας και της ανάπτυξης ΜΜΕ και της βιοτεχνίας, με ιδιαίτερη έμφαση στη διάδοση της καινοτομίας και των νέων τεχνολογιών, καθώς επίσης και με έμφαση στον τομέα των ειδών διατροφής.

β. της διαρρύθμισης μικρών βιομηχανικών ζωνών.

γ. της ανάπτυξης του τουρισμού και της υποδομής του.

δ. της υποστήριξης της έρευνας και της τεχνικής βοήθειας σε όλους τους τομείς της οικονομίας, της ενίσχυσης των οικονομικών δομών, ιδίως στους τομείς των μεταφορών και της ενέργειας, και

Σημειώσεις

Ποσά που διατίθενται για τα ολοκληρωμένα μεσογειακά προγράμματα και τρόπος χρηματοδότησης (σε χιλιάδες Ecu)

	Σύνολο δαπανών	Συνεισφορά των εθνικών αρχών	Συνεισφορά του κοινοτικού προϋπολογισμού	Δάνεια της ΕΤΕ*
Ελλάδα (1986-1992)				
Κεντρική και ανατολική Ελλάδα	550 126	174 000	315 540	117 390
Βόρεια Ελλάδα	695 837	204 909	406 765	120 000
Δυτική Ελλάδα και Πελοπόννησος	631 325	179 290	361 343	125 000
Νησιά του Αιγαίου	325 173	103 339	193 538	67 000
Πληροφορική	134 150	45 398	88 751	-
Αττική	407 880	127 466	223 143	66 400
Κρήτη	468 900	228 400	240 500	80 000
Σύνολο	3 213 391	1 062 802	1 829 581	575 790
Γαλλία (1986-1988)**				
Aquitaine	214 340	89 510	69 180	30 000
Ardèche	50 120	17 010	12 060	7 500
Corse	109 150	45 990	39 950	10 000
Drôme	51 130	23 400	13 400	7 500
Languedoc-Roussillon	256 900	91 330	89 730	30 000
Midi-Pyrénées	247 220	83 260	66 200	40 000
Provence-Alpes-Côte d'Azur	303 890	169 800	70 080	55 000
Σύνολο	1 232 750	520 300	360 600	180 000
Ιταλία (1987-88/1992-93)				
Abruzzes	131 495	54 873	55 402	85 000
Aquaculture	125 787	73 084	35 577	35 000
Basilicate	156 877	67 618	66 486	35 000
Calabre	206 282	89 372	94 615	25 000
Campanie	172 460	79 859	80 233	52 000
Emilie-Romagne	153 701	54 001	46 668	15 000
Latium	103 763	48 497	40 443	40 000
Liguria	177 990	55 764	52 125	20 000
Marche	169 156	61 258	66 970	90 000
Molise	93 402	40 140	43 063	30 000
Pouilles	222 883	98 246	99 964	-
Sardegne	192 053	97 405	87 323	80 000
Sicile	231 141	108 591	107 829	35 000
Toscane	226 578	84 876	69 886	70 000
Ombrie	204 547	85 567	62 972	40 000
Σύνολο	2 568 035	1 099 150	1 009 556	652 000

* Ενδεικτικά ποσά που δεν περιλαμβάνονται στο σύνολο των δαπανών.
 ** Μερικά ποσά, που καλύπτουν το πρώτο μέρος της περιόδου 1986-1992.

της ανάπτυξης του τομέα παροχής εμπορικών υπηρεσιών στις επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα τα ΜΟΠ συμμετέχουν σε καθεστώς ενισχύσεως των επενδύσεων που αποτελεί έναν από τους βασικούς άξονες των υποπρογραμμάτων για τη βιομηχανία.

*Τα ΜΟΠ αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στον τομέα των ανθρώπινων πόρων:

α. στις ενέργειες επαγγελματικής κατάρτισης, ιδίως για τους νέους, τις γυναίκες και τα μεσαία στελέχη.

β. στην παροχή ολοκληρωμένων υπηρεσιών κατάρτισης που θα ξεκινούν από τη διερεύνηση της αγοράς εργασίας μέχρι και την προώθηση της επαγγελματικής αποκατάστασης των ασκούμενων.

Οι ενέργειες αυτές καθορίστηκαν με βάση τις εκθέσεις για τις πραγματικές ανάγκες στον τομέα της κατάρτισης και σε συνδυασμό με τα άλλα μέτρα που προβλέπουν τα ΜΟΠ.

*Ορισμένα ΜΟΠ προβλέπουν επίσης και μέτρα για τον τομέα της αλιείας.

θ. Τι αποτελεί την καινοτομία και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον των ΜΟΠ;

Τα ΜΟΠ δεν αποκτούν ιδιαίτερη σημασία απλώς από το μέγεθος που δεν είναι καθόλου αμελητέων χρηματοδοτικών μέσων τους, αλλά κυρίως από τις καινοτομίες που εισάγουν στις διαδικασίες προγραμματισμού της Κοινότητας και στην περιφερειακή πολιτική της.

Τα ΜΟΠ δείχνουν μια νέα προσέγγιση της περιφερειακής ανάπτυξης. Η ομοιόμορφη και ενιαία περιφερειακή πολιτική που εφαρμόζεται σε διαφορετικές καταστάσεις και συνθήκες έδειξε τα όρια της. Θα πρέπει κατά συνέπεια να αξιοποιηθεί το δυναμικό ανάπτυξης κάθε περιοχής που αντιμετωπίζει δυσκολίες, ξεκινώντας από τις συγκεκριμένες ανάγκες της και της δυνατότητές της. Έτσι προκύπτει ο χαρακτήρας των ΜΟΠ που είναι ταυτόχρονα σφαιρικά και εύκαμπτα και επιτρέπουν την προσαρμογή στην ιδιαίτερη κατάσταση κάθε περιοχής των βασικών στόχων, των διατιθέμενων μέσων και των μορφών καθώς και του ύψους της χρηματοδότησης. Για να υλοποιηθεί αποδοτικά και αποτελεσματικά η δυνατότητα αυτή, οι τοπικοί υπεύθυνοι έχουν σημαντική συμμετοχή στη σύλληψη και εκτέλεση των ΜΟΠ, προσδιορίζοντας οι ίδιοι τις προτεραιότητες που έχουν, ανα-

λαμβάνοντας υπ' ευθύνη τους τη διαδικασία εκσυγχρονισμού και παί-
ζοντας σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή και την επιτυχία των ΜΟΠ.

Μερικές βασικές ιδέες της μεθόδου που εφαρμόζεται στα ΜΟΠ
επιτρέπουν να φανεί καλύτερα η νέα αυτή προσέγγιση.

*Η συγκέντρωση των προσπαθειών

Ο συντονισμός των μέτρων και των παρεμβάσεων αποτελεί τον
αντίποδα των ποικίλων και διεσπαρμένων ενεργειών. Επιδιώχθηκε η
συγκέντρωση των διαθέσιμων πόρων σε μερικούς στόχους-κλειδιά που
παρουσιάζουν μεγάλη συνοχή μεταξύ τους.

Σε μερικές περιπτώσεις, η αναγγελία των ΜΟΠ δημιούργησε
προσδοκίες στο οικονομικό επίπεδο, προσδοκίες που αντανακλώνται
στα σχέδια που υποβλήθηκαν στην Επιτροπή. Χρειάστηκε να εξισορ-
ροπηθεί η ανάγκη της συγκέντρωσης και η ανάγκη να κινητοποιηθούν
για τα ΜΟΠ όλες οι οικονομικές και κοινωνικές δυνάμεις της πε-
ριοχής.

*Η καινοτομία

Σε ό,τι αφορά τη μέθοδο, τα ΜΟΠ καινοτομούν προβλέποντας
διατομεακές παρεμβάσεις, είτε πρόκειται για τη γεωργία είτε για
τη βιομηχανία, τις υπηρεσίες ή την κατάρτιση, ενσωματώνοντας για
το σκοπό αυτό τη δράση διαφόρων κοινοτικών και εθνικών μέσων,
συγκεντρώνοντας τα διαθέσιμα μέσα, προβλέποντας διαχείριση στη-
ριζόμενη σε εταιρική σχέση και εξασφαλίζοντας την παρακολούθηση
κάθε προγράμματος.

Επιπλέον επιδιώχθηκε να ευνοηθεί κατά το δυνατόν η οικονο-
μική καινοτομία στις ενδιαφερόμενες περιοχές. Γι' αυτό δόθηκε
σημασία στα προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης, εφαρμοσμένης
έρευνας, ή ακόμη στην εισαγωγή νέων μεθόδων και νέων προϊόντων
σε όλους τους τομείς της οικονομίας, περιλαμβανομένων των υπηρε-
σιών.

Χρειάστηκε εντούτοις να ληφθεί υπόψη το σημείο εκκίνησης ό-
σον αφορά τις κοινωνικές και οικονομικές δομές των περιοχών και η
δυνατότητα τους να υλοποιήσουν με επιτυχία τα εξεταζόμενα μέ-
τρα και κατά συνέπεια να απορροφήσουν τα προβλεπόμενα χρηματικά
ποσά. Η καινοτομία, για να πετύχει θα πρέπει να είναι προοδευτι-
κή και παιδαγωγική.

*Εταιρική σχέση

Εταιρική σχέση σημαίνει ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δεν θα παί-
ζει απλώς το ρόλο του κριτή της τυπικής καταλληλότητας ή της οι-
κονομικής σημασίας των προτάσεων που υποβάλλουν τα κράτη μέλη,

αλλά θα παίξει καταλυτικό ρόλο στην κοινή προσπάθεια ανάπτυξης κάθε περιοχής.

Θα συναντήσουμε την εταιρική σχέση στις διαβουλεύσεις και το διάλογο που γίνονται σε κάθε φάση της πορείας των προγραμμάτων, στο πνεύμα και το γράμμα των συμβάσεων προγράμματος στη σύνθεση και στο ρόλο της επιτροπής παρακολούθησης και τέλος στους προβλεπόμενους μηχανισμούς εφαρμογής.

*Η εφαρμογή και η επιτροπή παρακολούθησης

Η εφαρμογή των προγραμμάτων αποτελεί το ουσιαστικό σημείο για τα ΜΟΠ. Οι συμβάσεις προγράμματος προβλέπουν τη σύσταση επιτροπής παρακολούθησης στην οποία συμμετέχουν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η ΕΤΕ, το κράτος μέλος, η περιοχή (καθώς και στην περίπτωση της διευρυμένης σύνθεσής της, αντιπρόσωποι των κοινωνικοοικονομικών φορέων). Η επιτροπή παρακολούθησης είναι όργανο διαβούλευσης και παίζει σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή των ΜΟΠ. Συνέρχεται στην περιοχή και παρακολουθεί βήμα προς βήμα την υλοποίηση όλων των μέτρων κάθε υποπρογράμματος που αποτελεί το ΜΟΠ, χάρη στη βοήθεια συστήματος παρακολούθησης με την εφαρμογή της πληροφορικής.

*Ο έλεγχος

Ο επιτόπιος έλεγχος υλοποίησης των ΜΟΠ γίνεται τόσο όσον αφορά την υλοποίηση των προβλεπόμενων έργων και μονάδων όσο και σε οικονομικό επίπεδο. Μέλη της επιτροπής παρακολούθησης είναι ειδικότερα υπεύθυνα για κάθε υποπρόγραμμα και είναι επιφορτισμένα να συλλέγουν και να υποβάλλουν τα στοιχεία για κάθε μέτρο που προβλέπει το υποπρόγραμμα τους, σε συνεργασία με τις διοικητικές υπηρεσίες και τους συμμετέχοντες ιδιωτικούς φορείς, και γενικότερα είναι επιφορτισμένα με την πληροφόρηση της επιτροπής παρακολούθησης για όλες τις σχετικές εξελίξεις.

Ο έλεγχος θα επιτρέψει την πραγματική αξιολόγηση της εφαρμογής των ΜΟΠ. Δεν αρκεί η απλή σύγκριση των πραγματοποιηθέντων με τις προβλέψεις. Πρέπει να αξιολογηθούν οι κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις και να εξαχθούν τα συμπεράσματα. Η ευθύνη γι' αυτό ανήκει στην επιτροπή παρακολούθησης, που υποβοηθείται στην αξιολόγηση από φορέα ανεξάρτητο από κάθε δημόσια διοίκηση, ο οποίος είναι υποχρεωμένος να της υποβάλλει τακτικά σχετική έκθεση.

Με βάση τις πληροφορίες αυτές η επιτροπή παρακολούθησης μπορεί να προτείνει, μέσα στα όρια που προβλέπει το πρόγραμμα, μετατροπές ή αλλαγές ορισμένων μέτρων.

Η ευκαμψία αυτή, η δυνατότητα αυτή προσαρμογής στην πραγματικότητα, είναι ένας από τους νεωτερισμούς που εισάγουν τα ΜΟΠ και μια από τις εγγυήσεις της επιτυχίας τους.

Λ Το πρώτο ελληνικό ΜΟΠ

Η πρόταση για το πρώτο Ολοκληρωμένο Μεσογειακό Πρόγραμμα αφορά την Κρήτη και υποβλήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση στις 3 Οκτωβρίου 1985. Το πρόγραμμα αυτό, 7ετούς διάρκειας, προβλέπει επενδύσεις 46 δις δρχ. Οι επενδύσεις αυτές θα χρηματοδοτηθούν από την Κοινότητα με δωρεάν μεταφορές πόρων που μπορούν να φτάσουν το 70ο/ο του συνολικού ποσού (πάνω από 30 δις δρχ.). Κατά τομείς οι πιστώσεις κατανέμονται ως εξής:

α. Στον πρωτογενή τομέα (Εγγειοβελτιωτικά έργα, αγροτική οδοποιία, αγροτικός εξηλεκτρισμός, ανάπτυξη δασοπονίας, αλιεία-υδατοκαλλιέργεια, ανάπτυξη κτηνοτροφίας, φυτική παραγωγή): 14,8 δις δρχ.

β. Στο δευτερογενή τομέα (μεταποίηση-ενέργεια): 13 δις δρχ.

γ. Στις υποδομές-υπηρεσίες (τουρισμός, υγεία-πρόνοια, εκπαίδευση-κατάρτιση, περιβάλλον, έρευνα-τεχνολογία): 19 δις δρχ.

Πιο συγκεκριμένα, όπως αναφέρεται στο πρόγραμμα:

-Τα προτεινόμενα έργα υποδομής περιφερειακής οδοποιίας εξυπηρετούν δύο βασικούς σκοπούς: καλύτερη διακίνηση των προϊόντων και άμβλυση των ενδονομαρχιακών και ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, συνδέοντας άμεσα τις ανεπτυγμένες με τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, δίνοντας περιθώρια μεγαλύτερης ανάπτυξης της περιφέρειας.

-Με τα προτεινόμενα λιμενικά και αεροπορικά έργα υποδομής αντιμετωπίζονται τα προβλήματα του νησιώτικου χαρακτήρα της περιφέρειας και βελτιώνεται η επικοινωνία, επιβατική και εμπορική, της περιφέρειας με την υπόλοιπη χώρα και το εξωτερικό.

-Τα προτεινόμενα έργα στη γεωργία αποβλέπουν στην αύξηση της παραγωγικότητας των καλλιεργειών ειδικά με την άρδευση νέων εκτάσεων. Αυξάνεται έτσι η παραγωγή των δυναμικών καλλιεργειών στις οποίες η περιφέρεια παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα.

-Η ίδρυση νέων γεωργικών βιομηχανιών απορροφά γεωργικά προϊόντα και δημιουργεί πρόσθετο εισόδημα και αύξηση της απασχόλησης στην περιφέρεια.

-Επειδή ένα μεγάλο μέρος της περιφέρειας ασχολείται με τον τουρισμό, προτείνεται μια σειρά έργων που έχουν σα στόχο την αποσυμφόρηση των τουριστικών δραστηριοτήτων προς τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές, τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη λήψη μέτρων για τις επιπτώσεις της τουριστικής ανάπτυξης στο περιβάλλον που παρουσιάζει οξυμένα προβλήματα λόγω της υπερσυγκέντρωσης στους μήνες αιχμής.

-Η προτεινόμενη προσφορά κοινωνικών υπηρεσιών αντιμετωπίζει τις νέες ανάγκες που δημιουργούνται και επιτρέπει βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Προτείνονται έργα βελτίωσης της ιατρικής περίθαλψης στα αστικά κέντρα και στις αγροτικές περιοχές με τη δημιουργία νοσοκομείων και Κέντρων Υγείας καθώς επίσης και μέτρα για τη φροντίδα και στήριξη της οικογένειας με τη δημιουργία παιδικών σταθμών.

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ
ΟΜΠ Κρήτης - Κατανομή των πιστώσεων
 (σε εκατομ. δρχ.)

ΤΟΜΕΙΣ	Νομός Χανίων	Νομός Ρεθύμνου	Νομός Ηρακλείου	Νομός Λασιθίου	ΑΚΑΤ/ΤΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΗΤΗΣ
I Πρωτογενής τομέας	4.000	1.285	3.420	2.760	3.362	14.827
II Δευτερογενής Τομέας	2.632	1.432	4.935	850	3.291	13.140
Α. ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ	1.431	360	1.713	100	2.892	6.496
Β. ΕΝΕΡΓΕΙΑ	1.201	1.072	3.222	750	399	6.644
III. Υποδομές-Υπηρεσίες	3.616,76	2.907,36	4.115,76	3.455,87	4.411,5	18.507,25
Α. ΥΠΟΔΟΜΕΣ	1.895	1.060	1.460	1.345	1.870	7.630
Β. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ	1.224	1.268	334	1.115	330	4.271
Γ. ΥΓΕΙΑ - ΠΡΟΝΟΙΑ	232	224	283	624	—	1.363
Δ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	220,76	209,86	2.018,76	356,87	—	2.806,25
Ε. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	45	145,5	20	15	595	820,5
ΣΤ. ΕΡΕΥΝΑ-ΤΕΧΝΟΛΙΑ	—	—	—	—	1.616,5	1.616,5
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	10.248,76	5.624,36	12.470,76	7.065,87	11.064,5	46.474,25

*κ. 500 εκ. δολ. το χρόνο χάνονται από τα ΜΟΠ (λόγω του χαμηλού ρυθμού απορρόφησης των κονδυλίων).

Με βραδύτατους ρυθμούς υλοποιούνται τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα (ΜΟΠ), με αποτέλεσμα η ελληνική οικονομία να χάνει επενδυτικούς πόρους ύψους τουλάχιστον 500 εκατ. δολαρίων

ετησίως. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουν οι εμπιστευτικές εκθέσεις αξιολόγησης των ΜΟΠ από ανεξάρτητους (ιδιώτες) αξιολογητές, η ύπαρξη των οποίων προβλέπεται από τη σύμβαση των ΜΟΠ. Σημειώνεται ότι ενώ θεωρητικά τουλάχιστον η εφαρμογή των ΜΟΠ ξεκίνησε από το 1986, οι συμβάσεις με αξιολογητές της προόδου των έργων υπεγράφησαν τον Μάρτιο του 1989, οι ίδιοι δε εκλήθησαν να εκτιμήσουν την πρόοδο των ΜΟΠ της περιόδου 1986-88 συνολικά και να παραδώσουν τις εκθέσεις τους σε βραχύτατο χρονικό διάστημα. Οι απόρρητες αυτές εκθέσεις παράδόθηκαν στις Επιτροπές παρακολούθησης των ΜΟΠ και στο ΥΠΕΘΟ εντός τεσσάρων μηνών, δηλαδή τον Ιούνιο του 1989, χωρίς όμως το ΥΠΕΘΟ να ακολουθήσει τις υποδείξεις των αξιολογητών για επίσπευση του ρυθμού εκτέλεσης των έργων.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι απώλειες πόρων μόνο για το ΜΟΠ Β. Ελλάδας θα ανέλθουν σε 325 εκ. δολάρια μέχρι την εκπνοή της περιόδου υλοποίησής του.

Υπενθυμίζεται ότι ενώ τα ΜΟΠ συμφωνήθηκαν σε πολιτικό επίπεδο το 1985, η σύμβαση μεταξύ της ελληνικής κυβέρνησης και της Κοινότητας υπεγράφη μόλις το 1988, χωρίς αυτό να εμποδίζει την πραγματοποίηση έργων, ορισμένα από τα οποία ξεκίνησαν πράγματι από το 1986. Αναφορικά με τον χρόνο ολοκλήρωσης των προγραμμάτων, προβλέπεται προθεσμία έως το τέλος του 1992, ωστόσο όμως κοινοτικοί κύκλοι άφησαν να εννοηθεί ότι ίσως υπάρξει ετήσια παράταση.

Όπως είναι γνωστό, η υλοποίηση των ΜΟΠ έχει ανατεθεί κυρίως σε κρατικούς και ημικρατικούς φορείς, οι οποίοι ούτε την ισχυρή οργανωτική δομή διαθέτουν για την ταχύτατη προώθηση των έργων, ούτε τους απαραίτητους πόρους για καταβολή της ίδιας συμμετοχής. Οι δύο αυτοί λόγοι είναι και οι κυριότερες αιτίες της περιορισμένης υλοποίησης των ΜΟΠ, τα οποία χρηματοδοτούνται από την Κοινότητα με επιδοτήσεις που φθάνουν μέχρι και το 70ο/ο του συνολικού κόστους των έργων. Πηγές χρηματοδότησης από κοινοτικής πλευράς είναι το Κοινωνικό και το Περιφερειακό Ταμείο καθώς και η ειδική "γραμμή 551" του κοινοτικού προϋπολογισμού.

Όσον αφορά τώρα τη μεταφορά των αχρησιμοποίητων κονδυλίων ενός έτους στον κοινοτικό προϋπολογισμό του επόμενου έτους, η Επιτροπή έχει δείξει επί του προκειμένου απόλυτη κατανόηση στα ελληνικά προβλήματα. Η μεταφορά όμως των κονδυλίων-επισημαίνουν οι ίδιοι έγκυροι κύκλοι-οδηγεί στη συσσώρευση τους προς τα τέλη της ήδη μακράς περιόδου υλοποίησης των ΜΟΠ, πράγμα που σημαίνει

ότι η ελληνική δημόσια διοίκηση θα κλιθεί, για παράδειγμα, σε διάστημα ενός έτους το 1993 να απορροφήσει πόρους περισσότερων ετών, εξελίξη που θα οδηγήσει αναμφίβολα σε απώλειες μεγάλου όγκου επενδυτικών πόρων.

Δυστυχώς- επισημαίνεται- τα "μαθήματα" των ΜΟΠ δεν εδίδαξαν τη δημόσια διοίκηση ότι η παρεμβολή της στα κοινοτικά προγράμματα οδηγεί σε μεγάλες απώλειες την εθνική οικονομία και έτσι η τακτική αυτή θα επαναληφθεί, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις και με τα Σχέδια Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΣΠΑ), μέσω των οποίων η Ελλάδα μπορεί να απορροφήσει επενδυτικούς πόρους από την Κοινότητα ύψους 8,5 δισ. δολλαρίων.

Εξηγήσεις για τη χαμηλή απορρόφηση των ΜΟΠ. (Μακεδονίας-Θράκης).

Ευθύνες στους δημόσιους οργανισμούς για τους αργούς ρυθμούς υλοποίησης των ΜΟΠ Μακεδονίας-Θράκης επέρριψε ο γ.γ. του ΥΜΑΘ και πρόεδρος της επιτροπής παρακολούθησης των ΜΟΠ κ. Γ. Τσαλουχίδης, σε συνέντευξη Τύπου.

Ο κ. Τσαλουχίδης είπε ότι έχει ήδη σταλεί στους οργανισμούς αυτούς επιστολή όπου ζητούνται εξηγήσεις για τη μη απορρόφηση των κονδυλίων.

Όπως είναι γνωστό, η απορρόφηση του ΜΟΠ Μακεδονίας-Θράκης είναι χαμηλή και ανέρχεται στο 57,50%. Συγκεκριμένα από τα 41 δισ δρχ. που εγκρίθηκαν το 1989 έχουν απορροφηθεί περίπου τα 24 δισ δρχ.

* Υποσημείωση: Το κομμάτι αυτό είναι παρμένο από την εφημερίδα "ΕΣΠΡΕΣ"

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4

ΕΣΩΤΕΡΙΚΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.

α. Η εξέλιξη του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας και η επίδραση του

1. Αυξανόμενο ελλειμματικό εξωτερικό εμπόριο.

Η οικονομία της Ελλάδας είναι ανοιχτή οικονομία με την έννοια ότι διατηρεί εντατικές σχέσεις με το εξωτερικό, ακολουθεί σχετικά φιλελεύθερη εξωτερική οικονομική πολιτική και ο όγκος του εξωτερικού της εμπορίου αποτελεί σημαντικό μέρος του εθνικού εισοδήματος. Το 1972, π.χ ο λεγόμενος συντελεστής εισαγωγών δηλαδή το ποσοστό της αξίας των εισαγωγών σε σχέση με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν ήταν 19,20/ο, ο συντελεστής εξαγωγών ήταν 7,10/ο δηλαδή οι δύο συντελεστές μαζί ήταν 26,30/ο.

Η βασική αδυναμία του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας είναι το χρόνιο παθητικό εμπορικό ισοζύγιο. Χαρακτηριστικό για τις μεγάλες διαστάσεις του ελλείματος είναι ότι στην περίοδο 1948-74 η αξία των εξαγωγών κάλυπτε μόνο το 23-47,6% της αξίας των εισαγωγών. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί χειροτέρευση σε σχέση με την προπόλεμική περίοδο.

Το τεράστιο έλλειμα του εμπορικού ισοζυγίου ανάγεται σε αιτίες που σχετίζονται με το μεσαίο επίπεδο ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας, με την διαρθρωτική της καθυστέρηση, την αδύνατη ανταγωνιστικότητα της, με την πολιτική εξωτερικού εμπορίου, καθώς για μερικά χρόνια με την χειροτέρευση των όρων εξωτερικού εμπορίου.

Αν συγκρίνουμε τη διαμόρφωση των όρων του εμπορίου παίρνοντας υπόψη την παραπάνω χειροτέρευση των όρων εμπορίου καθώς και

την συνολική αξία των ελληνικών εισαγωγών και εξαγωγών στα 1972, τότε γίνεται φανερό ότι το επιπρόσθετο ποσό συναλλάγματος που πλήρωσε η Ελλάδα εξαιτίας της ανόδου των τιμών των εισαγόμενων προϊόντων στα 1972 ανήλθε στα 176,5 εκατομμύρια δολάρια, αντίθετα το επιπρόσθετο συναλλάγμα που εισήλθε στην Ελλάδα λόγω της σχετικής αύξησης των τιμών των εξαγωγών ήταν μόνο 42,1 εκατομμύρια δολάρια. Σύμφωνα με τα παραπάνω η χειροτέρευση των όρων του εξωτερικού εμπορίου στα 1972 είχε σαν συνέπεια την επιβράδυνση του ελλείματος του εξωτερικού εμπορίου με το επιπρόσθετο ποσό των 134,5 εκατομμυρίων δολλαρίων. Η χειροτέρευση των όρων εμπορίου ήταν ακόμα μεγαλύτερη το 1974.

Στο εξωτερικό εμπόριο και στην οικονομία των περιφερειακών χωρών άσκησε σοβαρή επίδραση η πολιτική εξωτερικού εμπορίου. Πολλές περιφερειακές χώρες αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν πολιτική ελεύθερου εμπορίου. Στις τελευταίες δεκαετίες του 19ου αιώνα έγινε γενικά το πέρασμα στον προστατευτισμό, που η πρακτική του κατέστη σημαντική στις αρχές του 20ου αιώνα.

Το χαρακτηριστικό της Ελλάδας ήταν η προστατευτική δασμολογική πολιτική. Ο πρώτος δασμολογικός κανονισμός εκδόθηκε από τον Καποδίστρια το 1830. Ο κανονισμός αυτός καθόριζε συγκεκριμένα τελωνειακά τέλη σε πολύ λίγα προϊόντα ενώ για τα υπόλοιπα καθιέρωνε το σύστημα της εκτίμησης. Προσδιόριζε δηλαδή το δασμό ως ποσοστό της υπολογιζόμενης κατ'εκτίμηση αξίας εισαγωγών (100/ο) και της αξίας εξαγωγών (60/ο). Στη συνέχεια πολλές φορές έγιναν δασμολογικές τροποποιήσεις. Στα 1845 οι δασμοί καθορίσθηκαν στην περίπτωση των ετοιμών προϊόντων στα 100/ο, στην περίπτωση των ειδών πολυτελείας στα 150/ο και στην περίπτωση των πρώτων υλών στα 3-50/ο. Ωστόσο μπορούσαν να εισάγονται χωρίς δασμούς γεωργικές μηχανές και μηχανολογικές εγκαταστάσεις. Το 1857 καθιερώθηκε συγκεκριμένος δασμός σε όλα τα προϊόντα. Το 1867 τροποποιήθηκε ολόκληρο το δασμολογικό σύστημα.

Στις 24 Απριλίου 1884 καθιερώθηκε νέο δασμολόγιο που δεν ήταν παρά απομίμηση του γαλλικού δασμολογικού συστήματος εκείνης της εποχής. Στην περίοδο 1880-1890 δυνάμωσε η προστατευτική δασμολογική πολιτική με την εφαρμογή πολλών μέτρων περιορισμού των εισαγωγών και υποστήριξης των εξαγωγών.

Ο σκοπός του δασμολογικού συστήματος ήταν, κατά πρώτο λόγο, η αύξηση των εσόδων του Ελληνικού κράτους και κατά δεύτερο λόγο η υποστήριξη της βιομηχανίας και της γεωργίας. Ο πρώτος στόχος

πραγματοποιήθηκε, δεδομένου ότι τα τελωνειακά έσοδα- ειτός από μικρές διακυμάνσεις- έδειχναν ανοδική τάση. Ένα μέρος των δασμολογικών μέτρων επηρέασε θετικά την ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας, άλλο μέρος όμως αρνητικά.

2. Η ανάπτυξη της διάρθρωσης του εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας.

Σημαντικές αλλαγές συντελέστηκαν στην διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών. Η αναλογία των ποτών και του καπνού που αποτελούσαν προπελεμικά πάνω από το μισό-το 56ο/ο των ελληνικών εξαγωγών- παρουσιάζει μετά τον πόλεμο απότομη πτώση: το 1954 42,3ο/ο, το 1962 30,4ο/ο, το 1971 16ο/ο. Αυτό εξηγείται εν μέρει με τις αυξανόμενες απαιτήσεις του διεθνούς ανταγωνισμού αυτών των προϊόντων (ανταγωνισμό αμερικανικών καπνών, ούισκι, κ.τ.λ.) και εν μέρει με τις αλλαγές που συντελέστηκαν στην παραγωγή και τις εξαγωγές της Ελλάδας. Οι εξαγωγές πρώτων υλών παρουσιάζουν αντιφατική εξέλιξη: μέχρι το 1962 αυξάνονται (1938=9,3ο/ο, 1954=15,7ο/ο, 1962=29,9ο/ο), στη συνέχεια όμως μειώνονται για να φθάσουν το 1971 τα 18,8ο/ο. Υποτίθεται ότι στην περίοδο 1962- 1971 υπάρχει στενή συσχέτιση μεταξύ της μείωσης των εξαγωγών πρώτων υλών και την αύξηση των εξαγωγών βιομηχανικών προϊόντων. Αύξανόμενο μέρος των πρώτων υλών επεξεργάζεται από την ελληνική βιομηχανία. Το 1/4 των ελληνικών εξαγωγών αποτελείται από τρόφιμα και ζώα.

Η πιο σημαντική εξέλιξη στη διάρθρωση των ελληνικών εξαγωγών είναι η αύξηση των ρυθμών και της αναλογίας των ελληνικών βιομηχανικών εξαγωγών. Σαν αποτέλεσμα της βιομηχανικής ανάπτυξης της Ελλάδας, η βιομηχανία έγινε ο μεγαλύτερος εξαγωγικός κλάδος της ελληνικής οικονομίας. Η συνολική αναλογία των βιομηχανικών προϊόντων, των προϊόντων χημικής βιομηχανίας και των μηχανών, εγκαταστάσεων και μεταφορικών μέσων, σε σχέση με το σύνολο των εξαγωγών, αυξήθηκε από 6,7ο/ο που ήταν το 1938 σε 9,8ο/ο το 1954, σε 9,9ο/ο το 1962 και σε 33,4ο/ο το 1971.

Το 1974 τα 63,8ο/ο του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών προέρχονταν από τη μεταποίηση, τα 27,5ο/ο από τη γεωργία, τα 5,8ο/ο από τα μεταλλεία, τα 2,7 από την κτηνοτροφία και τα 0,3ο/ο από την αλιεία.

Όσον αφορά τη διάρθρωση των ελληνικών εισαγωγών, το μεγαλύτερο μέρος τους αποτελείται από μηχανές και εγκαταστάσεις με τά-

ση απότομης αύξησης: το 1938 ήταν 15,30/ο, το 1954 190/ο, το 1962 380/ο και το 1971 45,30/ο. Το γεγονός αυτό βρίσκεται σε στενή συνάρτηση με τη διάρθρωση της ελληνικής παραγωγής. Πρώτο, γιατί η Ελλάδα δε διαθέτει υπολογίσιμη βιομηχανία μηχανοκατασκευών. Δεύτερο, γιατί η ταχύρυθμη μεγέθυνση της ελληνικής παραγωγής στη μεταπολεμική περίοδο μεγάλωσε τη ζήτηση μηχανών και εγκαταστάσεων. Ταυτόχρονα όμως η αναλογία των μηχανών, εγκαταστάσεων και μεταφορικών μέσων στις ελληνικές εξαγωγές είναι ασήμαντη, ενώ στις ελληνικές εισαγωγές είναι καθοριστική.

γ. Η γεωγραφική κατανομή του ελληνικού εξωτερικού εμπορίου.

Απ' τις ηπείρους η Ευρώπη ήταν και εξακολουθεί να είναι ο μεγαλύτερος εμπορικός συνέταιρος της Ελλάδας: το μερίδιο της από τις ελληνικές εισαγωγές ήταν το 1938 77,30/ο, το 1973 66,30/ο, στις δε ελληνικές εξαγωγές 75,80/ο και 70,10/ο αντίστοιχα. Η μικρή μείωση δεν αλλοιώνει το γεγονός ότι οι εξωτερικές οικονομικές σχέσεις της Ελλάδας καθορίζονται βασικά από την Ευρώπη. Τη δεύτερη θέση κατέχει η Αμερική με αυξανόμενο μερίδιο: στις εισαγωγές το 1938 12,90/ο, το 1973 20,10/ο και στις εξαγωγές 20,20/ο και 19,70/ο αντίστοιχα. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των ανταλλαγών διευκολύνονται με τις ΗΠΑ: απ' τις εισαγωγές το 1938 τα 7,30/ο, το 1973 τα 8,30/ο και από τις εξαγωγές 16,80/ο και 6,50/ο αντίστοιχα. Ακολουθεί η Ασία, η Αφρική και η Αυστραλία.

Στην οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας σπουδαίο ρόλο έπαιξε το εμπόριο με τις σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, που ο όγκος του έφθασε το 1974 τα 484,9 εκατ. δολάρια: απ' αυτά 275,3 εκατ. ήταν η αξία των εισαγωγών και 209,6 εκατ. η αξία των εξαγωγών. Οι εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα στην Ελλάδα και στις σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης στη μεταπολεμική περίοδο παρουσιάζουν γενικά ανοδική τάση, που όμως, τα τελευταία χρόνια, σημειώνει κάποια επιβράδυνση.

Το εξωτερικό εμπόριο με τις σοσιαλιστικές χώρες είναι ευνοϊκό για την Ελλάδα, μεταξύ άλλων και για τους εξής λόγους: Οι χώρες αυτές αποτελούν σίγουρη αγορά για ορισμένα αγροτικά προϊόντα της (καπνός, βαμβάκι, εσποριδοειδή, σταφίδα ακατέργαστα, δέρματα κλπ). Οι εισαγόμενες απ' αυτές εγκαταστάσεις, μηχανές, συμβάλλουν στην εκβιομηχάνιση της Ελλάδας. Γεωγραφικά γειτονεύουν μ' αυτήν και

ταυτόχρονα σε πολλά προϊόντα και υπηρεσίες δεν είναι ανταγωνιστικές χώρες. Και τέλος, τα μεταξύ τους εμπορικά ισοζύγια είναι στην ουσία ισοσκελισμένα. Παρ' όλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι οι οικονομικές σχέσεις με τις σοσιαλιστικές χώρες δεν είναι, προς το παρόν, καθοριστικού χαρακτήρα για την ανάπτυξη της Ελλάδας. Βασική αιτία γι' αυτό είναι, ότι το εξωτερικό εμπόριο της Ελλάδας με τις χώρες αυτές είναι μικρών διαστάσεων, η αναλογία του δείχνει μειωτική τάση, παρουσιάζει μεγάλη διασπορά τόσο κατά χώρες όσο και κατά προϊόντα και οι ελληνικές εισαγωγές από την περιοχή αυτή δεν αποτελούνται κυρίως από κεφαλαιουχικά αγαθά.

Αμοιβαίο συμφέρον έχουν η Ελλάδα και οι σοσιαλιστικές χώρες ν' αναπτύξουν τις οικονομικές τους σχέσεις σε υψηλότερο επίπεδο. Για την πραγματοποίηση αυτού του σκοπού θα βοηθούσε σε μεγάλο βαθμό η εξάλειψη των εμποδίων που αναφέρθηκαν παραπάνω, το πέρασμα από το σύστημα του συμφητισμού σε πιο σύγχρονα συστήματα λογαριασμών (ελεύθερα μετατρέψιμο συνάλλαγμα), η αμοιβαία διεύρυνση των ανταλλαγών βιομηχανικών προϊόντων, η προώθηση πιο αναπτυγμένων μορφών συνεργασίας, όπως είναι π.χ. οι παραγωγικές, βιομηχανικές κοινοπραξίες και άλλες συνεργασίες.

δ. Στατιστικά σχετικά με την πορεία των εξαγωγών.

1. Η συνολική πορεία των εξαγωγών: το χειρότερο μεταπολεμικό έτος.

Οι εξαγωγές το 1981 έφθασαν τα 237.928 εκ. δρχ. ή 4.294 εκ. δολ. (από τα οποία τα 5.902 εκ. δρχ. ή 107 εκ. δολ. αποτελούν αξία εξαγωγών φασόν που για πρώτη φορά καταγράφονται από τη Στατιστική Υπηρεσία). Σημειώθηκε δηλαδή, έναντι του 1980, αύξηση κατά 4,90% σε τρέχουσες δραχμές, αλλά κάμψη κατά 19,30% σε τρέχοντα δολάρια (χωρίς φασόν). Πρόκειται για μια εξαιρετικά δυσμενή εξέλιξη, αφού η κάμψη της αξίας σε δολάρια είναι η μεγαλύτερη στη μεταπολεμική ιστορία της χώρας, ενώ και η αύξηση της δραχμικής αξίας είναι η χαμηλότερη από το 1971. Ο ρυθμός μεταβολής για το 1981 έρχεται σε ζωνρή αντίθεση με τον υψηλό αυξητικό ρυθμό του 1980. Αξίζει, εξάλλου, να σημειωθεί ότι με την προσθήκη του 1981, ο μέσος μακροχρόνιος ετήσιος αυξητικός ρυθμός της αξίας σε δολάρια των ελληνικών εξαγωγών (με βάση την προηγούμενη δεκαετία) διαμορφώνεται σε 20,50% έναντι 23,30% που ήταν το 1980.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, η δυσμενής πορεία των εξαγωγών κατά το

1981 είναι γενικό χαρακτηριστικό στον αναπτυσσόμενο δυτικό κόσμο και στο παγκόσμιο εμπόριο γενικότερα. Ωστόσο, η Ελλάδα εμφανίζει τα χειρότερα αποτελέσματα από όλες τις χώρες του ΟΟΣΑ (ακολουθεί το Βέλγιο-Λουξεμβούργο με $-14,00\%$).

Η πορεία των εξαγωγών στη διάρκεια του 1981 παρουσιάζει σημαντικές ιδιομορφίες: Κατά τους δύο πρώτους μήνες του έτους και ιδιαίτερα τον Ιανουάριο σημειώθηκε κάθετη πτώση των εξαγωγών (Ιαν. 115 εκ. δολ., Φεβρουάριος 227 εκ. δολ., έναντι 433 και 357 εκ. δολ. των αντιστοίχων μηνών του 1980). Η πτώση αυτή οφείλεται στις διαταραχές που προκάλεσε στην εξαγωγική δραστηριότητα ή έναρξη της συνθήκης προσχωρήσεως της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Ένα μέρος των εξαγωγών που δεν πραγματοποιήθηκαν κατά τους δύο πρώτους μήνες, έχουν καταγραφεί στο Δεκέμβριο του 1980 (λ.χ. εξαγωγές προς τις Ανατολικές χώρες, εν όψει της καταργήσεως των κλήριγκ), ένα άλλο μέρος είναι πιθανό να πραγματοποιήθηκε αργότερα, είναι όμως, επίσης σχεδόν βέβαιο πως σημαντικές εξαγωγές δεν πραγματοποιήθηκαν καθόλου. Αν εξεταστούν τα τριμηνιαία στοιχεία (σε δολάρια) διορθωμένα για εποχικές διακυμάνσεις, διαπιστώνεται, ύστερα από την κάμψη του πρώτου τριμήνου, στασιμότητα, σε σχέση με τα επίπεδα του 1980, στασιμότητα που μετατρέπεται σε αισθητή κάμψη κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους.

Η εικόνα για την εξέλιξη των εξαγωγών κατά το 1981 μεταβάλλεται αισθητά αν δεν ληφθούν υπόψη οι εξαγωγές πετρελαιοειδών. Πράγματι, το 41% της μείωσης της αξίας των εξαγωγών οφείλεται στον υποδιπλασιασμό της αξίας των εξαχθέντων πετρελαιοειδών που ανήλθε το 1981 σε 396 εκ. σε σχέση με 802 εκ. δολ. το 1980. Χωρίς τα πετρελαιοειδή, η ετήσια κάμψη είναι $13,6\%$ σε τρέχοντα δολ. (και αύξηση $12,4\%$ σε δρχ.). Οι εξαγωγές πετρελαιοειδών κατανέμονται, όπως είναι γνωστό, άνισα και ακανόνιστα στη διάρκεια του έτους (το 1981 το 59% των εξαγωγών του έτους πραγματοποιήθηκε σε τρεις μήνες, ενώ πέντε άλλοι μήνες κάλυψαν μόλις το 6% των ετήσιων εξαγωγών). Αν αφαιρεθούν τα πετρελαιοειδή, διαπιστώνεται μια ακανόνιστη, αλλά συνολικά περίπου στάσιμη μηνιαία εξέλιξη των εξαγωγών μετά το Φεβρουάριο. Αν, όμως, ληφθούν υπόψη οι εποχικές διακυμάνσεις διαφαίνεται μια κάποια έξαρση το Σεπτέμβριο και μια σαφής κάμψη κατά τους δύο τελευταίους μήνες του έτους.

Σύμφωνα με τον σχετικό δείκτη της ΒΣΥΕ (πρόκειται για τον διορθωμένο δείκτη χωρίς φασόν), ο όγκος των εξαγωγών σημείωσε κατά το 1981 μείωση κατά $12,1\%$ (έναντι αυξήσεως κατά $10,9\%$ το

1980).

Τέλος υπενθυμίζεται ότι το ΑΕΠ της χώρας σημείωσε κατά το 1981 κάμψη κατά 0,50/ο έναντι αυξήσεως κατά 1,50/ο το 1980. Με άλλα λόγια διαπιστώνεται ότι σε αντίθεση με το 1980, κατά το 1981 η εξέλιξη των εξαγωγών επέδρασε επιβραδυντικά στο ΑΕΠ.

Η ανάπτυξη των εξαγωγικών αγορών της χώρας κατά το 1981 (δηλαδή η στάθμιση του ρυθμού αυξήσεως του όγκου των εισαγωγών των πελατών μας με το ποσοστό συμμετοχής του καθένα στις ελληνικές εξαγωγές) σημείωσε μια μικρή επιβράδυνση και διαμορφώθηκε στο επίπεδο του 30/ο (έναντι 40/ο το 1980). Δυναμικότερη υπήρξε η ανάπτυξη των εξαγωγικών αγορών της Ελλάδας αν εξετασθούν μόνο τα βιομηχανικά προϊόντα, αλλά και στην περίπτωση αυτή σημειώθηκε επιβράδυνση (50/ο περίπου, από άνω των 7,50/ο το 1980). Οι εξελίξεις του 1981 είναι αποτέλεσμα της μείσεως της ζήτησεως στις αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως του ΟΡΕC. Η ανάπτυξη των αγορών της Ελλάδας είναι ευνοϊκότερη απ' ότι η αντίστοιχη ανάπτυξη των εξαγωγικών αγορών των περισσότερων άλλων χωρών μελών του ΟΟΣΑ, βασικά λόγω της μεγάλης συμμετοχής των αραβικών χωρών στις ελληνικές εξαγωγές.

Καθώς το 1981 ο όγκος των ελληνικών εξαγωγών μειώθηκε αισθητά, ενώ οι εξαγωγικές αγορές της Ελλάδας αύξησαν τις εισαγωγές τους, το εξαγωγικό αποτέλεσμα, δηλαδή η διαφορά ανάμεσα στο ποσοστό αυξήσεως των ελληνικών εξαγωγών και το ποσοστό αυξήσεως των εισαγωγών στις εξαγωγικές αγορές της χώρας που αποτελεί και ένα μέτρο για την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας, υπήρξε έντονα αρνητικό. Το ίδιο ισχύει ειδικότερα και για τα βιομηχανικά προϊόντα: Σύμφωνα με τα διορθωμένα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ο όγκος των βιομηχανικών προϊόντων μειώθηκε το 1981 κατά 1,40/ο, οπότε το εξαγωγικό αποτέλεσμα είναι έντονα αρνητικό.

Κατά τη διάρκεια του 1981 η αξία της δραχμής έναντι του δολλαρίου ΗΠΑ υποτιμήθηκε σημαντικά: η αξία του δολλαρίου από 46,92 δρχ. (Δεκέμβριος 1980) έφθασε σε 57,14 δρχ. (Δεκ. 1981) (-17,90/ο). Η υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολλαρίου είναι ακόμα πιο σημαντική αν συγκριθούν τα μέσα ετήσια επίπεδα 1980 και 1981 (42,61 δρχ. και 55,41δρχ. , -23,10/ο). Πρέπει, ωστόσο, να σημειωθεί ότι η ισοτιμία της δραχμής έναντι των υπολοίπων νομισμάτων, και κυρίως των βασικών ευρωπαϊκών, έπεσε πολύ λιγότερο ή και καθόλου. Σε μέσα ετήσια επίπεδα η αξία του γερμανικού μάρκου από 23,41 δρχ. έφθασε σε 24,52 δρχ. (-4,5), του γαλλικού φράγκου από 10,08

δρχ. σε 10,20 δρχ. (-1,20/o) της στερλίνας από 99,09 δρχ. σε 112,39 δρχ. (-11,80/o), ενώ της Λιρέττας έπεσε από 4,98 δρχ. (οι 100), σε 4,87 δρχ. (+2,30/o).

Έτσι, συνολικά, η πραγματική ισοτιμία της δραχμής σημείωσε κατά το 1981 κάμψη κατά 8,20/o (έναντι 13,20/o το 1980). Η μείωση αυτή της πραγματικής ισοτιμίας της δραχμής είναι ανάλογη με τη μεταβολή της πραγματικής ισοτιμίας των εθνικών νομισμάτων της Ισπανίας, Ιταλίας, Ιρλανδίας, μικρότερη της μεταβολής των ισοτιμιών των νομισμάτων της Τουρκίας και της Ισλανδίας και μεγαλύτερη από τις μεταβολές στα νομίσματα των υπολοίπων χωρών του ΟΟΣΑ.

Κατά το 1981, η Ελλάδα είχε έναν από τους υψηλότερους ρυθμούς πληθωρισμού στις χώρες του ΟΟΣΑ (+24,5 δείκτης τιμών καταναλωτή), ελαχίστα χαμηλότερο από το 1980 (+24,90/o). Ο ρυθμός αυτός είναι υπερδιπλάσιος του μέσου ρυθμού για το σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ (+10,60/o) και της ΕΟΚ (+11,50/o) και υστερεί μόνο σε σχέση με τον αντίστοιχο ρυθμό της Ισλανδίας (+51,60/o) και της Τουρκίας (+37,60/o, έναντι όμως +94,30/o το 1980).

Ο υψηλός πληθωρισμός στην Ελλάδα εξουδετερώνεται μερικά από την πτώση της πραγματικής ισοτιμίας της δρχ. Πράγματι, αν εξετάσουμε την εξέλιξη της "πραγματικής διεθνούς αγοραστικής δύναμης της δραχμής" (δηλαδή τον πληθωρισμό αφού ληφθεί υπόψη και η μεταβολή της πραγματικής ισοτιμίας του εθνικού νομίσματος) διαπιστώνεται ότι από τις 22 χώρες του ΟΟΣΑ (πλην Λουξεμβούργου) η Ελλάδα παρουσιάζει εξέλιξη πιο ευνοϊκή από 7 χώρες (ΗΠΑ, Ιαπωνία, Αυστραλία, Νορβηγία, Καναδάς, Πορτογαλία). Το 1980, 14 χώρες είχαν εξέλιξη δυσμενέστερη από αυτή της Ελλάδας. Το συμπέρασμα που συνάγεται είναι ότι κατά το 1981, η σχετική θέση της Ελλάδας όσον αφορά την αύξηση των τιμών, αφού ληφθεί υπόψη και η υποτίμηση της δραχμής, επιδεινώθηκε, πράγμα που φυσικά αποτελεί ένδειξη για την επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων στη διεθνή αγορά.

2. Σοβαρά προβλήματα στη στατιστική απεικόνιση της πορείας των εξαγωγών κατά το 1981.

Η στατιστική απεικόνιση της πορείας των ελληνικών εξαγωγών το 1981 επιβάλλει μεγάλη προσοχή στην ανάγνωσή της. Μια σειρά από παράγοντες τείνουν να διαστρεβλώσουν την πραγματική εικόνα ή δημιουργούν εσφαλμένες εντυπώσεις. Σχηματικά οι παράγοντες αυτοί μπορούν να χωρισθούν σε δύο κατηγορίες: σ' αυτούς που σχετίζονται με ειδικές συνθήκες που επηρέασαν το εξαγωγικό αποτέλεσμα του

1981 και σ' αυτούς που σχετίζονται με την καταγραφή των στατιστικών στοιχείων.

Από την πρώτη κατηγορία παραγόντων, αναφέρονται οι τρεις βασικότεροι:

α. η "ανώμαλη" κατάσταση των δύο πρώτων μηνών του 1981, συνέπεια της ενάρξεως ισχύος της συνθήκης προσχωρήσεως στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες. Μέρος της κάμψης που σημειώθηκε την περίοδο αυτή οφείλεται σε πραγματική ή λογιστική μετάθεση εξαγωγών στο Δεκέμβριο του 1980. Στο σημείωμα για τις σοσιαλιστικές χώρες έχουν γίνει ορισμένοι υπολογισμοί που δείχνουν πως- τουλάχιστον για αυτή την ομάδα χωρών- η εικόνα της πορείας το 1981 αλλοιώνεται σημαντικά από τον παράγοντα αυτό.

β. η σημαντική μείωση των εξαγωγών πετρελαιοειδών. Πρόκειται για εξαγωγές που η "συμπεριφορά" τους δεν σχετίζεται πολύ με την υπόλοιπη εξαγωγική δραστηριότητα της χώρας, ενώ και το βάρος τους στην ελληνική οικονομία είναι πολύ μικρότερο από ότι αφήνει να διαφανεί η συμμετοχή τους στη συνολική αξία των εξαγωγών. Επί πλέον φαίνεται να υπάρχει και πρόβλημα στατιστικής καταγραφής των σχετικών στοιχείων για τις εξαγωγές πετρελαιοειδών.

γ. η μεγάλη ανατίμηση του δολλαρίου, όχι μόνο έναντι της δρχ. (+30,00% το 1981 ως προς το 1980, μέσα ετήσια επίπεδα) αλλά και έναντι των βασικών δυτικοευρωπαϊκών νομισμάτων.

Και οι τρεις παραπάνω παράγοντες συντελούν ώστε η εικόνα για την πορεία των εξαγωγών το 1981 να εμφανίζεται δυσμενέστερη από ό,τι ήταν "πραγματικά". Ειδικότερα χωρίς τα πετρελαιοειδή η κάμψη της αξίας των εξαγωγών είναι μικρότερη κατά 6 περίπου εκατοστιαίες μονάδες, ενώ η επίπτωση του "ανώμαλου" διμήνου Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου δεν αποκλείεται να είναι άλλες 3-4 εκατοστιαίες μονάδες. Τέλος, η έντονη ανατίμηση του δολλαρίου συνεπάγεται ότι η μεταβολή της αξίας των εξαγωγών όταν εκφράζεται στο νόμισμα αυτό, εμφανίζεται υποτιμημένη (σμπίεση των τιμών σε δολάρια).

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 5

ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

α. Επιδράσεις εμπορίου, ανταγωνιστικότητα και διεθνής εξειδίκευση στις αγροτικές ανταλλαγές.

Με τις νέες ρυθμίσεις και τις επιδράσεις τους που θα ευνοούσαν τις εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εξαγωγών πιθανόν οι καθαρές επιδράσεις στο ισοζύγιο να μην επιδεινώνονταν. Με τη χρησιμοποίηση ενός δείκτη εξειδίκευσης και διεθνούς ανταγωνιστικότητας μπορούμε να διαπιστώσουμε πως διαμορφώνεται η ανταγωνιστικότητα των ελληνικών εξαγωγών. Η χρησιμοποίηση του δείκτη *Balassa* επιτρέπει μια ξεκάθαρη εκτίμηση για τη μετατόπιση ή όχι των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων στο κάθε προϊόν και το είδος της εξειδίκευσης που διαμορφώνεται στο εμπόριο αγροτικών προϊόντων.

Αναλύοντας τις εξαγωγές, διαπιστώνεται, ότι όπως και στις εισαγωγές σε μεγάλο αριθμό προϊόντων αυξάνει η συμμετοχή της ΕΟΚ στην περίοδο 1981-85 σε πολλά μάλιστα κατά σημαντικά ποσοστά. Αντίστοιχα προς τις εισαγωγές, οι περιπτώσεις όπου υποχωρεί το μερίδιο της ΕΟΚ είναι πολύ περιορισμένες (6 προϊόντα), και στις περισσότερες σε μικρή έκταση. Ωστόσο οι μεταβολές αυτές δεν συνδέονται με ανάλογη διόγκωση των εξαγωγών, όπως στις εισαγωγές, με εξαίρεση ορισμένες μεμονωμένες κατηγορίες, όπως τα έλαια-λίπη για τα χρόνια ιδίως 1983-84. Αυτό φαίνεται και από τη σχέση εξαγωγών της κατηγορίας αυτής που μεταβάλλεται σε πολύ μικρότερη έκταση από ότι στην περίπτωση των εισαγωγών:

1976-80:3.820/0

1981-86:4.350/0

Οι επιπτώσεις αυτών των ανισομερών τάσεων αντανακλώνται ξεκάθαρα στον δείκτη ανταγωνιστικότητας των προϊόντων των ομάδων SITC 0; 1 και 4 (πίνακας 1). Στις δύο από τις τρεις κατηγορίες (SITC 0, 1), που αντιπροσωπεύουν το 980/0 των εισαγωγών και το 880/0 των εξαγωγών του συνόλου των τριών ομάδων το 1986, ο δείκτης ανταγωνιστικότητας Β επιδεινώνεται ραγδαία στην περίοδο της ένταξης, ενώ το αντίθετο σημειώνεται για την τρίτη κατηγορία (SITC 4). Οι μεταβολές των δεικτών κατά γεωγραφική περιοχή δείχνουν ότι: (πίνακας 2):

-Η επιδείνωση αφορά αποκλειστικά σχεδόν το εμπόριο με την ΕΟΚ, και παίρνει θεαματικές διαστάσεις. Αντίθετα, εξίσου θεαματική είναι η βελτίωση που σημειώνεται στις σχέσεις με τις άλλες ομάδες χωρών στις περισσότερες περιπτώσεις.

-Η επιδείνωση δεν παίρνει απλώς χαρακτήρα κάποιας μείωσης του επιπέδου ανταγωνιστικότητας. Στην κατηγορία SITC 0 οδηγεί ώστε να αντιστρέφει το θετικό επίπεδο ανταγωνιστικότητας σε αρνητικό όχι μόνο για την ΕΟΚ, αλλά και για το σύνολο των ανταλλαγών.

Η αναλυτικότερη προσέγγιση της ανταγωνιστικότητας σε επίπεδο προϊόντων, κάνει φανερό, ότι σε γενικές γραμμές, η σημαντική επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας έναντι της ΕΟΚ, και η συνεπαγόμενη γενικότερη επιδείνωση της θέσης της χώρας στο διεθνή καταμερισμό της εργασίας δεν αποτελεί τάση που συγκεντρώνεται σε μικρό αριθμό προϊόντων, αλλά καλύπτει ένα ευρύτατο- το μεγαλύτερο- τμήμα των ανταλλαγών αγροτικών ειδών και τροφίμων.

Από τη σκοπιά της διεθνούς εξειδίκευσης και ανταγωνιστικότητας, σημασία έχει να διαπιστωθεί, πέρα από την ένταση, και το είδος της μεταβολής που συντελείται. Μπορεί κανείς να διακρίνει 6 βασικές μορφές εξειδίκευσης, ανάλογα με τη διαχρονική δυναμική που παίρνει ο δείκτης που χρησιμοποιείται:

1. Θετική σταθερότητα του δείκτη (σταθερή τιμή δείκτη ≈ 1.0).
2. Αρνητική σταθερότητα (σταθερή τιμή δείκτη $\ll 1.0$).
3. Ενίσχυση της θέσης με συνθήκες πλεονάσματος (αυξανόμενη τιμή του δείκτη και θετική $\gg 1.0$).
4. Ενίσχυση θέσης με συνθήκες ελλείματος (βελτίωση της τιμής του δείκτη, αλλά αρνητική, $\ll 1.0$).
5. Επίδεινωση με συνθήκες πλεονάσματος (υποχώρηση της τιμής, αλλά $\gg 1.0$).

ΠΙΝΑΚΑΣ 19

Δείκτης ανταγωνιστικότητας Balassa κατά περιοχή, 1973-1985.

	ΕΟΚ	Ανατ. χώρες	Λοιπές βιομηχ. χώρες	Λιγότερο ανεπτυγμ. χώρες	ΣΥΝΟΛΟ
ΣΙΤΣ 0 ΤΡΟΦΙΜΑ					
1973/75	.330	.402	-.709	-.473	-.061
1976/80	.305	.098	-.475	.039	.079
1981/85	-.192	.330	-.084	.284	-.057
ΣΙΤΣ 1 ΠΟΤΑ - ΚΑΠΝΟΣ					
1973/75	.849	.998	.944	.700	.888
1986/80	.598	.997	.945	.987	.825
1981/85	.097	.986	.916	.839	.539
ΣΙΤΣ 4 ΛΙΠΗ - ΕΛΑΙΑ					
1973/75	.487	.979	-.344	-.600	.312
1976/80	.040	.536	.368	.611	.248
1981/85	.566	.815	.749	.831	.671

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Δείκτης ανταγωνιστικότητας Balassa για τα αγροτικά προϊόντα

	ΕΟΚ	Ανατ. χώρες	Λοιπές βιομηχ. χώρες	Λιγότερο ανεπτυγμ. χώρες	ΣΥΝΟΛΟ
ΤΡΟΦΙΜΑ (ΣΙΤΣ 0)					
1981	-.185	.549	-.377	.413	-.008
1982	-.240	.337	-.233	.307	-.092
1983	-.213	.195	-.041	.333	-.072
1984	-.124	.196	.106	.272	-.021
1985	-.199	.375	.125	.096	-.094
1986	-.207	.241	.036	-.044	-.148
ΠΟΤΑ - ΚΑΠΝΟΣ (ΣΙΤΣ 1)					
1981	.239	.996	.996	.950	.652
1982	.055	.994	.937	.797	.544
1983	.057	.990	.926	.896	.535
1984	.071	.972	.910	.790	.517
1985	.061	.977	.843	.761	.445
1986	.222	.926	.894	.328	.477
ΕΛΑΙΑ-ΛΙΠΑΡΑ (ΣΙΤΣ 4)					
1981	-.084	.661	.305	.864	.201
1982	.567	.940	.939	.765	.662
1983	.903	.965	.704	.900	.901
1984	.887	.543	.830	.941	.893
1985	.557	.965	.969	.683	.689
1986	.685	.955	.798	.806	.706

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

β. Επιδεινώση με συνθήκες ελλείμματος (υποχώρηση της τιμής, αλλά <<1.0).

Οι έξη παραπάνω μορφές εξειδίκευσης και διεθνούς ανταγωνιστικότητας αποτελούν συνάρτηση της ύπαρξης ελλείμματος ή πλεονάσματος στο ισοζύγιο πληρωμών του προϊόντος, και δείχνουν αν η χώρα βελτιώνει ή επιδεινώνει τη θέση της, και κάτω από ποιές συνθήκες, στη διάρκεια του χρόνου.

Στις παραπάνω περιπτώσεις θα μπορούσε κανείς να διακρίνει δύο ενδιαφέρουσες υποκατηγορίες, δηλαδή αυτές στις οποίες η δυναμική θα οδηγεί από συνθήκες ελλείμματος σε συνθήκες πλεονάσματος, και αντίστροφα.

Με βάση την παραπάνω ταξινόμηση, η κατάταξη των προϊόντων που ανήκουν στις κατηγορίες SITC 0, 1, 4, δείχνει ότι από τις 35 περιπτώσεις στις οποίες σημειώνονται μεταβολές στο είδος της εξειδίκευσης στην περίοδο 1981-85 σε σύγκριση με το 1976-80, οι 22 χαρακτηρίζονται από τάσεις μετατόπισης προς ελλειμματικές μορφές εξειδίκευσης. Μάλιστα σε 9 περιπτώσεις έχουμε πλήρη αναστροφή μορφών εξειδίκευσης πλεονασματικού χαρακτήρα σε ελλειμματικού χαρακτήρα. Η τάση αυτή δεν αφορά μεμονωμένα χρόνια, ούτε και δείχνει προοπτικές μεταβολής, τουλάχιστον μέχρι το 1985. Αντίθετα, μετά μια πρόσκαιρη βελτίωση το 1984, συνέχισε να επιδεινώνεται, και πήρε το 1986 τη δυσμενέστερη τιμή της ενταξιακής περιόδου.

β. Εκτιμήσεις για τη μορφή και το ύψος των επιδράσεων εμπορίου.

Στο τμήμα αυτό το κέντρο βάρους εντοπίζεται στο ύψος των επιδράσεων εμπορίου από τη σκοπιά των αξιών που αντιπροσωπεύουν η δημιουργία ή η εκτροπή εμπορίου. Στη συνέχεια θα εκτιμηθούν οι επιδράσεις αυτές, με τη χρησιμοποίηση της μεθοδολογίας που ανέπτυξε ο E. M. TRUMAN για την αντίστοιχη εκτίμηση σε σχέση με την ΕΟΚ.

Οι εκτιμήσεις αναφέρονται στα ακόλουθα μεγέθη:

α. Επίδραση υποκατάστασης (δημιουργία ή εκτροπή εμπορίου), που εκφράζεται ως εξής:

$$C + (S - S_0)$$

C = φαινομένη κατανάλωση

S = συμμετοχή ομάδας χ (χ = ΕΟΚ, τρίτες χώρες, εγχώριοι παραγωγοί)

† = 1981.....1986

ο=έτος βάσης που λαμβάνεται υπόψη για τις εκτιμήσεις

β.Μεταβολή της ζήτησης στη βάση σταθερών μεριδίων στην αγορά:

$$So(S†-Co)$$

Το μέγεθος αυτό εκφράζει το ύψος κατά το οποίο θα μεταβάλλονταν οι πωλήσεις της ΕΟΚ, των τρίτων χωρών και των εγχώριων παραγωγών στην εσωτερική αγορά, στις χρονιές μετά την ένταξη αν υποθεθεί ότι το μερίδιο τους στη φαινομένη κατανάλωση της χώρας στο χρόνο αυτό ήταν ίδιο με αυτό του έτους που λαμβάνεται ως βάση.

γ.Η υποθετική ζήτηση:

$$SoCo+So(C†-Co)=SoC†$$

Το μέγεθος αυτό που αποτελείται από την προσφορά το έτος βάσης (SoCo) και τη μεταβολή της ζήτησης κάτω από την υπόθεση ότι κάθε ομάδα χωρών διατηρεί σταθερό μερίδιο στη μεταβολή της ζήτησης, δείχνει το συνολικό ύψος της ζήτησης που θα αντιστοιχούσε σε κάθε μια από τις τρεις ομάδες, στα χρόνια μετά το 1981, αν διατηρούνταν σταθερό το μερίδιό τους στο επίπεδο που είχαν και το έτος βάσης.

δ. Η σχέση μεταξύ επίδρασης υποκατάστασης και μεταβολής της ζήτησης κάτω από την υπόθεση των σταθερών μεριδίων:

$$C†(S†-So):So(C†-Co)$$

Η σχέση αυτή επιτρέπει να εκτιμήσει κανείς πόσο πρόσθετο όφελος ή απώλεια προκύπτει για κάθε ομάδα χωρών, από τη δημιουργία ή την εκτροπή εμπορίου, σε σύγκριση με το τμήμα της μεταβολής της ζήτησης, που η ομάδα αυτή θα κάλυπτε κάτω από "φυσιολογικές" συνθήκες (συνθήκες *aut-voorde*).

ε. Η σχέση μεταξύ επίδρασης υποκατάστασης και υποθετικής ζήτησης:

$$C†(S†-So):SoC†$$

Η διαφορά με την προηγούμενη περίπτωση είναι ότι εδώ εκτιμάται το όφελος ή η "ζημιά" λόγω επιδράσεων εμπορίου, όχι σε σχέση με τη μεταβολή της ζήτησης, αλλά με τη συνολική ζήτηση που θα αντιστοιχούσε σε κάθε ομάδα, αν το μερίδιό της στην κατανάλωση της χώρας μετά την ένταξη παρέμενε στο ίδιο επίπεδο με αυτό του έτους σύγκρισης.

Καθώς το αποτέλεσμα εξαρτάται από την επιλογή του έτους βάσης και από το πόσο κοντά ή μακριά βρίσκεται από την περίοδο της ολοκλήρωσης, οι εκτιμήσεις των παραπάνω σχέσεων έγιναν με εναλ-

λακτικά έτη βάσης το 1974, 1977, 1978, 1979 και 1980. Οι εκτιμήσεις αυτές έγιναν για 20 κλάδους της βιομηχανίας, το σύνολο και τις τρεις ομάδες κλάδων που αναφέρθηκαν πιο πάνω. Έτσι, εκτιμήθηκε το είδος των επιδράσεων εμπορίου για τα χρόνια 1981-86 και η σημασία που είχε για την κάθε ομάδα χωρών και την Ελλάδα.

Στους πίνακες 3 και 4 δίνονται αφ' ενός η έκταση της επίδρασης υποκατάστασης (δηλαδή της δημιουργίας εμπορίου σε απόλυτα μεγέθη, για την ΕΟΚ και τις λοιπές χώρες, και αφ'ετέρου η σχέση του μεγέθους αυτού με την "πιθανή" ζήτηση που θα είχε η ΕΟΚ, οι τρίτες χώρες και οι εγχώριες μονάδες, αν το 1981-86 διατηρούνταν τα μερίδια τους στη ζήτηση αυτή, στο επίπεδο του έτους βάσης.

Το ύψος της δημιουργίας εμπορίου κυμαίνεται από 77,1 δισεκ. δραχμές μέχρι 405,2 δισεκ. δραχ. (σε τρέχουσες τιμές) αθροιστικά για 6 χρόνια, ανάλογα με το έτος που επιλέγεται ως *anti-moude*. Τα μεγέθη αυτά αντιπροσωπεύουν σημαντικές οφέλεις ή ζημιές και ανακατατάξεις μεταξύ των τριών πόλων που αναφέρθηκαν. Έτσι, ανάλογα με το έτος βάσης, ο μέσος όρος οφέλους/ζημιάς για όλη την περίοδο 1981-86 εμφανίζεται να έχει τις τιμές που δίνονται στον πίνακα 4.

Με βάση τα δεδομένα αυτά προκύπτει ότι η ΕΟΚ αυξάνει το μέγεθος του μεριδίου της στην εγχώρια ζήτηση σε μέσα ετήσια επίπεδα, που κυμαίνονται από 4 μέχρι 20 ποσοστιαίες μονάδες (για το σύνολο της βιομηχανίας). Αντίθετα, οι τρίτες χώρες αντιμετωπίζουν μια σημαντική εκτροπή εμπορίου, και το μερίδιό τους είναι από 2 μέχρι και 9 σχεδόν ποσοστιαίες μονάδες μικρότερο, με εξαίρεση τις εκτιμήσεις με βάση το 1979. Το εγχώριο μερίδιο διαμορφώνεται σε επίπεδα που επίσης είναι από 0.7 μέχρι 4.2 μονάδες χαμηλότερα (με εξαίρεση τις εκτιμήσεις που στηρίζονται στο 1977).

Η διάκριση σε τρεις ομάδες κλάδων δείχνει, ότι κέντρο βάρους των οφελειών της ΕΟΚ, των τρίτων χωρών και των αρνητικών επιπτώσεων για τη χώρα είναι οι κλάδοι καταναλωτικών ειδών, στους οποίους τα παραπάνω μεγέθη διαμορφώνονται σε πολύ υψηλότερα επίπεδα. Στα κεφαλαιουχικά και στα ενδιάμεσα προϊόντα σημειώνεται διπλή διάβρωση εμπορίου μέχρι και το 1985 (1984 για τα ενδιάμεσα), τάση που μεταστρέφεται επίσης σε διπλή δημιουργία εμπορίου ή εσωτερική δημιουργία/εξωτερική εκτροπή εμπορίου το 1986 (1985 για τα ενδιάμεσα).

Η θέση της ΕΟΚ χαρακτηρίζεται από μια συμμετοχή, που διευρύν-

ΠΙΝΑΚΑΣ 5
Επιδράσεις εμπορίου 1981-86 με εναλλακτικά anti-monde (εκατ. δρχ.)

Επιδράσεις εμπορίου έναντι ΕΟΚ						
	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Βιομηχανίες:	Έτος βάσης 1974:					
Καταναλωτικών ειδών	15654	17371	26257	40581	62165	151413
Ενδιάμεσων ειδών	-3753	-9644	-11409	-4540	-3730	6589
Κεφαλαιουχικών ειδών	-17508	-13941	-5619	1429	18441	36954
Σύνολο	-3442	-4631	16292	38994	73943	187181
Βιομηχανίες:	Έτος βάσης 1977:					
Καταναλωτικών ειδών	14266	15663	24302	38108	58948	147398
Ενδιάμεσων ειδών	-3343	-9165	-10774	-3771	-2757	7829
Κεφαλαιουχικών ειδών	-26536	-24902	-19026	-14001	-623	14162
Σύνολο	-17434	-21540	-4281	14015	42194	147792
Βιομηχανίες:	Έτος βάσης 1978:					
Καταναλωτικών ειδών	15770	17513	26420	40788	62433	151749
Ενδιάμεσων ειδών	-7011	-13450	-16450	-10648	-11460	-3260
Κεφαλαιουχικών ειδών	-23364	-21051	-14315	-8579	6075	22170
Σύνολο	-13449	-16724	1578	21129	51237	159011
Βιομηχανίες:	Έτος βάσης 1979:					
Καταναλωτικών ειδών	14610	16086	24787	38721	59746	148394
Ενδιάμεσων ειδών	-197	-5489	-5906	2127	-4707	17342
Κεφαλαιουχικών ειδών	-19821	-16749	-9054	-2524	13556	31114
Σύνολο	-3862	-5138	15674	38244	72991	185999
Βιομηχανίες:	Έτος βάσης 1980:					
Καταναλωτικών ειδών	15217	16833	25641	39802	61152	150149
Ενδιάμεσων ειδών	-2103	-2800	-2345	6443	10168	24300
Κεφαλαιουχικών ειδών	-6971	-1148	10025	19437	40689	63552
Σύνολο	9401	10889	35176	61921	103085	223336

Επιδράσεις εμπορίου έναντι τρίτων χωρών

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
	-1937	-3816	-1650	1107	-2042	1296
	86	-2404	-2450	11737	20989	10252
	-6385	-7239	-13145	-15532	-16625	-15934
	-9337	-14646	-18290	-7088	-5312	-16946
	-1309	-3044	-766	2225	-588	3112
	-4066	-7257	-8877	3950	11134	-2305
	-3859	-4171	-9393	-11214	-11290	-9556
	-10475	-16022	-19964	-9120	-7895	-20150
	1821	808	3643	7805	6666	12170
	-2877	-5867	-7036	6180	13956	1290
	-6941	-7913	-13970	-16483	-17799	-17337
	-9000	-14239	-17794	-6486	-4547	-15996
	4849	4536	7908	13202	13685	20932
	961	-1382	-1096	13378	23065	12897
	883	1587	-2350	-3108	-1275	2417
	7062	-5172	5823	22188	31900	29220
	680	-594	2037	5773	4024	8871
	414	-2021	-1942	12353	21768	11244
	-4345	-4762	-10816	-12046	-12318	-10784
	-3599	-7712	-9853	3154	7707	-793

ΠΙΝΑΚΑΣ 5 (συνέχεια)

Σύνολο επιδόσεων κτηρίου

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Βιομηχανίες:						
Καταναλωτικών ειδών	13716	13554	24607	41689	60122	152710
Επιδημιών ειδών	-3667	-12049	-13860	7197	17258	16841
Κεφαλαίουχικών ειδών	-23893	-21180	-18764	-14103	1815	21019
Σύνολο	-12779	-19278	-1998	31905	68631	170235
Βιομηχανίες:						
Καταναλωτικών ειδών	12956	12618	23556	40134	58360	150511
Επιδημιών ειδών	-7410	-16422	-19657	178	8377	5523
Κεφαλαίουχικών ειδών	-30395	-29074	-28419	-25216	-11914	4605
Σύνολο	-27910	-27563	-24245	4894	43299	127641
Βιομηχανίες:						
Καταναλωτικών ειδών	17591	18122	30063	48593	69100	163919
Επιδημιών ειδών	-9888	-19318	-23487	-4468	2496	-1969
Κεφαλαίουχικών ειδών	-30706	-28965	-28286	-25062	-11724	4832
Σύνολο	-22449	-30963	-16215	14663	46690	143014
Βιομηχανίες:						
Καταναλωτικών ειδών	19440	20622	32969	51924	79431	169326
Επιδημιών ειδών	763	-6871	-7003	15566	27772	30239
Κεφαλαίουχικών ειδών	-18917	-15162	-11405	-5632	12281	33531
Σύνολο	3200	33	21497	60433	104891	215220
Βιομηχανίες:						
Καταναλωτικών ειδών	15897	16218	27679	45576	65176	159020
Επιδημιών ειδών	2517	-4921	-4288	18796	31936	35545
Κεφαλαίουχικών ειδών	-11317	-5910	-80	7390	28371	52767
Σύνολο	5801	3176	23322	63076	110792	222542

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Δημιουργία εμπορίου προς «πιθανή» ζήτηση (σε %) κατά ομάδες κλάδων και χώρες (μέσος όρος επίδρασης την περίοδο 1981-86, ανάλογα με έτος βάσης)

Έτος βάσης	Σύνολο βιομηχανίας			Καταναλωτικά είδη			Επιδημιών είδη			Κεφαλαίουχικά είδη		
	ΕΟΚ	Τρίτες χώρες	Ελλάδα	ΕΟΚ	Τρίτες χώρες	Ελλάδα	ΕΟΚ	Τρίτες χώρες	Ελλάδα	ΕΟΚ	Τρίτες χώρες	Ελλάδα
1974	12.5	-7.8	-1.9	79.5	-3.1	-6.6	-6.0	13.1	0.6	-1.5	-14.2	5.0
1977	4.0	-8.9	0.8	72.3	-0.6	-6.5	-6.9	-8.3	2.3	-9.7	-9.9	9.0
1978	6.1	-7.5	-0.7	80.2	13.9	-7.6	-11.0	-3.0	3.5	-7.0	-15.1	9.0
1979	11.5	11.1	-3.8	74.0	32.6	-8.0	0.1	19.0	-1.5	-3.7	-0.3	2.1
1980	20.0	-2.0	-4.2	77.2	8.1	-7.2	4.5	15.2	-2.3	10.4	-10.7	-2.0

* Οι αριθμοί που δίνονται, αποτελούν το μέσο όρο των εκτιμήσεων της εξαετίας 1981-86, που παρατίθενται στον πίνακα 53 για κάθε έτος βάσης.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων εξωτερικού εμπορίου ΕΣΥΕ.

νεται δυναμικά στην καταναλωτική ζήτηση της χώρας. Έτσι η Ε.Κ. πετυχαίνει να αναστρεφει όλο και περισσότερο την εξασθένηση που παρατηρείται στους κλάδους ενδιάμεσων και κεφαλαιουχικών προϊόντων, ως προς τη θέση της στα πρώτα χρόνια της ένταξης, τείνοντας, γύρω στο 1984-85 να την ενισχύσει όπως και στην ομάδα καταναλωτικών προϊόντων, αλλά σε σαφώς πιο περιορισμένη ποσοτική βάση.

Καμπή για την έκταση της δημιουργίας εμπορίου αποτελούν τα χρόνια 1985/86. Στη φάση αυτή οι αρνητικές επιδράσεις μέσω της δημιουργίας εμπορίου επεκτείνονται και πλήττουν το σύνολο της βιομηχανίας, και δεν περιορίζονται στην ομάδα των καταναλωτικών προϊόντων, όπως κατά κύριο λόγο ίσχυε μέχρι τότε: Πέρα από την αρχική και άμεση επίδραση το 1981, από το 1983, σημειώνονται όλο και μεγαλύτερες επιδράσεις εμπορίου, όχι μόνο σε ονομαστικούς, αλλά και πραγματικούς όρους.

Από στατική άποψη, η θέση των τρίτων χωρών φαίνεται να μοιάζει με τη θέση της εγχώριας παραγωγής, αφού και οι δύο υφίστανται μια επιδείνωση της θέσης τους. Από δυναμική άποψη όμως, η κρίσιμη διαφορά των τρίτων χωρών με την εγχώρια παραγωγή είναι ότι, με εξαίρεση τα κεφαλαιουχικά είδη, η θέση τους συνεχώς βελτιώνεται σε σχετικούς όρους, ενώ η ελληνική επιδεινώνεται.

Σε κλαδικό επίπεδο, η Ε.Κ. εξασφαλίζει συμμετοχή στην εγχώρια ζήτηση, που φαίνεται να είναι μεγαλύτερη από αυτήν που θα είχε αν διατηρούσε σταθερό μερίδιο κατά 5160/ο (τσιγάρα), 2150/ο (είδη ξύλου), 1960/ο (ρούχα-παπούτσια), 1360/ο (τρόφιμα), 840/ο (ποτά), 580/ο (κλωστοϋφαντουργικά), 300/ο (μεταλλουργία) κλπ.). Αντίστοιχα, οι τρίτες χώρες σημειώνουν επίσης θεαματική βελτίωση της θέσης τους (1440/ο στα ρούχα-παπούτσια, 1150/ο στα ποτά, 930/ο στα έπιπλα, 660/ο στα είδη ξύλου, 290/ο στα τσιγάρα, 200/ο στα μηχανήματα, 180/ο στα κλωστοϋφαντουργικά κλπ.).

Αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων είναι η απώλεια σημαντικών μεριδίων για τους εγχώριους παραγωγούς στους περισσότερους κλάδους με εξαίρεση τις εκδόσεις, τα δερμάτινα, τα πετρελαιοειδή, τα μεταφορικά μέσα και τη μεταλλουργία και τα προϊόντα από μέταλλο.

Ουσιαστικά, οι μόνοι κλάδοι με θετική εξέλιξη στη θέση των εγχώριων παραγωγών σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή, και ανάλογα με το έτος βάσης, είναι οι ακόλουθοι (αναφέρονται μόνο όσοι έχουν θετική σχέση για τα περισσότερα χρόνια):

Βάση 1974: χαρτί, πετρελαιοειδή, μεταλλουργία, προϊόντα α-

πό, μέταλλο.

Βάση 1977: δερμάτινα είδη, πετρελαιοειδή, μεταφορικά μέσα.

Βάση 1978: δερμάτινα είδη, πετρελαιοειδή, μεταλλουργία (μέχρι το 1984), προϊόντα από μέταλλο, μεταφορικά μέσα.

Βάση 1979: εκδόσεις, δερμάτινα είδη, πετρελαιοειδή, μεταφορικά μέσα (μέχρι το 1984).

Βάση 1980: χαρτί, εκδόσεις, δερμάτινα, χημικά (μέχρι το 1985), μεταλλουργία (μέχρι το 1984), προϊόντα από μέταλλο.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι το στοιχείο της ραγδαίας επιδείνωσης των μεγεθών μέσα σε διάστημα λίγων μόνο ετών, και με επιταχυνόμενο ρυθμό, καθώς και ο γενικευμένος χαρακτήρας της. Η συγκριτικά πολύ πιο περιορισμένη απώλεια μεριδίου αγοράς από τους εγχώριους παραγωγούς, στους κλάδους ενδιάμεσων κεφαλαιουχικών ειδών, πρέπει να εκτιμηθεί κάτω από το πρίσμα του ήδη υψηλού βαθμού διεύθυνσης των εισαγωγών στους κλάδους αυτούς.

Έτσι γενικότερα, διαπιστώνεται, ότι οι κλάδοι με υψηλή προστασία και χαμηλό βαθμό διεύθυνσης πριν το 1981 χαρακτηρίζονται από επιταχυνόμενο άνοιγμα και δημιουργία εμπορίου που υποκαθιστούν την εγχώρια παραγωγή. Στους κλάδους μέσης-υψηλής τεχνολογίας, στους οποίους η προστασία ήταν πολύ πιο χαμηλή ή και ανύπαρκτη, και η εισαγωγική διεύθυνση υψηλή, στα πρώτα χρόνια της ένταξης δεν παρατηρούνται σοβαρές μεταβολές στις εξωτερικές εμπορικές τους σχέσεις. Άρνητικές τάσεις σημειώνονται όμως και σ' αυτούς μετά το 1985, και ιδίως το 1986.

Τα παραπάνω συμπεράσματα εκφράζουν τόσο έντονες μεταβολές, ώστε όσες επιφυλάξεις και αν υπάρχουν για λόγους που έχουν ήδη αναφερθεί, δεν μπορεί παρά να θεωρηθούν ότι αντανακλούν, όχι οπωσδήποτε την αποκλειστική, αλλά σε μεγάλο βαθμό την επίδραση της ολοκλήρωσης ή της ένταξης. Μάλιστα, τα αποτελέσματα αυτά βρίσκονται σε αναλογία και με αντίστοιχες διερευνήσεις της επίδρασης της ένταξης στο Ηνωμένο Βασίλειο. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε, ότι στα χρόνια μετά το 1973, παρόλο ότι βελτιώνεται αισθητά η εξαγωγική επίδοση της αγγλικής βιομηχανίας, η εισαγωγική διεύθυνση εξελίσσεται με πολύ ταχύτερους ρυθμούς, με αποτέλεσμα την επιδείνωση του ισοζυγίου πληρωμών, της θέσης της βιομηχανίας και γενικότερα τη δημιουργία εμπορίου.

γ. Επιδράσεις εμπορίου: Μια πιο δυναμική προσέγγιση.

Ένα από τα κεντρικά σημεία κριτικής των προσεγγίσεων που στηρίζονται στην προβολή κάποιων σχέσεων μεταξύ εισαγωγών και κατανάλωσης ή ΑΕΠ της περιόδου πριν την ολοκλήρωση στην περίοδο μετά, είναι ότι η άνοδος του ΑΕΠ προκαλεί μια "φυσιολογική" αύξηση της σχέσης εισαγωγών προς τα παραπάνω μεγέθη. Στο μέτρο που μια τέτοια τάση ισχύει, πράγματι, οι επιδράσεις της ολοκλήρωσης με βάση την παραπάνω μεθοδολογία, θα τείνουν να υπερεκτιμηθούν. Αυτό θα συμβαίνει, επειδή η αύξηση των εισαγωγών προς το ΑΕΠ ή την κατανάλωση θα ερμηνεύεται εξ ολοκλήρου ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης, ενώ στην πραγματικότητα επηρεάζεται τόσο από την άνοδο του επιπέδου διαβίωσης όσο και από άλλα στοιχεία.

Για την ελληνική βιομηχανία η χρησιμοποίηση ετών βάσης που βρίσκονται αρκετά πριν την ένταξη π.χ 1974, 1977 κάνει τα προβλήματα αυτά αρκετά ουσιαστικά. Θα μπορούσε βέβαια να αντιταχθεί, ότι στην περίοδο 1974-80 οι διαρθρωτικές μεταβολές της βιομηχανίας ήταν μάλλον περιορισμένες και συνεπώς από την πλευρά αυτή δεν πρέπει να υπήρξαν επιδράσεις που να επηρέασαν αποφασιστικά τη συμπεριφορά των κλάδων. Εκτός όμως από τα παραπάνω για την περίπτωση της Ελλάδας, οι κίνδυνοι αυτοί δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι ισχύουν σε μεγάλη έκταση. Κατ' αρχήν στην περίοδο της ένταξης το ΑΕΠ μεταξύ 1981 και 1983 υποχωρεί. Στην τριετία 1984-86 σημειώνονται μέσοι ετήσιοι ρυθμοί μεγέθυνσης 160/ο.

Η ελληνική οικονομία, λόγω του χαμηλού επιπέδου ανάπτυξης και εκβιομηχάνισης χαρακτηριζόταν από πολύ υψηλή ροπή για εισαγωγές. Στο μέτρο που προωθείται η αναπτυξιακή διαδικασία στη χώρα, από τη μια θα αναπτύσσονται αντίστοιχες τάσεις αυξημένης ροπής για εισαγωγές, αλλά από την άλλη, η εγχώρια παραγωγή θα τείνει να καλύψει σε μεγαλύτερο βαθμό τις ανάγκες της ζήτησης.

Η τάση αυτή θα οδηγούσε σε περιορισμό, έστω και επιλεκτικό, της διεξόδου αυτής και όχι σε επέκτασή της. Σε μια τέτοια περίπτωση, θα ίσχυε το αντίθετο επίχειρημα από αυτά που διατυπώθηκαν παραπάνω, ότι δηλαδή η επιλογή ετών αρκετά πριν το 1981 θα οδηγούν σε υποεκτίμηση της δημιουργίας εμπορίου γιατί θα αναφέρονται σε σχέσεις διεξόδου, που σε καθεστώς *auti-moude* θα ήταν λογικό να αναμένεται ότι θα περιορίζονταν.

Αυτό επιβεβαιώνεται εξάλλου και στην πραγματικότητα. Η διεξόδου των βιομηχανικών εισαγωγών από 29,60/ο στην περίοδο 1968-73 μειώνεται στο 27,40/ο το 1974-77 και στο 25,80/ο το 1978-80 πριν αυξηθεί στο 28,90/ο το 1981-86. Οι ίδιες τάσεις ισχύουν και για

τις τρεις ομάδες κλάδων που λαμβάνονται υπόψη.

Τέλος, το παραπάνω φαινόμενο στις βιομηχανικές χώρες, προκύπτει από το εντεινόμενο ενδο-βιομηχανικό εμπόριο, που χαρακτηρίζει τις μεταξύ τους ανταλλαγές. Αντίθετα, η ανάλυση των εξωτερικών ανταλλαγών της χώρας δείχνει το πολύ χαμηλό επίπεδο αυτής της μορφής εμπορίου.

Ανεξάρτητα από τις παραπάνω σκέψεις, για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα αυτό χρησιμοποιήθηκαν εναλλακτικές υποθέσεις, που δεν στηρίζονται σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο αναφοράς, αλλά στην τάση, τη δυναμική που χαρακτηρίζει ορισμένες σχέσεις σε μια περίοδο πριν την ολοκλήρωση, που χρησιμεύει ως βάση για να συγκριθούν οι αποκλίσεις που σημειώνονται στην πραγματικότητα μετά το 1981. Μια τέτοια υπόθεση μπορεί να θεωρηθεί ότι βελτιώνει ως ένα βαθμό το πρόβλημα των σταθερών μεριδίων αφήνοντας πάντα ανοιχτά τα θέματα της απομόνωσης των παράλληλων επιδράσεων άλλων παραγόντων στο εξωτερικό εμπόριο.

Έτσι, λόγω των διαφορών στα πλεονεκτήματα που παρουσιάζει στη σύλληψη της η προσέγγιση αυτή εφαρμόσθηκε για την ανάλυση των επιδράσεων εμπορίου στη βιομηχανία η μέθοδος που χρησιμοποιήσε η Γραμματεία των ΕΕΤΑ για τη μέτρηση των επιδράσεων εμπορίου από την ολοκλήρωση των χωρών μελών της.

Η προσέγγιση αυτή στηρίζεται στην προβολή του ρυθμού μεταβολής της συμμετοχής των εισαγωγών στη φαινόμενη κατανάλωση στα χρόνια πριν την έναρξη της ολοκλήρωσης στα χρόνια που ακολουθούν την ολοκλήρωση. Ως περίοδος βάσης χρησιμοποιήθηκε εναλλακτικά, το 1974-1979 και το 1974-80. Η υπόθεση που βρίσκεται στη βάση του μοντέλου αυτού είναι ότι η συμμετοχή των εισαγωγών στην κατανάλωση θα εξελισσόταν στην περίοδο που συμπίπτει με την ολοκλήρωση με τον ίδιο τρόπο που εξελίχθηκε και στην προηγούμενη περίοδο, αν δεν πραγματοποιούνταν η ολοκλήρωση. Το στοιχείο δηλαδή που κυριαρχεί είναι η δυναμική της εισαγωγικής διεύθυνσης σε μια περίοδο και όχι η αναφορά σε μια στατική σχέση, σε κάποια μεμονωμένα χρόνια. Χρησιμοποιούνται δύο συναρτήσεις με τη μορφή:

$$1. TD = M_i - C_i [(η80 - η74)κ + η80]$$

$$2. TC = M + C_i [(80 - 74)κ = 80]$$

όπου: M_i = Εισαγωγές από τρίτες χώρες για τα έτη 1981...1986

M = Σύνολο εισαγωγών για τα έτη 1981...1986

C_i = Φαινόμενη κατανάλωση για τα έτη 1981...1986

$η$ = M_i προς φαινόμενη κατανάλωση (για το 1974 και το 1980).

$m=M$ προς φαινομένη κατανάλωση (για το 1974 και το 1980)

$k=1/6$ για τις εκτιμήσεις του 1981

$6/6$ για τις εκτιμήσεις του 1985.

TD=Εκτροπή εμπορίου

TC= Δημιουργία εμπορίου

Για την περίοδο 1974-79 (αντί 74-80) τα παραπάνω σύμβολα τροποποιούνται ανάλογα.

Αν υπάρχει εκτροπή εμπορίου σε όφελος των χωρών της Ε.Κ. το TD έχει αρνητικό πρόσημο, και οι πραγματικές εισαγωγές από τρίτες χώρες είναι μικρότερες από αυτές που εκτιμώνται με βάση τις παραπάνω συναρτήσεις. Θετικό TD σημαίνει τη δημιουργία "εξωτερικού εμπορίου", ως αποτέλεσμα του ανοίγματος της αγοράς. Η συνολική επίδραση της ολοκλήρωσης στο εμπόριο (εισαγωγές) δίνεται από τη σχέση:

$$E=TC-TD,$$

εκφράζεται δηλαδή από το άθροισμα της δημιουργίας εμπορίου και της εκτροπής εμπορίου.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 6

ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

α. Ιδιομορφίες του ισοζυγίου πληρωμών και άδηλοι πόροι.

1. Τα γενικά χαρακτηριστικά του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου είναι:

α. Η χρόνια και συνεχώς αυξανόμενη ελλειμματικότητα.

β. Ο περιορισμένος αριθμός προϊόντων στα οποία βασίζονται οι εξαγωγές.

γ. Ο περιορισμένος γεωγραφικός προσανατολισμός των εξαγωγών.

δ. Η χρόνια παθητικότητα του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου προκαλεί μια χρόνια ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών. Οι εισπράξεις από τις εξαγωγές καλύπτουν κατά μέσο όρο μόνο το 36ο/ο από τις πληρωμές που γίνονται από τις εισαγωγές. Η συνεχής παθητικότητα του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου οφείλεται σε δύο λόγους: στην συνεχή αύξηση των εισαγωγών και στη δυσκολία να αυξηθούν οι εξαγωγές.

Οι πρώτες ύλες και τα κεφαλαιουχικά αγαθά είναι κατά μέσο όρο 45ο/ο από τις ελληνικές εισαγωγές. Αυτό οφείλεται στο ότι η αύξηση της βιομηχανικής παραγωγής, τόσο για τις ανάγκες της εσωτερικής αγοράς, όσο και για τις εξαγωγές χρειάζονται πρόσθετες ποσότητες από πρώτες ύλες που εισάγονται από το εξωτερικό. Έτσι οι αυξημένες εισαγωγές από πρώτες ύλες είναι αναγκαίες γιατί η Ελλάδα δεν έχει επάρκεια από φυσικούς πόρους, αλλά και γιατί είναι μικρή. Είναι δε γενικός κανόνας όσο και πλούσια να είναι μια χώρα να μη μπορεί να περιλαμβάνει μέσα στα όρια της παρά ένα μικρό μέρος μόνο από τις αναγκαίες για τη βιομηχανία πρώτες ύλες.

Ως προς τις ελληνικές εξαγωγές παρατηρούμε τα εξής: Ένα μεγάλο ποσοστό από τις ελληνικές εξαγωγές στηρίζεται σε ορισμένα πρωτογενή προϊόντα (σταφίδα, λάδι, κρασιά, φρούτα, καπνός, βαμβάκι) που πολλά από αυτά στις διεθνείς αγορές παρουσιάζουν προβλήματα. Οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων σημείωσαν σημαντική βελτίωση τα τελευταία χρόνια, έτσι που τα τελευταία τρία χρόνια να είναι πάνω από 50% από τις συνολικές εξαγωγές. Παρ' όλα αυτά όμως η αύξηση αυτή οφείλεται στην αύξηση εξαγωγών από τρεις ή τέσσερις κατηγορίες προϊόντων όπως κλωστοϋφαντουργικά, τσιμέντα, αλουμίνιο και αλουμίνα και νικέλιο.

Για να προωθηθούν οι ελληνικές εξαγωγές και κατά συνέπεια για να μειωθεί η παθητικότητα του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου χρειάζεται να γίνουν τα εξής:

α. αναδιάρθρωση των καλλιεργειών με σκοπό να μειωθούν οι εισαγωγές τροφίμων που μπορούν να παραχθούν στις ελληνικές κλιματολογικές συνθήκες και να αυξηθούν οι εξαγωγές προϊόντων που παρουσιάζουν μεγαλύτερη εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης από τα είδη εξαγόμενα προϊόντα.

β. βελτίωση της ποιότητας και της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών βιομηχανικών προϊόντων ως προς το σκοπό αύξησης της εξαγωγής τους.

γ. η διερεύνηση των διεθνών αγορών και η προώθηση των ελληνικών προϊόντων που μπορούν να δημιουργήσουν ανταγωνιστικές συνθήκες. Απαραίτητη επίσης προσπάθεια πρέπει να γίνει και προς την κατεύθυνση των ελληνικών εξαγωγών σε νέες αγορές.

Η βελτίωση και η χειροτέρευση της θέσης του εμπορικού ισοζυγίου και το μέγεθος της μεταβολής εξαρτώνται από το άθροισμα των τιμών της ελαστικότητας της ζήτησης, καθώς και από τις εξαγωγές και εισαγωγές. Οριακή τιμή είναι η μονάδα. Άθροισμα ελαστικότητας μικρότερο από τη μονάδα έχει δυσμενείς επιπτώσεις για την θέση του εμπορικού ισοζυγίου. Αντίθετα η θέση του βελτιώνεται εάν το άθροισμα είναι μεγαλύτερο της μονάδας. Το μέγεθος της βελτίωσης και της χειροτέρευσης εξαρτάται από το ύψος του αθροίσματος της ελαστικότητας ή επιπλέον της οριακής τιμής.

Η δυσχέρεια τοποθέτησης βασικών ελληνικών προϊόντων στην διεθνή αγορά, κατά τα πρώτα μεταπολεμικά έτη, όταν αυτή κατακλυζόταν από όμοια ή συμπληρωματικά αγαθά μέσω βοήθειας, θα εντεινονταν αν η Ελλάδα δε συμμετείχε στην υποτίμηση. Οι ελληνικές εξαγωγές θα ήταν ακριβότερες για τον ξένο καταναλωτή. Συγχρόνως θα υπήρχαν πιέσεις και επί του εισαγωγικού σκέλους του εμπορικού ι-

ισοζυγίου εφ' όσον η τιμή ελαστικότητας της ζήτησης για τις εισαγωγές καταναλωτικών αγαθών ήταν την εποχή αυτή σε υψηλά επίπεδα. Η κύρια απειλή θα φαινόταν στο εξαγωγικό σκέλος του Ελληνικού ισοζυγίου, αυτή θα προερχόταν από την στροφή των διεθνών καταναλωτών υπέρ άλλων χωρών, οι οποίες είχαν πάρει μέρος στην υποτίμηση του 1949, των οποίων οι οικονομίες ήταν εκ παραδόσεως ανταγωνιστικές προς στην ελληνική οικονομία.

Το 1981 το εμπορικό έλλειμμα της χώρας, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ έφτασε τα 4.617 εκ. δολ, σημείωσε δηλαδή κάμψη κατά 15,1 ο/ο, έναντι του 1980 με αποτέλεσμα το ποσοστό καλύψεως των εισαγωγών από τις εξαγωγές να είναι σε 48,2 ο/ο.

Κατά την εκτίμηση του ΚΕΕΜ, η ορθή καταγραφή της αξίας των εξαγωγών φασών θα έδινε ένα εμπορικό έλλειμμα κατά 400εκ.\$, περίπου μικρότερα από αυτό που δίνει η ΕΣΥΕ.

Σύμφωνα με εξέταση του εμπορικού ισοζυγίου της Ελλάδας κατά κατηγορίες προϊόντων της ΤΤΔΕ, οδηγεί στις εξής διαπιστώσεις: Το 1981, πλεόνασμα υπάρχει μόνο σε 6 από τις 9 κατηγορίες προϊόντων όπως " ποτά καπνός " κ.τ.λ.

Το ισοζύγιο μας είναι πλεονασματικό κυρίως σε μια σειρά από χώρες της Μέσης Ανατολής και της Β.Αφρικής, (Ιορδανία, Ιράν, Κύπρος, Λίβανος, Κουβέϊτ, Αλγερία, Υεμένη, Ην. Εμιράτα, Μπαχρέϊν, Ιράκ). Πρόκειται για περιοχές από τις οποίες δεν εισάγουμε πετρέλαιο. Πλεόνασμα επίσης εμφανίζεται και σε μερικές Σοσιαλιστικές χώρες.

Το μεγάλο έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου εντείνει την εξάρτηση. Το έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΚΕΠ, ήταν στην Ελλάδα το 1960 16,05 ο/ο, και το 1976 σε 17,84 ο/ο. Η αύξηση παραγωγής και στην Ελλάδα προϋποθέτει την αύξηση των εξαγωγών με μεγαλύτερο ρυθμό.

Η εξάρτηση και η ταυτότητα της ελληνικής οικονομίας οφείλεται σε πολλούς παράγοντες. Ανάμεσα σε αυτούς είναι η αδύνατη οικονομική δομή, οι μικρές διαστάσεις της χώρας, και το μέσο επίπεδο αναπτυξής της. Η έλλειψη υγρών καυσίμων, η υπερπροσφορά μερικών αγροτικών προϊόντων (βαμβακιού, εσπεριδοειδών, καπνού κ.τ.λ) σε σύγκριση με την εγχώρια ζήτηση της ισορροπίας πληρωμών από άδηλους, η περιορισμένη εγχώρια τεχνολογία και βιομηχανία μηχανοκατασκευών, η διεύθυνση του ξένου κεφαλαίου, και η ένταξη στην ΕΟΚ.

Στην διαμόρφωση της ευαισθησίας και του σημαντικού ελ-

λεϊμματος συνέβαλαν επίσημα οικονομική πολιτική και το αναπτυξιακό μοντέλο που εφαρμόστηκε.

Το μεγάλο έλλειμμα του Ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου, αυτό καθ'αυτό θα ήταν ικανό να ανατρέψει την εξωτερική και εσωτερική ισορροπία της Ελληνικής οικονομίας. Το ότι αυτό δεν γίνεται με θεαματικό τρόπο οφείλεται κύρια στους μεγάλης έκτασης άδηλους πόρους. Οι άδηλοι πόροι από 182,6 εκ.δολ. που ήταν το 1956 αυξήθηκαν το 1981, σε 6.495,1 εκ.δολ. δηλ. 35,3 φορές περίπου. Οι πιο σημαντικές πηγές άδηλων πόρων στην δεκαετία του 1960 ήταν τα εμβάσματα των μεταναστών, τα οποία όμως στην δεκαετία του 1970 μειώθηκαν αισθητά. Έτσι το ποσοστό συμμετοχής τους στο σύνολο των άδηλων πόρων από 33,2 ο/ο, που ήταν το 1960 αυξήθηκε το 1970 σε 36,3 ο/ο.

Το ισοζύγιο των άδηλων πόρων σε όλα τα μεταπολεμικά χρόνια κλείνει με σημαντικό πλεόνασμα. Το 1960 ήταν 207,1 εκ.δολ. και το 1981 σε 4.288,9 εκ.δολ. Αυτό το πλεόνασμα αντισταθμίζει ένα σημαντικό μέρος του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου. Το πλεόνασμα των άδηλων πόρων καλύπτει τα 37,9 ο/ο, του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου, κατά την περίοδο 1960-65, την περίοδο 67-71 το 68,7 ο/ο, την περίοδο 1972-77 το 65,7 ο/ο, και αυτό μαρτυρεί ότι η εκτεταμένη άδηλοι πόροι αποτελούν έναν από τους αποφασιστικούς συντελεστές της ισορροπίας της Ελληνικής οικονομίας και μια σπουδαία συμπληρωματική πηγή της ανάπτυξής της. Το θετικό στοιχείο των άδηλων πόρων είναι ότι εξασφαλίζουν έσοδα μετατρέψιμου συναλλάγματος που η αποκτησή τους είναι συχνά πιο αποδοτική (οικονομική) απ'ότι οι εξαγωγές πολλών αγροτικών και βιομηχανικών προϊόντων, σε μια χώρα μέσου επιπέδου οικονομικής και τεχνολογικής ανάπτυξης. Ταυτόχρονα βασικό του αρνητικό σημείο είναι αβεβαιότητα σχετικά με το ύψος και την διαχρονική τους εξέλιξη, που μπορεί σε κρίσιμες περιόδους να προκαλέσει προβλήματα ιδιαίτερα μακροπρόθεσμα.

Το μέρος του εμπορικού ελλείμματος που δεν καλύπτεται από πλεόνασμα των άδηλων πόρων ισοσκελίζεται με εισαγωγή κεφαλαίων, με δανεισμό από το εξωτερικό, με κλήριγκ, με τα συναλλαγματικά αποθέματα, και άλλα μέσα.

Επίσης αυξανόμενη τάση παρουσιάζει και το ποσοστό του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που καλύπτεται από το πλεόνασμα του ισοζυγίου εισαγωγών και εξαγωγών κεφαλαίων.

Πίνακας 66

Η εξέλιξη των άδηλων πόρων και πληρωμών στην Ελλάδα, 1965-1984

Σε εκατ. δολάρια

	1965	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1981	1984(α)
ΑΔΗΛΟΙ ΠΟΡΟΙ	549,5	949,2	1.292,3	1.605,9	2.195,4	2.339,0	2.725,1	3.023,8	3.497,3	6.495,1	5.265
Μεταφορές	-	276,9	369,2	435,6	600,1	867,1	844,9	914,2	1.126,6	1.826,4	1.100
Μεταναστευτικά εμβάσματα	-	344,6	469,7	575,3	735,4	673,5	781,6	803,2	924,8	1.057,1	907
Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	-	193,6	305,3	392,7	514,9	447,6	643,6	823,7	980,6	1.881,0	1.315
Έσοδα ασφαλίσεων	-	3,5	3,9	3,2	6,1	6,5	7,1	6,2	5,1	11,4	-
Δημόσιες υπηρεσίες	-	32,6	33,4	41,1	97,1	122,8	47,6	63,1	69,3	90,8	-
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	-	11,5	9,1	26,4	52,4	85,8	95,3	108,5	78,0	233,8	136
Αμοιβές, μισθοί	-	6,3	10,9	13,8	14,0	25,6	39,9	28,0	39,7	112,1	-
Διάφορα	-	80,2	91,0	117,8	181,0	170,2	265,4	276,9	273,2	1.282,5	1.807
ΑΔΗΛΕΣ ΠΛΗΡΩΜΕΣ	135,8	266,9	317,3	402,1	570,3	723,5	764,7	786,8	876,9	2.206,2	2.068
Μεταφορές	-	42,0	62,8	77,7	125,9	152,9	172,4	144,6	155,1	371,7	172
Ταξιδιωτικό συνάλλαγμα	-	55,3	73,7	95,8	113,3	129,1	154,6	150,7	164,0	361,1	337
Φοιτητικό συνάλλαγμα	-	16,5	19,3	27,2	37,2	50,0	56,7	55,6	69,3	96,2	-
Διάφορες	-	38,8	54,3	68,6	76,1	79,1	97,9	95,1	94,7	264,8	-
Πληρωμές ασφάλισης	-	9,7	8,5	11,5	20,9	21,5	21,5	16,7	16,6	16,1	-
Δημόσιες υπηρεσίες	-	45,3	34,7	47,2	60,9	88,4	67,6	67,6	98,8	169,3	117
Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	-	55,9	72,4	82,7	104,3	183,0	195,1	219,6	215,8	823,1	1.080
Διάφορες πληρωμές	-	58,7	65,1	87,3	128,9	148,7	154,0	187,6	226,6	464,9	362

ΠΗΓΕΣ: - Στατιστική Έπετηρίς της Ελλάδος 1966, 1971, 1978 και 1982.

- Τράπεζα της Ελλάδος: Έκθεση του Διοικητή για το έτος 1984. Αθήνα 1985, σελ 129.

(α) Προσωρινά στοιχεία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 61

Σχέση (%) μεταξύ πλεονάσματος (+) ή ελλείμματος (-) των ανταλλαγών βιομηχανικών προϊόντων με διάφορες ομάδες χωρών ως προς το ΑΕΠ της μεταποίησης*

	ΕΟΚ	Λοιπές βιομηχανικές χώρες	Ανατ. χώρες	Λοιπές χώρες	Σύνολο
1973-75	-33.4	-13.6	-1.5	+4.9	-43.6
1976-80	-31.4	-13.5	-2.2	+8.6	-38.5
1981-86	-36.9	-12.2	-2.3	+9.6	-41.8

* Πρόκύπτει από την εκτίμηση της σχέσης: εξαγωγές μείον εισαγωγές προς το ΑΕΠ της μεταποίησης.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων εξωτερικού εμπορίου ΕΣΥΕ και Εθνικών Λογαριασμών.

Άλλοι σημαντικοί άδηλοι πόροι της Ελλάδας είναι ο τουρισμός και η εμπόρική ναυτιλία. Την δεκαετία 1968-77, το ναυτιλιακό συνάλλαγμα αυξήθηκε κατά 3630/ο, και το τουριστικό συνάλλαγμα κατά 715 ο/ο.

β. Το ισοζύγιο εμπορικών ανταλλαγών της βιομηχανίας.

Θεωρητικά σε ότι αφορά τα βιομηχανικά προϊόντα η ένταξη θα διευρύνει τις εισαγωγές στα καταναλωτικά είδη, για το λόγο ότι στα προϊόντα αυτά σημειώνεται ο μεγαλύτερος βαθμός προστατευτισμού στη βιομηχανία. Στο μέτρο που η μεταβολή αυτή στο βαθμό προστασίας συνεπάγεται αλλαγές είτε στις σχετικές τιμές των προϊόντων που προσφέρονται στην ελληνική αγορά, είτε γενικότερα στους όρους πρόσβασης και διάθεσης εισαγομένων προϊόντων σε αυτήν, μπορεί να οδηγεί σε στροφή της εσωτερικής καταναλωτικής ζήτησης στις εισαγωγές.

Πέρα από αυτό όμως η ζήτηση καταναλωτικών και η ζήτηση ενδιάμεσων ή κεφαλαιουχικών ειδών υπόκεινται σε διαφορετικούς μηχανισμούς και δεν προσδιορίζονται από τους ίδιους παράγοντες. Επιπλέον, η ζήτηση τους είναι συνάρτηση της εξέλιξης της παραγωγικής ή της επενδυτικής διαδικασίας, και συνεπώς επιδράσεις της ολοκλήρωσης θα έπρεπε να εκδηλωθούν περισσότερο με μορφή ανακατανομής των εμπορικών ροών μεταξύ ΕΟΚ και τρίτων χωρών, και λιγότερο με επέκταση του εμπορίου.

Γενικότερα στα ενδιάμεσα και κεφαλαιουχικά είδη δεν θα έπρεπε να υπάρξουν το ίδιο σημαντικές επιδράσεις, όπως στα καταναλωτικά. Τα είδη αυτά, υπόκεινταν, σε πολύ μικρότερη έκταση σε προστασία ή και ήταν απαλλαγμένα ακόμα και από τις κανονικές επιβαρύνσεις. Μάλιστα οι ανταλλαγές από δάμους και φόρους των εισαγομένων κεφαλαιουχικών ειδών, που είχαν θεσπιστεί για την ενίσχυση των επενδύσεων καταργούνται, και εφαρμόζεται το ΚΕΔ: στοιχείο που συνεπάγεται αύξηση της επιβάρυνσης τους απέναντι στις τρίτες χώρες. Η μεταβολή αυτή λογικό είναι να οδηγήσει σε μια "εκτροπή εμπορίου" σε όφελος της ΕΟΚ, της οποίας τα προϊόντα δεν υπόκεινται πια σε δασμούς. Παυτόχρονα όμως συνεπάγεται αύξηση του κόστους των επενδύσεων στην Ελληνική οικονομία.

Για τους παραπάνω λόγους κρίθηκε ότι είναι ορθότερο οι δύο αυτές ομάδες προϊόντων να εξεταστούν ξεχωριστά.

Στην περίοδο 1981-86 η μόνη περιοχή με την οποία επιδεινώθηκαν οι σχέσεις της χώρας είναι η ΕΟΚ. Το έλλειμμα του ισοζυγίου των βιομηχανικών ανταλλαγών με την ΕΟΚ, ως προς το ΑΕΠ, ενώ έτεινε να βελτιωθεί, στην προενταξιακή περίοδο επιδεινώνεται αισθητά από το 1981, παρά το γεγονός, ότι η ζήτηση για κεφαλαιουχικές εισαγωγές μειώνεται.

Η διεξόδου των βιομηχανικών προϊόντων στην ελληνική αγορά αφορά κατά κύριο λόγο τα κεφαλαιουχικά είδη. Τα μεγέθη για την κατηγορία καταναλωτικά -κεφαλαιουχικά είδη παρουσιάζονται στον πίνακα 1.

Το 1981 σημειώνεται μια απότομη αύξηση στη σχέση $EI(\text{όπου } EI = X(-M) / QY$ και $M =$ εξαγωγές και εισαγωγές αντίστοιχα. $Q =$ Ακαθάρτιστο εγχώριο προϊόν $I =$ τομέας δραστηριότητας, αγροτικός, κ.τ.λ). Που αφορά τις ανταλλαγές με την ΕΟΚ για βιομηχανικά προϊόντα καταναλωτικού χαρακτήρα, σε επίπεδα χωρίς προηγούμενο. Στην συνέχεια από το 1983 σημειώνεται ακόμα μεγαλύτερη επιδείνωση. Αντίθετα, το άνοιγμα φαίνεται να επηρεάζει λιγότερο τον αντίστοιχο δείκτη για τις τρίτες χώρες. Μια επιδείνωση σημειώνεται μόνο γύρω στο 1985-86 και μάλιστα σε πολύ πιο περιορισμένη έκταση.

Με την υπόθεση ότι ο μέσος όρος των τιμών που παίρνει ο EI στην περίοδο 1976-80 για τα καταναλωτικά προϊόντα θα χαρακτηριζε την φάση 1981-86 χωρίς την επίδραση της ένταξης, εκτιμήθηκε η απόκλιση μεταξύ υποθετικού και πραγματικού επιπέδου του δείκτη. Η συνολική επιβάρυνση της οικονομίας για την περίοδο 1981-86 φτάνει στα 3,9 δισεκ.\$.

Αν στα ^{προϊόντων} ποσά που εκτιμήθηκαν για τα καταναλωτικά βιομηχανικά προϊόντα και αυτά που εκτιμήθηκαν πιο πριν για τα αγροτικά η συνολική υποθετική επιβάρυνση ανέρχεται για το 1981-86 στα 5,8 δισ.δολ. Το άνοιγμα της αγοράς για τα βιομηχανικά προϊόντα προσδιορίζει το ποσό αυτό σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι τα αγροτικά (67ο/ο περίπου). Πέρα όμως από τις ποσοτικές αυτές αναφορές, ακόμα πιο ανησυχητικά σημεία είναι:

α. Ότι ενώ η επίδραση στις αγροτικές ανταλλαγές εμφανίζεται να σταθεροποιείται σε μια επιβάρυνση γύρω στα 300-350 εκ.δολ. το χρόνο, στην βιομηχανία σημειώνεται αλματώδης και επιταχυνόμενη επιδείνωση.

β. Ότι το άνοιγμα προσδιορίζεται από την διόγκωση των καταναλωτικών εισαγωγών, που συνδέεται στενά με μια θεαματική στροφή:

της οικονομίας προς τον καταναλωτισμό, και γ. Ότι το 1986, που ήταν έτος περιοριστικής πολιτικής σημειώνεται θεαματική επιδείνωση.

3. Το αγροτικό ισοζύγιο της Ελλάδας με την ΕΟΚ.

Από πλεομασματικό μετατράπηκε σε ελλειμματικό. Το αγροτικό έλλειμμα από 9 δισ, δρχ το 1981 αυξήθηκε σε 19,7 δισ, δρχ, το 1982, αλλά μειώθηκε σε 8,4 δισ, το 1982, χειροτέρευσε σε 0,88 το 1982. Γενικότερα σημειώθηκε μια σημαντική αύξηση του εμπορικού ελλείμματος σε 1440/ο, και το 1982 σε 24,20/ο. Σχετικά με την κυκλοφορία των προσώπων, εξασφαλίζεται για την Ελλάδα, με το άρθρο 45 της συνθήκης μια επταετή μεταβατική περίοδο.

Όσο αφορά την κίνηση κεφαλαίων και τις άδηλες συναλλαγές, τα άρθρα 49 και μέχρι 53 εξασφαλίζουν την δυνατότητα αναβολής της ελευθέρωσης:

- Των άμεσων επενδύσεων των κατοικιών της Ελλάδας στα παρόντα κράτη μέλη, μέχρι την 31ην Δεκεμβρίου 1985.
- Των επενδύσεων σε ακίνητα.

Η συνθήκη προσχώρησης προβλέπει την εφαρμογή των κανόνων της κοινής Αγροτικής πολιτικής (ΚΑΠ). Η ιδρυτική Συνθήκη της Ρώμης (1957) καθορίζει ότι οι στόχοι της κοινής γεωργικής πολιτικής είναι:

α. Να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου, με την εξασφάλιση ορθολογικής ανάπτυξης, της γεωργικής παραγωγής, καθώς και της άριστης χρησιμοποίησης των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού.

β. Εξασφαλίζει ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στον γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στην γεωργία.

γ. Να σταθεροποιεί τις αγορές,

δ. Να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό.

ε. Να διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές.

Η διασφάλιση της Ελληνικής βιομηχανίας και της οικονομίας περιλαμβάνει:

Η εξέλιξη του ισοζυγίου πληρωμών στην Ελλάδα 1950-1981

Σε εκατ. δραχμές, τρέχουσες τιμές

	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1981(α)
1. Σύνολο πωλήσεων αγαθών και υπηρεσιών στο εξωτερικό και εισοδήματα από το εξωτερικό	1.968	9.323	1.918	20.510	37.765	136.576	415.919	504.450
2. Σύνολο αγορών αγαθών και υπηρεσιών από εξωτερ. και πληρωμές εισοδημάτων προς το εξωτερικό	6.816	12.228	25.052	38.841	57.270	188.116	474.521	609.450
3. Το ισοζύγιο των αγαθών, υπηρεσιών και εισοδημάτων	-4.848	-3.505	-13.134	-18.331	-19.505	-51.540	-58.602	-105.000
4. Άδηλοι πόροι	4.628	3.852	5.015	6.837	-	-	-	-
5. Άδηλες πληρωμές	1	25	61	156	-	-	-	-
6. Καθαρά έσοδα άδηλων πόρων	+4.627	+3.827	+4.954	+6.681	-	-	-	-
7. Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών	-221	+322	-8.180	-1.650	-	-	-	-
8. Τρέχουσες μεταβιβάσεις από το εξωτερικό	-	-	-	-	10.337	24.821	45.736	70.350
9. Μείον τρέχουσες μεταβιβάσεις στο εξωτερικό	-	-	-	-	137	1.479	1.988	10.900
10. Μεταβιβάσεις κεφαλαίων από το εξωτερικό	-	-	-	-	54	431	34	7.550
11. Μείον μεταβιβάσεις κεφαλαίων στο εξωτερικό	-	-	-	-	0,0	0,0	0,0	0,0
12. Καθαρός δανεισμός της χώρας	-	-	-	-	9.248	27.767	14.820	38.000

(α) 1981, προσωρινά στοιχεία.

ΠΗΓΗ: Στατιστική Έπετηρίς της Ελλάδος 1978, 1982.

- Το πενταετές πρόγραμμα της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της Ελλάδας.
- Το δεύτερο σκέλος είναι τα Μεσογειακά ολοκληρωμένα προγράμματα (ΜΟΠ). Τα ΜΟΠ, αποβλέπουν στην εφαρμογή αναπτυξιακών προγραμμάτων στις λιγότερο αναπτυγμένες και πιο φτωχές περιοχές της κοινότητας και συγκεκριμένα στην Ελλάδα, το μεγαλύτερο τμήμα της Ιταλίας, στην Νότια Γαλλία, κ,τ,λ, περιλαμβάνουν αναπτυξιακά έργα στους τομείς της γεωργίας, της αλιείας, του τουρισμού, της έρευνας, της παιδείας και σε άλλους συναφείς τομείς. Για τα ΜΟΠ, θα διατεθεί από τον κοινοτικό προϋπολογισμό ένα ποσό 5,6 δισ. ΕΑΜ. Από αυτά προβλέπονται για την Ελλάδα 2,4 δισ. ΕΑΜ, δηλ, 200 δισ, δρχ, σε σταθερές τιμές. Οι υπουργοί της ΕΟΚ, αποφάσισαν:
 - α. Οι πόροι που θα χρησιμοποιηθούν για την χρηματοδότηση των ΜΟΠ, να είναι πρόσθετοι δηλ, πέρα από εκείνους από τους οποίους θα χρηματοδοτούνται άλλα έργα.
 - β. Η έγκριση των ΜΟΠ θα χίνεται όχι από το συμβούλιο των υπουργών, αλλά από την Ευρωπαϊκή επιτροπή.

4. ## Εκρηκτικό το έλλειμμα τον Ιανουάριο## (534 εκ \$)

Εκρηκτικές διαστάσεις προσλαμβάνει το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών της χώρας το οποίο τον Ιανουάριο - σύμφωνα με τα στοιχεία της τράπεζας της Ελλάδας-έφτασε στα 534 εκ \$, τον αντίστοιχο μήνα του 1989. Η εξέλιξη αυτή αποτελεί σήμα κινδύνου για την οικονομία, λίγες μόνο ημέρες πριν από τις εκλογές του Απριλίου του 1990 και δημιουργεί την ανάγκη λήψης άμεσων μέτρων αντιστροφής της αρνητικής πορείας των μεγεθών του ισοζυγίου. Το χειρότερο είναι ότι η δυσμενής αυτή εξέλιξη φαίνεται να συνεχίζεται και τους επόμενους μήνες, ενισχυστές τις εκτιμήσεις ότι το έλλειμμα θα φθάσει αρκετά πάνω από τα 1000 εκ. δολ. στο πρώτο τρίμηνο του 1990. Αντίθετα, ενθαρρυντικό στοιχείο είναι η συγκράτηση των συναλλαγματικών διαθέσιμων στα 4678 εκ. δολ. τον φετινό Ιανουάριο, έναντι 4769,9 εκ. δολ. του αντίστοιχου μήνα του 1989. Αμφιβολίες όμως υπάρχουν για το αν η εξέλιξη αυτή διατηρηθεί και στους επόμενους μήνες. Αναλυτικότερα η εξέλιξη των βασικών μεγεθών του ισοζυγίου πληρωμών του Ιανουαρίου είναι η εξής: (σε εκ. δολ.).

	1988	1989	1990
Εισαγωγές	981,3	1162,3	1481,0
Καύσιμα	143,7	117,8	170,0
Χωρ. Καύσιμα	837,6	984,5	1311,0
Εξαγωγές	355,8	483,3	460,0
Καύσιμα	29,2	10,4	12,0
Χωρ. Καύσιμα	326,6	472,9	448,0
Εμπορ. Ισοζύγιο	-625,5	-679,0	-1021,0
+Ισοζύγιο αδήλων	604,9	665,5	487,0
Ισοζύγιο πρεχ. συν.	-20,6	-13,6	-534,0
Καθ. κίν. κεφαλ.	408,2	272,4	1105,0
Συναλ. διαθέσιμα	3948,6	4769,7	4678,0

Όπως γίνεται φανερό από τον παραπάνω πίνακα:

Συνεχίζεται η έντονα αρνητική σχέση ανάμεσα στις εισαγωγές και τις εξαγωγές. Οι εισαγωγές αυξήθηκαν τον πρώτο μήνα του 1990 κατά 27,4 ο/ο (33,2 ο/ο χωρίς τα καύσιμα) ενώ οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 4,8 ο/ο.

Αποτέλεσμα των εξελίξεων αυτών ήταν η σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου τον Ιανουάριο κατά 50,4 ο/ο.

Συνεχίσθηκε η μείωση του πλεονάσματος του ισοζυγίου των αδήλων πόρων (-26,8) που οφείλεται κυρίως στη μείωση του ταξιδιωτικού συναλλάγματος κατά 9,6 ο/ο και του μεταναστευτικού κατά 21,6 ο/ο. Αντίθετα ανέκαμψαν οι εισροές ναυτιλιακού συναλλάγματος, σημειώνοντας αύξηση κατά 13,1 ο/ο.

Η άνοδος της καθαρής κίνησης κεφαλαίων, οφείλεται κυρίως στις εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό που απέφερε το αμολογιακό δάνειο με ρήτρα ECU του Ιανουαρίου.

Έντονος προβληματισμός δημιουργήθηκε σε οικονομικούς κύκλους, από τα στοιχεία του ισοζυγίου, τα οποία αποκάλυπτον σαφείς τάσεις διαρροής κεφαλαίων στο εξωτερικό. Οι ίδιοι κύκλοι δεν χ'απέκλειαν για τις προσεχείς ημέρες παρέμβαση της τράπεζας της Ελλάδος με την λήψη κάποιων διορθωτικών μέτρων ανακούφισης του ισοζυγίου πληρωμών.*

*ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΗ: Το κομμάτι αυτό είναι παρμένο από την εφημερίδα "ΕΞΗΡΕΣ" που δημοσιεύτηκε σε φύλλο της 12/3/90. /εκφρακτικό

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 7

Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΑΝΑΤΟΛΗΣ-ΔΥΣΗΣ ΣΤΑ ΕΤΗ 1981-85

α. Το εμπόριο Ανατολής-Δύσης την πενταετία 1981-85

1. Το εμπόριο Ανατολής-Δύσης την πενταετία 1981-85

Η πορεία του ελληνικού "ανατολικού" εμπορίου δεν μπορεί να αξιολογηθεί αν δεν ενταχθεί στα πλαίσια της γενικότερης πορείας του εμπορίου Ανατολής-Δύσης. Στο τμήμα αυτό θα γίνει μια συνοπτική επισκόπηση του εμπορίου Ανατολής-Δύσης την πενταετία 1981-1985 και στη συνέχεια θα εξετασθεί η πορεία του ελληνικού μεριδίου στο εμπόριο Ανατολής-Δύσης.

Οι οικονομικές σχέσεις της ΕΟΚ με τις ανατολικές χώρες κατά την πενταετία 1981-85 εξελίσσονται στα πλαίσια της γενικότερης πορείας των οικονομικών σχέσεων Ανατολής-Δύσης. Το ευρύτερο αυτό περιβάλλον προσδιορίζεται από τρεις κυρίως παράγοντες:

α. Από την γενικότερη ύφεση της διεθνούς οικονομίας, την κρίση που αυτή επέφερε στο διεθνές εμπόριο και στις διεθνείς χρηματοδοτικές σχέσεις και από τις διαρθρωτικές ανακατατάξεις στο διεθνή κατάμερισμό της εργασίας που επήλθαν.

β. Από την ειδικότερη συναλλαγματική στενότητα ή και κρίση που γνώρισαν όλες ουσιαστικά οι ανατολικές χώρες, σαν αποτέλεσμα της στρατηγικής που ακολούθησαν την δεκαετία του '70 και της διεθνούς οικονομικής ύφεσης.

γ. Από την επιδείνωση του πολιτικού κλίματος στις σχέσεις Ανατολής-Δύσης.

Μια συνοπτική επισκόπηση των στατιστικών στοιχείων της πενταετίας 1981-85 με υπόβαθρο και την προηγούμενη πενταετία 1976-80 επιτρέπει τις εξής παρατηρήσεις:

Το συνολικό εμπόριο Ανατολής-Δύσης με βάση δυτικά στοιχεία ανέρχεται το 1985 σε 131 δις \$ ελάχιστα περισσότερο από ότι το 1980 (129 δις \$). Η πορεία του εμπορίου αυτού είναι πτωτική τα δύο πρώτα χρόνια, σταθεροποιείται το 1983 και ανακάμπτει τα δύο τελευταία χρόνια της πενταετίας. Η διακύμανση αυτή είναι λίγο εντονότερη στις δυτικές εξαγωγές από ότι στις εισαγωγές. Η πορεία της πενταετίας 1981-85 έρχεται σε ζωνρή αντίθεση με την πορεία της προηγούμενης πενταετίας, αλλά αυτή η διαπίστωση μετριάζεται αισθητά αν ληφθεί υπόψη η ανατίμηση του δολλαρίου και η πτώση των διεθνών τιμών μετά το 1981.

Το 1985 η ΕΟΚ κάλυπτε όπως ήδη αναφέρθηκε το 49ο/ο του συνολικού εμπορίου της Δύσης με τις ανατολικές χώρες (43ο/ο των εξαγωγών και 56ο/ο των εισαγωγών). Το μερίδιο αυτό μειώθηκε δραστικά (κατά 6 εκ. μονάδες) το 1981 αλλά στη συνέχεια παραμένει στα ίδια περίπου επίπεδα.

Το 1985 το 34ο/ο του εμπορίου της Δύσης με τις ανατολικές χώρες καλύπτεται από την ΕΣΣΔ. Το 30ο/ο από την Κίνα, το 26ο/ο από τις μικρές ευρωπαϊκές χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ, το 8ο/ο από την Γιουγκοσλαβία (το υπόλοιπο 2ο/ο από τις μη ευρωπαϊκές χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ και την ΑΔ, Κορέα).

Το εμπορικό ισοζύγιο, έντονα πλεονασματικό για την Δύση στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '70, επιδεινώνεται σταθερά ως το 1984. Ωστόσο το 1985 σημειώνεται πάλι ένα πλεόνασμα 7,5 δις \$. Πάντως η αντιστροφή του ισοζυγίου το 1985 οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά σε ένα τεράστιο πλεόνασμα 10,3 δις \$ στο εμπόριο με την Κίνα. Το εμπόριο της Δύσης με την ΕΣΣΔ παραμένει ελλειμματικό από το 1979, και με τις μικρές χώρες της ΚΟΜΕΚΟΝ από το 1982.

Στο εμπόριο Ανατολής-Δύσης οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και οι λοιπές χώρες (πρόκειται βασικά για τον Καναδά και την Αυστραλία που εξαγουν παραδοσιακά σιτηρά στην ΕΣΣΔ, και την Κίνα εμφανίζουν πάντα ενεργητικό ισοζύγιο.

Όπως είναι γνωστό, το εμπόριο Ανατολής-Δύσης έχει πολύ μεγαλύτερο βάρος στο συνολικό εξωτερικό εμπόριο της ανατολής, από ότι στο συνολικό εμπόριο της Δύσης. Στην διάρκεια της πενταετίας 1981-85 παρατηρείται μια μείωση του δυτικού μεριδίου στο εμπόριο των ανατολικών χωρών. Η μείωση σημειώνεται τα πρώτα δύο χρόνια, ενώ κατά τα επόμενα τρία έτη το μερίδιο σταθεροποιείται στο 31-32ο/ο ως το 1984, η μείωση είναι έντονη ιδιαίτερα στις ανατολικές εισαγωγές. Το 1985 σημειώνεται μια ανάκαμψη λόγω της μεγά-

λης αύξησης των εισαγωγών της Κίνας. Γενικότερα η αύξηση του βάρους της Κίνας στο εμπόριο Ανατολής-Δύσης, αμβλύνει την πτώση του μεριδίου της Δύσης καθώς το μερίδιο αυτό στο εμπόριο της Κίνας είναι πολύ υψηλό αν και περίπου σταθερό.

Μια σειρά από συναλλαγματικές δυσχέρειες στις οποίες προστέθηκαν και πολιτικοί παράγοντες οδήγησαν στον περιορισμό των δυτικών πιστώσεων, ενώ και οι ίδιες οι ανατολικές χώρες υιοθέτησαν συχνά δρακόντεια προγράμματα σταθεροποίησης, με πρώτο στόχο την μετάτροπή του ελλείμματος των τρεχουσών συναλλαγών τους σε πλεόνασμα, έστω και σε χαμηλότερο επίπεδο συνολικών ανταλλαγών. Τα μέτρα αυτά εξηγούν την μείωση των συναλλαγών με την Δύση των μικρών ανατολικών Ευρωπαϊκών χωρών, περιλαμβανομένης και της Γιουγκοσλαβίας, κατά τα έτη 1981-82 καθώς και την γρήγορη αντιστροφή του εμπορικού τους ισοζυγίου με την Δύση. Η ίδια η επιτυχία αυτών των σταθεροποιητικών μέτρων, και ανεξάρτητα από το κόστος τους στο βιοτικό επίπεδο των λαών των χωρών αυτών, συνέβαλε σε μια χαλάρωση μετά το 1983, χαλάρωση που αντανακλάται και στην παρατηρούμενη κατά τα τελευταία χρόνια ανάκαμψη στο εμπόριο με τη Δύση. Η νέα αυτή τάση των ετών 1984-85 υποβοηθήθηκε και από την αργή ανάκαμψη των δυτικών οικονομιών, καθώς και από την πρόσφατη πτώση του δολλαρίου. Στην όλη πορεία των ανταλλαγών σημαντικό ρόλο έπαιξε και η βούληση της Δύσης (ιδίως της Ευρώπης).

Η εξέλιξη του εμπορίου της Δύσης με την Κίνα είναι καταφανώς ο πιο δυναμικός και εντυπωσιακός παράγοντας του εμπορίου Ανατολής - Δύσης, ιδίως κατά τα τελευταία δυο χρόνια της πενταετίας που εξετάζεται.

2. Η εξέλιξη του μεριδίου της Ελλάδας στο εμπόριο Ανατ.-Δύσης.

Η σύγκριση της πενταετίας 1981-85 προς την αμέσως προηγούμενη πενταετία 1976-80 (δυτικές στατιστικές και διορθωμένα ελληνικά στοιχεία), δείχνει μια μείωση του ελληνικού μεριδίου στο εμπόριο Ανατολής-Δύσης από 1,22% σε 1,04%. Η μείωση αφορά τόσο τις εξαγωγές (από 0,90% σε 0,70%) όσο και τις εισαγωγές (από 1,63% σε 1,39%). Στην διάρκεια της πενταετίας 1981-85 διαπιστώνεται μια σταθερότητα στο $\pm 0 - 1,1\%$, με εξαίρεση το 1981 που το πλεόστος είναι χαμηλότερο λόγω της στατιστικής ανομοιότητας των ετών 1980-81. Αυτή η σταθερότητα υπο-

κρύπτει μια δυσμενέστερη πορεία στις εξαγωγές που αυτή την περίοδο 83-85 είναι πολύ χαμηλή. Αντίθετα στις εισαγωγές τα έτη 76-80 δείχνουν να σταθεροποιούνται.

Κατά τη διάρκεια των ετών 1981-85 το ελληνικό μερίδιο, ύστερα από μια σημαντική πτώση του 1981 (εν μέρη πλασματική) παρουσιάζει αργή αλλά σταθερή άνοδο. Η πορεία στις εισαγωγές είναι πιο ευνοϊκή από ότι στις εξαγωγές. Η ευνοϊκότερη εξέλιξη του ελληνικού μεριδίου στο "Ανατολικό" εμπόριο της ΕΟΚ από ότι στο συνολικό εμπόριο Ανατολής-Δύσης οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι η Ελλάδα όπως και η ΕΟΚ συμμετέχουν σχετικά στο πιο δυναμικό τμήμα του εμπορίου Ανατολής-Δύσης, το εμπόριο με την Κίνα.

β. Η εξέλιξη της γεωγραφικής κατανομής του Ανατολικού εμπορίου της Ελλάδας.

Η διαφοροποιημένη πορεία των συναλλαγών μας με τις Ανατολικές χώρες κατά την πρώτη πενταετία της ένταξης, οδήγησε σε σημαντικές αλλαγές στη γεωγραφική δομή του εμπορίου αυτού.

Πρέπει να σημειωθεί ότι στις εξαγωγές μετά το 1982 το μερίδιο της ΕΣΣΔ και των μικρών βορείων χωρών εμφανίζεται να σταθεροποιείται, ενώ των βαλκανικών χωρών πέφτει σταθερά, και των μη Ευρωπαϊκών ανεβαίνει. Στις εισαγωγές δεν εκδηλώνονται τόσο σαφείς τάσεις στην διάρκεια της πενταετίας.

Σημειώνεται τέλος ότι ο όγκος του "ανατολικού" εμπορίου της Ελλάδας διενεργείται με τις χώρες μέλη του ΣΟΑ. (ΚΟΜΕΚΟΝ) και ότι το μερίδιο της ΚΟΜΕΚΟΝ στο συνολικό "ανατολικό" μας εμπόριο στις μέν εξαγωγές μειώθηκε λίγο το 1981-85, σε σχέση με το 1976-1980 (από 82^ο/ο σε 75^ο/ο) στις δε εισαγωγές αντίθετα αυξήθηκε από (79^ο/ο σε 86^ο/ο).

γ. Η πορεία του εμπορίου κατά κατηγορίες προϊόντων.

α. Γενική πορεία

Η βασική εξέλιξη κατά την πρώτη πενταετία της ένταξης στις εξαγωγές προς τις Ανατολικές χώρες είναι η μείωση των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων. Πράγματι η αξία των αγροτικών εξαγωγών

από ένα επίπεδο 360 εκ. \$ το 1980 και 200-250 εκ. \$ τα αμέσως προηγούμενα έτη φτάνει στα 123 εκ. \$ το 1984, για να ανακάμψει λίγο το 1985. Συνολικά στην πενταετία 1981-85 η αξία των αγροτικών εξαγωγών προς τις ανατολικές χώρες σημειώνει κάμψη κατά 35^ο/ο. Αντίθετα οι εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων κυμαίνονται κατά την εξεταζόμενη πενταετία στα 130-150 εκ. \$. Το 1981-85 η αξία των βιομηχανικών εξαγωγών σημειώνει μικρή αύξηση. Οι εξαγωγές πρώτων υλών παραμένουν στα ίδια επίπεδα, ενώ οι ασήμαντες εξαγωγές καυσίμων υπερτριπλασιάζονται (πίνακας 3.8.A και Διάγ. 3.6).

Αν εξετάσουμε το μερίδιο των σοσιαλιστικών χωρών στις συνολικές εξαγωγές της χώρας μας κατά μεγάλες κατηγορίες προϊόντων, μπορούμε να διαπιστώσουμε τα εξής: Το υψηλό μερίδιο των ανατολικών χωρών στα αγροτικά προϊόντα κατά την προενταξιακή περίοδο (1976-80:23^ο/ο) σχεδόν υποδιπλασιάζεται (1981-85:13^ο/ο) και απέχει πλέον λίγο από το αντίστοιχο ανατολικό μερίδιο στις εξαγωγές όλων των προϊόντων. Αντίθετα περίπου αμετάβλητο παραμένει το εξαιρετικά υψηλό μερίδιο των ανατολικών χωρών στις πρώτες ύλες (35^ο/ο). Στα βιομηχανικά προϊόντα το ήδη χαμηλό ανατολικό μερίδιο (1976-80:6,7^ο/ο) μειώνεται λίγο ακόμα στο 5,7^ο/ο αν και το 1/2 περίπου αυτής της μείωσης είναι πλασματικό γιατί οφείλεται στην προσθήκη του εμπορίου φασόν στις στατιστικές της ΕΣΥΕ μετά το 1980. Τέλος αυξάνεται το αρχικά ασήμαντο μερίδιο των ανατολικών στις εξαγωγές μας καυσίμων από 1,9^ο/ο σε 5,1^ο/ο.

Όσο αφορά τις εισαγωγές από τις σοσιαλιστικές χώρες, οι βασικές εξελίξεις είναι: Η μεγάλη αύξηση των εισαγωγών καυσίμων, η μείωση των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων, και η σταθερότητα των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων.

Οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων που κυμαίνονται τα τρία τελευταία έτη πριν από την ένταξη, σχεδόν διακόπτονται για να ανακάμψουν, αλλά σε πολύ χαμηλά επίπεδα τα επόμενα χρόνια. Μάλιστα παρατηρείται μετά το 1982 μια αργή, αλλά σταθερή πτωτική τάση. Συνολικά η αξία των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων κατά την πενταετία είναι μειωμένη κατά 63^ο/ο, σε σχέση με την προηγούμενη πενταετία. Μεγάλη σταθερότητα παρουσιάζει η αξία των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων στη διάρκεια της πενταετίας που εξετάζεται. Το επίπεδο των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων είναι χαμηλότερο από αυτό των ετών 1979-80, αλλά συνολικά η πενταετία 1981-85 παρουσιάζει αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη (+8^ο/ο) γιατί οι σχετικές εισαγωγές ήταν μικρές το 1976-77. Τέλος εισεθη-

τή αύξηση σημειώνει η αξία των εισαγωγών πρώτων υλών (+36^ο/ο)

Η εξέταση του εμπορικού ισοζυγίου με τις ανατολικές χώρες κατά κατηγορίες προϊόντων, επιτρέπει τις εξής παρατηρήσεις:

Η ριζική μείωση τόσο των εισαγωγών όσο και των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων οδηγεί σε διατήρηση του σημαντικού πλεονάσματος της Ελλάδας στα ίδια επίπεδα σε απόλυτα μεγέθη (αλλά βέβαια σε δραμτική αύξηση του λόγου εξαγωγών προς εισαγωγές). Αντίστοιχα και η σταθερότητα τόσο των εξαγωγών όσο και των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων οδηγεί σε διατήρηση του απόλυτου μεγέθους του ελλείματος της Ελλάδας στα ίδια περίπου επίπεδα.

β. Η δομή του εμπορίου κατά κατηγορίες προϊόντων: Εξαγωγές

Συνέπεια των παραπάνω εξελίξεων είναι και οι σημαντικές αλλαγές στη δομή των εξαγωγών μας προς τις ανατολικές χώρες κατά την πρώτη πενταετία της ένταξης: σημειώνεται αισθητή μείωση του μεριδίου των αγροτικών προϊόντων (απο 51^ο/ο το 1976-80 σε 38^ο/ο το 1981-85. Η μείωση του μεριδίου αρχίζει απο το 1979, είναι ιδιαίτερα έντονη το 1981 και φτάνει στο χαμηλότερο σημείο το 1984 (33^ο/ο). Ενώ το 1985 σημειώνει μια μικρή ανάκαμψη. Η μείωση της συμμετοχής των αγροτικών προϊόντων γίνεται προς όφελος του μεριδίου όλων των άλλων κατηγοριών προϊόντων, και συγκεκριμένα των βιομηχανικών απο 25^ο/ο το 1976-80 σε 31^ο/ο το 1981-1985, των πρώτων υλών (υπενθυμίζεται ότι περιλαμβάνεται και το βαμβάκι και τα ακατέργασα δέρματα) απο 22^ο/ο σε 25^ο/ο, και των καυσίμων από 1,5^ο/ο σε 5,2^ο/ο.

Η διαρθρωτική αυτή αλλαγή των εξαγωγών μας προς τις ανατολικές χώρες δεν είναι όσο θετική θα μπορούσε να υποθεθεί, δεδομένου ότι δεν οφείλεται στον δυναμισμό των μη αγροτικών εξαγωγών, αλλά αντίθετα στην μεγάλη κάμψη των αγροτικών. Εξάλλου, παρά την μείωση του βάρους των αγροτικών προϊόντων οι εξαγωγές προς τις σοσιαλιστικές χώρες εξακολουθούν να έχουν μία παραδοσιακή δομή, τόσο σε σχέση με το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών όσο φυσικά και σε σχέση με τη δομή των εξαγωγών των υπολοίπων χωρών της ΕΟΚ. Προς τις ανατολικές χώρες κυριαρχούν τα ημικατεργασμένα προϊόντα (ενδύματα, παπούτσια) παρά την εντυπωσιακή πρόοδο που σημείωσαν το 1985.

Οι αλλαγές στην δομή των εξαγωγών μας προς τις Ανατολικές χώρες δεν φαίνεται να αφορούν κατά τον ίδιο τρόπο όλες τις ανατολικές χώρες. Συγκεκριμένα, συγκρίνοντας τα έτη 1979 και 1985

παρατηρούμε ότι η συμμετοχή των αγροτικών προϊόντων στις εξαγωγές μας μειώνεται σημαντικά.

Τό 1985, η δομή των εξαγωγών μας προς τις ανατολικές χώρες εξακολουθεί να έχει την παραδοσιακή μορφή, με χαμηλή εκπροσώπηση των βιομηχανικών προϊόντων. Πράγματι, μόνο οι εξαγωγές προς την Κίνα αποτελούνται - όπως και παλαιότερα - σχεδόν αποκλειστικά από βιομηχανικά είδη (94^ο/ο). Σε τρεις ακόμη χώρες, Ουγγαρία, Βουλγαρία, και Αλβανία, το μερίδιο των βιομηχανικών προϊόντων είναι λίγο μικρότερο από το αντίστοιχο μερίδιο στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών (40-50^ο/ο). Τέλος στις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες, το σχετικό μερίδιο είναι εξαιρετικά χαμηλό (10-25^ο/ο). Πάντως συγκρίνοντας με το 1979, διαπιστώνεται σε αρκετές περιπτώσεις μια σημαντική αύξηση της συμμετοχής των βιομηχανικών ειδών.

γ. Η δομή του εμπορίου κατά κατηγορίες προϊόντων: Εισαγωγές

Θεαματικές είναι οι αλλαγές στην δομή των εισαγωγών της Ελλάδας από τις Ανατολικές χώρες κατά την πενταετία 1981-85. Το κύριο χαρακτηριστικό είναι η μεγάλη αύξηση του μεριδίου των καυσίμων που περνά από 36^ο/ο το 1976, σε 55^ο/ο το 1980, αντίθετα κάμψη σημειώνεται στο μερίδιο των αγροτικών προϊόντων. Μικρή κάμψη σημειώνει το μερίδιο των βιομηχανικών προϊόντων, ενώ μικρή αύξηση αντίθετα, σημειώνει το μερίδιο των πρώτων υλών.

Όπως γίνεται φανερό από την παραπάνω ανάλυση, καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της δομής των εισαγωγών από τις ανατολικές χώρες, έπαιξαν η αύξηση του όγκου και της τιμής του εισαγόμενου (σοβιετικού) πετρελαίου, και η κάθετη κάμψη στις εισαγωγές κρεάτων.

Η ΒΕΣΣΑ και η Αλβανία παραμένουν κατ'εξοχήν προμηθευτές καυσίμων. Η Ρουμανία ξαναβρίσκει τον ρόλο της του προμηθευτή καυσίμων, που αντιπροσωπεύουν πάλι το 1/2 περίπου των συνολικών μας εισαγωγών, που το 1979, οι εισαγωγές αυτές είχαν σχεδόν καταργηθεί.

Το ρόλο του σχεδόν αποκλειστικού προμηθευτή βιομηχανικών προϊόντων (πάνω από 75^ο/ο) διατηρούν η Γερμανική Λ.Δ, η Τσεχοσλοβακία και η Κίνα, που παρουσιάζουν υποχώρηση του σχετικού τους μεριδίου.

Το μερίδιο των αγροτικών προϊόντων μειώνεται, και κατά κανόνα ριζικά, στις εισαγωγές από όλες τις ανατολικές χώρες, ενώ το 1979 το μερίδιο αυτό ήταν για δυο χώρες πάνω από 50^ο/ο.

δ. Η πορεία του εμπορίου σε επιλεγόμενα προϊόντα

Παρακάτω παρατίθενται αναλυτικά πίνακες του εμπορίου μας με τις Ανατολικές χώρες σε πέντε εξαγωγικά προϊόντα (πορτοκάλια, λεμόνια, καπνά, σουλτανίνα, και ελιές) και σε τρία εισαγωγικά (κρέατα και ζώα, κλωστοϋφαντουργικά και χαλυβουργικά), τα πέντε εξαγωγικά προϊόντα επελέγησαν γιατί αποτελούν τα βασικά "παθητικά" προϊόντα για την τύχη των οποίων υπήρχε ανησυχία ως προς τις επιπτώσεις της ένταξης. Εξάλλου, τα πέντε αυτά προϊόντα (καθώς και το βαμβάκι, που όμως κατατάσσεται στις πρώτες ύλες από την Τ.Τ.Δ.Ε.) αποτελούν τον όγκο των αγροτικών μας εξαγωγών προς τις ανατολικές χώρες. Όσον αφορά τα εισαγωγικά προϊόντα που επελέγησαν: τα κρέατα και τα ζώα παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον λόγω του μεγάλου ειδικού τους βάρους στις προενταξιακές εισαγωγές από ορισμένες ανατολικές χώρες, και την σημαντική επίπτωση από την εφαρμογή της ΚΑΠ στο εμπόριο αυτό. Τα κλωστοϋφαντουργικά και τα χαλυβουργικά προϊόντα δεν αντιπροσωπεύουν μεγάλη αξία εισαγωγών από τις ανατολικές χώρες, επελέγησαν όμως γιατί συγκαταλέγονται στα πιο "ευαίσθητα" προϊόντα για την κοινοτική εμπορική πολιτική, και από την άποψη αυτή παρουσιάζει ενδιαφέρον η επίδραση της ένταξης πάνω στις ελληνικές εισαγωγές. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τους στατιστικούς πίνακες είναι:

-Πορτοκάλια: Στο προϊόν αυτό υπάρχει στασιμότητα στις συνολικές ελληνικές εξαγωγές την πενταετία 1981-85, έναντι της αντίστοιχης προηγούμενης. Οι εξαγωγές προς τις ανατολικές χώρες μειώνονται συνολικά προς όφελος της ΕΟΚ.

-Λεμόνια: Και στα λεμόνια υπάρχει στασιμότητα στις συνολικές εξαγωγές την πενταετία 1981-85, έναντι της αντίστοιχης προηγούμενης με μεγάλες ετήσιες διακυμάνσεις. Όμως στο προϊόν αυτό δεν σημειώνεται αναπροσανατολισμός προς την ΕΟΚ, αλλά αντίθετα, το ουσιαστικό μονοφώνιο των Ανατολικών χωρών, ενισχύεται από 91°/ο σε 94°/ο.

-Καπνά: Αύξηση σημειώνουν οι ελληνικές εξαγωγές καπνών κατά την πρώτη πενταετία της ένταξης και μάλιστα η αύξηση εδώ αφορά κυρίως τις εξαγωγές προς τις ανατολικές χώρες, και δευτερεύοντα προς τις άλλες χώρες, ενώ οι εξαγωγές προς την ΕΟΚ, παραμένουν στάσιμες. Το ελληνικό εμπόριο, στις εισαγωγές, καπνών των ευρωπαϊκών ανατολικών χωρών παρουσιάζει και αυτό αύξηση από 11,7°/ο σε 13°/ο, παρά τη γρήγορη αύξηση των εισαγωγών αυτών (+41°/ο).

-Σταφίδα Σουλτανίνα: Οι εξαγωγές ελληνικής σουλτανίνας, ύστερα από μια κάμψη τα έτη 1979-81 σημείωσαν μια ευτυπιασική άνοδο ως και το 1984, το 1985 όμως μειώθηκαν. Συνολικά, κατά την πενταετία 1981-85, σημειώνεται αύξηση έναντι της προηγούμενης πενταετίας. Στην σουλτανίνα υπάρχει ένας θεαματικός αναπροσανατολισμός των εξαγωγών προς την ΕΟΚ και σε βάρος των σοσιαλιστικών χωρών.

Οι εξαγωγές προς τις ανατολικές χώρες μειώνονται κατά 64^ο/ο και το ανατολικό μερίδιο πέφτει από 63^ο/ο σε 19^ο/ο. Μείωση εξάλλου κάθετη εμφανίζει και το ελληνικό μερίδιο στις εισαγωγές σταφίδας των ευρωπαϊκών σοσιαλιστικών χωρών (από 48^ο/ο σε 20^ο/ο).

-Ελιές: Οι εξαγωγές ελιών φαίνεται ότι παρουσιάζουν συνολικά μία μικρή αύξηση τα έτη 1981-85 σε σχέση με την αντίστοιχη προηγούμενη περίοδο. Οι εξαγωγές προς τις ανατολικές χώρες μένουν περίπου στάσιμες, με αποτέλεσμα να υπάρχει μια μείωση του μεριδίου των χωρών αυτών προς όφελος της ΕΟΚ.

-Κρέατα και ζωντανά ζώα: Κατά την πρώτη πενταετία της ένταξης, αυξήθηκαν αισθητά οι συνολικές εισαγωγές κρεάτων και ζωντανών ζώων, ενώ σημειώθηκε και ένας θεαματικός αναπροσανατολισμός της γεωγραφικής τους προέλευσης από τις ανατολικές και τις λοιπές τρίτες χώρες (κυρίως του νοτίου ημισφαιρίου), στην ΕΟΚ.

-Κλωστοϋφαντουργικά προϊόντα: Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την μελέτη της πορείας των εισαγωγών κλωστοϋφαντουργικών προϊόντων από τις ανατολικές χώρες κατά την πρώτη πενταετία της ένταξης, είναι ότι, συνολικά, οι ανατολικές χώρες διατήρησαν το μερίδιό τους (8,4^ο/ο), αυξάνοντας μάλιστα τον όγκο των πωλήσεων τους αν και παρατηρείται μια μείωση του μεριδίου μετά το 1983.

- Χαλυβουργικά προϊόντα: Στα χαλυβουργικά προϊόντα δεν περιλαμβάνεται τό σκραπ σιδήρου που υπάγεται στις πρώτες ύλες, υπάρχει σαφής αναπροσανατολισμός των προμηθειών της χώρας μας από τις σοσιαλιστικές και τις άλλες τρίτες χώρες προς της ΕΟΚ.

ε. Το Ελληνικό "Ανατολικό" εμπόριο στις παραμονές της ένταξης

1. Η σημασία των σχέσεων για την Ελλάδα

Ο ρόλος των ανατολικών χωρών στο εξωτερικό εμπόριο και ιδιαίτερα στις εξαγωγές της χώρας μας υπήρξε σημαντικός κατά τη μεταπολεμική περίοδο και ειδικότερα, από το 1953. Η συμμετοχή των χωρών αυτών στο εξωτερικό μας εμπόριο έφτασε στο αποκορύφωμα της το 1966, με 29^ο/ο στις εξαγωγές και 10^ο/ο στις εισαγωγές μας.

Στην διάρκεια της δικτατορίας τα ποσοστά αυτά έπεσαν κάθετα (1974: 16^ο/ο στις εξαγωγές και 6^ο/ο στις εισαγωγές), ενώ κατά την περίοδο 1975-1980, παρατηρείται μια σταθεροποίησή τους. Στις παραμονές της ένταξης στην Ε.Κ. το 1980, οι ανατολικές χώρες αντιπροσώπευαν το 13,6^ο/ο των εξαγωγών και το 7,7^ο/ο των εισαγωγών της χώρας. Και τα δύο αυτά ποσοστά είναι υψηλότερα ανάμεσα στις χώρες της ΕΟΚ αλλά και από τα πιο ψηλά τόσο ανάμεσα στις ανεπτυγμένες δυτικές χώρες, μέλη του ΟΟΣΑ, όσο και ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η σημασία του εμπορίου με τις ανατολικές χώρες για την χώρα μας σχετίζεται παραδοσιακά με την διάθεση ορισμένων αγροτικών κυρίως προϊόντων κατά κανόνα "παθητικών", ή "μαλακών", δηλ. που η διαθεσή τους στην διεθνή αγορά είναι δυσχερής. Έτσι το 1979 οι σοσιαλιστικές χώρες απορρόφησαν το σύνολο σχεδόν του βαμβακιού, 90^ο/ο των λεμονιών, το 80^ο/ο των πορτοκαλιών, το 79^ο/ο των χυμών λεμονιού, το 67^ο/ο του βωξίτη και των ακατέργαστων δερμάτων, το 37^ο/ο της σταφίδας, το 34^ο/ο των αλεύρων, το 28^ο/ο των καπνών και το 19^ο/ο των ελιών που εξήγαγε η Ελλάδα.

Στον τομέα των εισαγωγών, η εξάρτηση της Ελλάδας από τις ανατολικές χώρες είναι αισθητά μικρότερη και στα επιμέρους προϊόντα. Μεγάλη εξάρτηση υπήρχε κυρίως στα κρέατα και ζωντανά ζώα.

Η δομή του Ελληνικού εμπορίου με τις ανατολικές χώρες παρουσιάζει ορισμένες ιδιομορφίες σε σχέση με την δομή του συνολικού εξωτερικού εμπορίου της χώρας. Στις εξαγωγές υπερεκπροσωπούνται τα αγροτικά προϊόντα (51^ο/ο το 1980, έναντι 26^ο/ο για το σύνολο των εξαγωγών μας).

Το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας με τις ανατολικές χώρες στις παραμονές της ένταξης, ήταν συνολικά ελλειματικό για τη χώρα μας, αλλά λιγότερο απ'ότι το συνολικό μας Εμπορικό Ισοζύγιο. Την πενταετία 1976-80, διαπιστώνεται μια κάλυψη των εισαγωγών από τις εξαγωγές σε ποσοστό 70^ο/ο, έναντι 52^ο/ο, για το συνολικό εξωτερικό μας εμπόριο. Το ισοζύγιό μας ήταν πλεονασματικό με το Βιετνάμ, ελλειματικό με την Γιουγκοσλαβία, την Ουγγαρία, την Κίνα και ιδιαίτερα με την ΕΣΣΔ, και περίπου ισοζυγισμένο με τις υπόλοιπες χώρες.

1) Μια συνοπτική απεικόνιση του εμπορίου της Ελλάδας με τις ανατολικές χώρες στις παραμονές της ένταξης, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι συσχετισμοί ισχύος στο εμπόριο αυτό, ιδιαίτερα με τις μη βαλκανικές χώρες, καθώς και η αντίστοιχη "τρωτότητα",

ήταν σε βάρος της χώρας μας, με ασθενή κρίκο τις εξαγωγές των "παθητικών αγροτικών προϊόντων.

2. Το θεσμικό πλαίσιο του εμπορίου πριν από την ένταξη.

Η Ελλάδα διατηρούσε τις παραμονές της ένταξης διμερείς συμβατικές εμπορικές σχέσεις με όλες τις Ευρωπαϊκές σοσιαλιστικές χώρες και με την Κίνα. Στην βάση των διμερών αυτών συμβάσεων και ορισμένων πολυμερών, όπως τα GATT, και στα πλαίσια των γενικότερων συμβατικών υποχρεώσεων της Ελλάδας (π.χ συμφωνία σύνδεσης με την ΕΟΚ) και της αυτόνομης εμπορικής της πολιτικής, διαμορφωνόταν το θεσμικό πλαίσιο του Ελληνικού "ανατολικού" εμπορίου. Επίσης το 1981 αποτελεί σταθμό για το θεσμικό πλαίσιο εξωτερικού εμπορίου της Ελλάδας λόγω της από 1/1 ενάρξεως της συνθήκης προσχώρησης της Ελλάδας στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες.

Οι βασικότερες συνέπειες του νέου καθεστώτος για τις Ελληνικές εξαγωγές είναι οι ακόλουθες:

- Μεγαλύτερες δυνατότητες προσβάσεως στις κοινότητες αγορές: Η εισαγωγή βιομηχανικών προϊόντων στην κοινότητα ήταν ελεύθερη ήδη από το 1981 με βάση το καθεστώς της συμφωνίας σύνδεσης του 61. Κατά συνέπεια βελτίωση στις συνθήκες προσβάσεως στις κοινοτικές αγορές, ~~αναμένεται~~ βασικά για τα αγροτικά και μεταποιητικά αγροτικά προϊόντα, καθώς και για τα χαλυβουργικά προϊόντα (προϊόντα ΕΚΑΧ) που δεν περιλαμβάνονται στο καθεστώς της συνδέσεως. Περιορίζεται η δυνατότητα των άλλων χωρών της ΕΟΚ, να προσφύγουν σε μέτρα εμπορικής άμυνας (ποσοτώσεις, δασμοί, αντιντάμπινγκ κτλ), εναντίον των ελληνικών προϊόντων. Με το καθεστώς της ένταξης τα Ελληνικά προϊόντα έχουν δικαίωμα ίσης μεταχείρισης στις Κοινοτικές αγορές, έναντι άλλων προϊόντων, χωρών Κοινοτ.
- Αγροτικά προϊόντα: Οι βασικοί μηχανισμοί προστασίας της Κοινοτικής αγοράς από τον Ελληνικό ανταγωνισμό διατηρούνται (με άλλο όνομα) έως ότου πραγματοποιηθεί στην διάρκεια της μεταβατικής περιόδου η αναρμόνιση στα πλαίσια της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), οι όροι όμως εφαρμογής του είναι ευμενέστεροι για την χώρα μας.
- Χαλυβουργικά: Η Ελληνική χαλυβουργία υπόκειται πλέον στις ρυθμίσεις της ΕΚΑΧ, ενώ ήδη από 1/1/81 αρχίζει ο βαρβαρικός δασμολογικός αποκλεισμός της Κοινότητας απέναντι στην Ελλάδα.

- Μέτρα Βιοποικτικής άμυνας: Η ρήτρα διασφάλισης που περιέχει η πράξη προσχωρήσεως, και θα ισχύει σε όλη την διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, παρέχει την δυνατότητα λήψης προστατευτικών μέτρων κατά των Ελληνικών προϊόντων.

Ειδικότερα οββασικές αλλαγές στις συνθήκες προσβάσεως στις αγορές τρίτων χωρών για τις εξαγωγές μας με την ένταξη είναι:

- Μείωση ή εξάλειψη των δασμών για τα ελληνικά προϊόντα: Οι χώρες οι οποίες έχουν καθεστώς ελευθέρων ανταλλαγών (η τελωνειακής ενώσεως) με την ΕΟΚ, θα πραγματοποιήσουν σταδιακά ένα δασμολογικό αποπλισμό απέναντι στα ελληνικά προϊόντα. Πρόκειται για τις χώρες της ΕΖΕΣ (Σουηδία, Νορβηγία, Φιλανδία, Αυστρία).

- Αύξηση των δασμών για τα ελληνικά προϊόντα: Η Ελλάδα ως μέλος των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν θεωρείται πλέον, όσον αφορά το διεθνές εμπόριο αναπτυσόμενη χώρα. Κατά συνέπεια στη διάρκεια του 1981 διαγράφηκε από τον πίνακα των χωρών που συμμετέχουν στα προγράμματα γενικευμένων δασμολογικών προτιμήσεων ορισμένων χωρών μικρής πάντως εξαγωγικής σημασίας για την χώρα μας (Καναδάς, Αυστραλία, Ιαπωνία).

- Η κατάρτιση των κλήριγκ: Μία από τις βασικότερες συνέπειες του νέου καθεστώτος της ένταξης είναι και η κατάρτιση των διμερών συμφωνιών Κλήριγκ, που ισχύουν στο εμπόριο μας με τις περισσότερες σοσιαλιστικές χώρες, οι συμφωνίες αυτές πρωτοεφανίσθηκαν την εποχή της κρίσης του μεσοπολέμου. Πρόκειται για ένα σύστημα που επιτρέπει την διεξαγωγή του εμπορίου χωρίς παρεμβολή συναλλάγματος, καθώς οι εμπορευόμενοι συναλλάσσονται σε εθνικό νόμισμα με την βοήθεια σημηφιστικών λογαριασμών που ανοίγονται από κρατικές τράπεζες. Κατ'εξοχήν μορφή διμερισμού στο διεθνές εμπόριο, το σύστημα Κλήριγκ έχει ωςτόσο το πλεονέκτημα να επιτρέπει τις σχετικά ελεύθερες (δηλ. χωρίς αντισταθμιστικές δεσμεύσεις) δραστηριότητες των συναλλασσομένων αφού η ισορροπία τηρείται στο συνολικό μακροοικονομικό επίπεδο της κάθε εμπορικής πράξης.

Όπως είναι γνωστό ο διμερισμός θεωρητικά τείνει να περιορίζει τον συνολικό όγκο των συναλλαγών στο επίπεδο του ασθενέστερου εταίρου, ενώ οδηγεί και σε φαινόμενα "εκτροπής εμπορίου", μπορεί όμως και σε συνθήκες συναλλαγματικής στενότητας και άλλων υπ' άριστων συνθηκών στην διεθνή αγορά, μπορεί τελικά να οδηγεί και σε αύξηση του εμπορίου και πάντως σε ανακούφιση των εντάσεων του ισοζυγίου.

Η ελληνική πλευρά, ύστερα από πολλούς δισταγμούς και ανη-

συχίες για την "παθητική" των προϊόντων, συναίνεσαι τελικά, ενόψει μάλιστα και της ένταξης στην ΕΟΚ, σε μια βαθμιαία κατάργηση του Κλήριγκ, αρχικά με την Γιουγκοσλαβία και με την ΕΣΣΔ. Πραγματι το 1977, υπογράφηκαν οι πρώτες συμφωνίες εμπορίου σε ελεύθερο συνάλλαγμα με τις δύο χώρες, όμως η εμπειρία από την κατάργηση του Κλήριγκ, ιδίως στο εμπόριο με την ΕΣΣΔ, ήταν αρνητική για την Ελλάδα. Γι' αυτό και η ελληνική πλευρά "πάγωσε" την διαδικασία κατάργησης των υπόλοιπων Κλήριγκ, ως την ένταξη μας με την ΕΟΚ.

Οι επιπτώσεις από την κατάργηση των Κλήριγκ για τις ελληνικές εξαγωγές: είναι ένα σύνθετο θέμα. Βραχυπρόθεσμα, πάντως δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα για τα παθητικά μας προϊόντα στο βαθμό που δεν λαμβάνονται δραστήριες αντισταθμιστικές πρωτοβουλίες.

- Έμμεσες επιπτώσεις από αλλαγές στο καθεστώς εισαγωγής: Οι πιο σημαντικές και άμεσες επιπτώσεις του καθεστώτος της εντάξεως στο θεσμικό πλαίσιο του εξωτερικού μας εμπορίου αφορά τις εισαγωγές. Εδώ αρχίζει ένα σημαντικό "άνοιγμα" της ελληνικής αγοράς απέναντι στα Κοινοτικά προϊόντα, ένα άνοιγμα που μπορεί να έχει μακροπρόθεσμα θετικές επιπτώσεις στις εξαγωγές μας αυξάνοντας την ανταγωνιστικότητά μας, καθώς και τα κίνητρα του Έλληνα παραγωγού για εξαγωγή.

- Επιστροφές διάχυτων επιβαρύνσεων: Το σύστημα επιστροφής επιτοκίων της υπ'αρ. (157 4/70) αποφ. της Ν.Ε. έγινε αποδεκτό από την επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων σαν σύστημα επιστροφής διάχυτων επιβαρύνσεων στις εξαγωγές που οφείλονται στο περίπλοκο φορολογικό σύστημα της Ελλάδας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.8
Εμπόριο με Ανατολικές χώρες 1976-1985 κατά βασικές κατηγορίες προϊόντων

Α. ΕΞΑΓΩΓΕΣ												
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85
0+1+4 Αγροτικά	172.4	203.8	244.8	255.4	356.8	197.9	189.3	155.2	122.5	163.9	1233.2	828.8
2 Πρώτες ύλες	77.3	91.3	103.1	125.4	142.1	110.8	101.0	99.1	105.9	126.9	539.2	543.7
3 Καύσιμα	4.0	3.4	9.6	6.3	13.0	18.8	42.3	19.5	14.6	17.7	36.3	112.9
5-8 Βιομηχανικά	83.9	132.8	99.8	93.0	192.8	131.2	146.0	126.3	130.0	145.0	602.3	678.5
0-9 Σύνολο	337.6	431.3	457.3	480.1	704.7	458.7	478.6	400.1	373.0	453.5	2411.0	2163.9
Β. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (Διορθωμένα στοιχεία)												
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85
0+1+4 Αγροτικά	55.3	131.0	181.9	171.6	198.7	39.1	64.8	64.5	52.1	50.7	738.5	271.2
2 Πρώτες ύλες	38.2	37.7	41.7	42.7	47.7	46.4	63.8	62.9	52.2	58.6	208.0	283.9
3 Καύσιμα	197.1	226.3	224.5	195.7	384.6	380.5	320.3	500.5	567.5	555.5	1228.2	2324.3
5-8 Βιομηχανικά	165.0	191.2	250.2	290.4	336.1	265.0	260.9	262.8	285.7	255.0	1232.9	1329.4
0-9 Σύνολο	455.8	586.3	698.4	700.7	967.4	731.1	709.8	890.8	957.6	920.0	3408.6	4209.3
Γ. ΙΣΟΖΥΓΙΟ (Διορθωμένα στοιχεία)												
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85
0+1+4 Αγροτικά	117.1	72.8	62.9	83.8	158.1	158.8	124.5	90.7	70.4	113.2	494.7	557.6
2 Πρώτες ύλες	39.1	53.6	61.4	82.7	94.4	64.4	37.2	36.2	53.7	68.3	331.2	259.8
3 Καύσιμα	-193.1	-222.9	-214.9	-189.4	-371.6	-361.7	-278	-481	-552.9	-537.8	-1191.9	-2211.4
5-8 Βιομηχανικά	-81.1	-58.4	-150.4	-197.4	-143.3	-133.8	-114.9	-136.5	-155.7	-110	-630.6	-650.9
0-9 Σύνολο	-118.2	-155	-241.1	-220.6	-262.7	-272.4	-231.2	-490.7	-584.6	-466.7	-977.6	-2045.4
Δ. % Κάλυψης Εισαγωγών από Εξαγωγές												
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85
0+1+4 Αγροτικά	312%	156%	135%	149%	180%	506%	292%	241%	235%	323%	167%	306%
2 Πρώτες ύλες	202%	242%	247%	294%	298%	239%	158%	158%	203%	217%	259%	192%
3 Καύσιμα	2%	2%	4%	3%	3%	5%	13%	4%	3%	3%	3%	5%
5-8 Βιομηχανικά	51%	69%	40%	32%	57%	50%	56%	48%	46%	57%	49%	51%
0-9 Σύνολο	74%	74%	65%	69%	73%	63%	67%	45%	39%	49%	71%	51%
Σύνολο - Καύσιμα	129%	119%	94%	94%	119%	125%	112%	98%	92%	120%	109%	109%
Ε. Μερίδιο Ανατολικών χωρών στις Ελληνικές Εξαγωγές												
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85
0+1+4 Αγροτικά	21.4%	23.0%	22.6%	22.1%	26.7%	17.4%	15.1%	10.5%	8.4%	12.9%	23.4%	12.5%
2 Πρώτες ύλες	30.3%	37.5%	36.8%	35.8%	35.4%	36.3%	35.4%	33.2%	30.6%	37.6%	35.2%	34.6%
3 Καύσιμα	2.7%	2.6%	3.0%	1.4%	1.6%	4.6%	9.2%	8.3%	3.0%	3.2%	1.9%	5.1%
5-8 Βιομηχανικά	6.3%	9.1%	6.0%	4.9%	7.3%	5.4%	6.4%	5.4%	5.2%	6.1%	6.7%	5.7%

ΠΙΝΑΚΑΣ Α11
Εμπόριο με τις Σοσιαλιστικές χώρες κατά κατηγορίες προϊόντων της ΤΤΔΕ, 1976-1985
 Εκστ. \$

Α. Εξαγωγές													
	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85	1981-85/1976-80
	%												
0 Τρόφιμα και ζώα	115,4	150,5	171,3	198,1	285,5	147,8	135,8	95,6	76,1	110,2	920,8	565,5	-39
1 Ποτά και καπνά	55,5	51,7	71,9	57,3	70,9	49,7	51,4	51,7	44,4	39,1	307,3	236,3	-23
2 Πρώτες ύλες	77,3	91,3	103,1	125,4	142,1	110,8	101,0	99,1	105,9	126,8	539,2	543,6	1
3 Καύσιμα	4,0	3,4	9,6	6,3	13,0	18,8	42,3	19,5	14,6	17,7	36,3	112,9	211
4 Έλαια και λίπη	1,5	1,7	1,6	0,0	0,4	0,4	2,1	7,9	2,0	14,4	5,2	26,8	415
5 Χημικά	16,3	21,4	18,5	15,3	55,0	29,6	21,1	19,5	21,8	33,0	126,5	125,0	-1
6 Βιομηχ. κατά ύλη	52,7	94,1	69,4	65,0	124,7	91,2	117,0	97,8	95,8	76,8	405,9	478,6	18
7 Μηχανήμ. + υλ. μεταφ.	4,4	7,9	4,0	6,1	4,5	4,7	4,0	1,2	3,7	12,3	28,9	25,9	-10
8 Λοιπά βιομηχ.	8,5	9,5	7,8	6,7	8,5	5,7	3,9	7,8	8,7	22,8	41,0	48,9	19
9 Λοιπά	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
0+1+4 Αγροτικά	172,4	203,9	244,8	255,4	356,8	197,9	189,3	155,2	122,5	163,7	1233,3	828,6	-33
5-8 Βιομηχανικά	83,9	132,9	99,7	93,1	192,7	131,2	146,0	126,3	130,0	144,9	602,3	678,4	13
0-9 Σύνολο	337,8	431,4	457,3	480,2	704,7	458,7	478,6	480,1	373,2	453,2	2411,4	2163,8	-10

Β. Εισαγωγές

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85	1981-85/1976-80
	%												
0 Τρόφιμα και ζώα	55,2	130,8	181,6	171,4	198,4	38,9	64,5	64,1	50,8	50,0	737,4	268,3	-64
1 Ποτά και καπνά	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,7	0,4	0,7	1,7	143
2 Πρώτες ύλες	38,2	37,7	41,7	42,7	47,7	46,4	63,8	62,9	52,2	58,6	208,0	283,9	37
3 Καύσιμα*	197,1	226,3	224,5	195,7	384,6	380,5	320,3	500,5	567,5	543,5	1728,2	2312,3	88
4 Έλαια και λίπη	0,0	0,0	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,6	0,3	0,4	1,2	200
5 Χημικά	22,9	23,8	20,0	31,5	41,3	40,6	58,8	41,5	62,4	34,6	139,5	237,9	71
6 Βιομηχαν. κατά ύλη	50,7	68,5	109,6	99,7	125,2	108,9	92,3	86,2	82,6	88,2	453,7	458,2	1
7 Μηχανήμ. + υλ. μεταφ.	85,2	93,5	112,0	146,9	157,3	106,7	101,1	126,7	131,6	136,2	594,9	602,3	1
8 Λοιπά βιομηχ.	6,2	5,4	8,6	12,3	12,3	8,8	8,7	8,4	9,1	8,0	44,8	43,0	-4
9 Λοιπά	0,2	0,1	0,2	0,3	0,3	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	1,1	0,4	-64
0+1+4 Αγροτικά	55,3	131,0	181,9	171,6	198,7	39,1	64,8	64,5	52,1	50,7	738,5	271,2	-63
5-8 Βιομηχανικά*	165,0	191,2	250,2	290,4	336,1	265,0	260,9	262,8	285,7	267,0	1232,9	1341,4	9
0-9 Σύνολο*	455,8	586,3	698,4	700,7	967,4	731,1	709,8	890,8	957,6	920,0	3408,6	4209,3	23

* Διορθωμένα στοιχεία

Σημείωση: Επισημαίνεται ότι για τα έτη 1976 και 1979, τα στοιχεία της ΕΣΥΕ στις εισαγωγές κατά κατηγορίες προϊόντων της ΤΤΔΕ από τις ανατολικές χώρες δεν αθροίζονται στο σύνολο που η ίδια υπηρεσία δίνει για τις εισαγωγές από τις χώρες αυτές. Η διαφορά, όχι ασήμαντη το 1976 (13 εκ. \$), δεν αλλοιώνει ωστόσο την συνολική εικόνα.

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΣΥΕ

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.7
 Γεωγραφική διάρθρωση του εμπορίου της Ελλάδας με τις Σοσιαλιστικές χώρες 1976-1985

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1976-80	1981-85
A. ΕΞΑΓΩΓΕΣ												
ΕΣΣΔ	24.6%	23.6%	20.6%	11.4%	12.9%	16.1%	29.6%	35.7%	32.5%	31.3%	17.6%	28.7%
4 Μικρές Βόρειες Βαλκανικές μη Ευρωπαϊκές	34.9%	33.5%	38.8%	39.9%	39.3%	31.1%	16.8%	20.8%	20.0%	21.2%	37.7%	22.0%
ΣΟΑ	40.0%	40.6%	40.1%	41.4%	39.9%	47.2%	50.5%	42.0%	40.1%	36.7%	40.4%	43.5%
Συν. Σοσιαλιστ.	0.5%	2.3%	0.5%	7.2%	7.9%	5.6%	3.1%	1.5%	7.4%	10.8%	4.3%	5.7%
ΕΣΣΔ	84.8%	78.3%	84.0%	81.6%	80.5%	78.8%	71.9%	80.8%	74.0%	71.3%	81.6%	75.3%
4 Μικρές Βόρειες Βαλκανικές μη Ευρωπαϊκές												
ΣΟΑ												
Συν. Σοσιαλιστ.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%
B. ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ (Διορθωμένα στοιχεία)												
ΕΣΣΔ	37.6%	37.1%	30.2%	28.8%	40.5%	54.4%	49.0%	61.3%	58.0%	58.2%	34.9%	56.6%
4 Μικρές Βόρειες Βαλκανικές μη Ευρωπαϊκές	23.3%	25.9%	29.9%	32.7%	24.5%	22.3%	19.9%	14.8%	16.2%	16.0%	27.4%	17.6%
ΣΟΑ	38.2%	36.5%	39.5%	37.0%	31.4%	20.4%	28.1%	20.9%	23.4%	23.3%	36.0%	23.1%
Συν. Σοσιαλιστ.	0.9%	0.4%	0.3%	1.4%	3.6%	2.8%	3.0%	3.0%	2.4%	2.5%	1.6%	2.7%
ΕΣΣΔ	82.6%	80.9%	78.1%	77.9%	77.9%	88.0%	86.4%	87.2%	85.4%	84.0%	79.1%	86.1%
4 Μικρές Βόρειες Βαλκανικές μη Ευρωπαϊκές												
ΣΟΑ												
Συν. Σοσιαλιστ.	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

Σημειώσεις: (1) 4 Μικρές Βόρειες: DDR+PL+CS+H
 (2) Βαλκανικές: R+BG+AL+YU
 (3) Μη Ευρωπαϊκές: CUB+VN+MONG+RPC+RDPC

Πηγή: Πίνακες Α1 και Α3

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.13
Εισαγωγές ορισμένων αγροτικών προϊόντων
στις Ευρωπαϊκές Σοσιαλιστικές χώρες*
1976-1985

	σε χιλ. τόν., ετήσιοι μέσοι όροι							
	Σύνολο εισαγωγών			Από Ελλάδα			Μερίδιο Ελλάδας	
	76-80	81-85	% Μεταβ.	76-80	81-85	% Μεταβ.	76-80	81-85
Πορτοκάλια	759	671	-12	134	108	-19	17.6	16.1
Λεμόνια	365	337	-8	59	64	+8	16.2	19.0
Καπνά	143	202	+41	16.7	27.3	+63	11.7	13.5
Σταφίδα	107	84	-21	45	17	-62	48.2	20.1

* Δεν περιλαμβάνεται η Αλβανία

Επιμείωση: Τα στοιχεία αυτά στηρίζονται κυρίως στις στατιστικές των ανατολικών χωρών, όπου υπάρχουν, και συμπληρώνονται με στοιχεία της ΕΣΥΕ ή εκτιμήσεις του FAO.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Σ

ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΕΝΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ.

Στο κεφάλαιο αυτό το κέντρο βάρους εντοπίζεται στο ύψος των αρνητικών - θετικών επιπτώσεων των Μεσογειακών Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων σε σχέση με το ελληνικό εμπόριο. Στην συνέχεια θα εκτιμηθούν οι επιπτώσεις αυτές, αν και λόγω της σχετικά περιορισμένης βιβλιογραφίας γύρω από τα ΜΟΠ γίνεται δυσμενής η προσπάθεια συγκεντρώσεως στοιχείων για την εγγραφή αυτού του κεφαλαίου, (τα ΜΟΠ παρουσιάστηκαν γύρω στο 1985-86), πώς θα μπορούσαμε να έχουμε λοιπόν βιβλιογραφία για την σχέση ΜΟΠ και ελληνικού εμπορίου.

Οι επιπτώσεις των ΜΟΠ στο ελληνικό εμπόριο μπορούν να επικεντρωθούν στο γεγονός ότι η σωστή λειτουργία και η σωστή διαχείριση των ΜΟΠ έχει θετικότερες επιδράσεις στο εμπόριο, σε αντίθετη περίπτωση οι επιπτώσεις των ΜΟΠ στο εμπόριο μας θα έχουν καταστροφικές συνέπειες.

Ειδικότερα, η ανάπτυξη του ενός θα επιφέρει την ανάπτυξη του άλλου: Με την χρηματοδότηση π.χ της κτηνοτροφίας έχουμε αύξηση της παραγωγής και κατά συνέπεια αύξηση του εσωτερικού και εξωτερικού εμπορίου.

- Με την αναβάθμιση και την εξιχνόρευση του τόπου μας αυξάνεται κατά σημαντικό ποσοστό ο τουρισμός μας, σαν συνέπεια έχουμε την αύξηση του ελληνικού εμπορίου.

- Τα προτεινόμενα έργα υποδομής, περιφερειακής οδοποιίας, και τα προτεινόμενα λιμενικά και αεροπορικά έργα υποδομής εξυπηρετούν βασικούς σκοπούς όπως: Καλύτερη διακίνηση των προϊόντων βελτίωσης της επιβατικής και εμπορικής επικοινωνίας

της περιφέρειας με την υπόλοιπη χώρα και το εξωτερικό.

+ Τα προτεινόμενα έργα στην γεωργία αποβλέπουν στην αύξηση της παραγωγικότητας των καλλιεργειών ειδικά με την ίδρυση νέων εκτάσεων, αυξάνεται η παραγωγή των δυναμικών καλλιεργειών στις οποίες η περιφέρεια παρουσιάζει συγκριτικό πλεονασμα.

- Η ίδρυση νέων βιομηχανιών απορροφά γεωργικά προϊόντα και δημιουργεί πρόσθετο εισόδημα.

Από τα παραπάνω φαίνονται οι θετικές επιδράσεις των ΜΟΠ στην αύξηση της παραγωγής και κατ'επέκταση στην αύξηση του εμπορίου.

Όμως η κακή διαχείριση των ΜΟΠ και ο χαμηλός ρυθμός απορρόφισης των κονδυλίων έχει σαν αποτέλεσμα η ελληνική οικονομία να χάνει επενδυτικούς πόρους ύψους τουλάχιστον 500εκ.\$ ετησίως (σύμφωνα με πρόσφατες δημοσιεύσεις).

Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγουν άλλωστε και οι εμπιστευτικές εκθέσεις αξιολόγησης των ΜΟΠ από ανεξάρτητους αξιολογητές.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφέρουμε τις μεγάλες ευθύνες που έχει η κάθε κυβέρνηση για την απώλεια των κονδυλίων που προέρχονται από τα ΜΟΠ.

Β Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

NORBERT VANHOVE, LEO H. KLAASSEN, Η περιφερειακή πολιτική της ΕΟΚ και των χωρών-μελών της. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1983.

ΒΑΛΤΕΝ Σ. Το εμπόριο της Ελλάδας με τις ανατολικές χώρες και η ένταξη στις Ευρωπαϊκές Κοινότητες 1981-85, Μελέτη στο Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1988.

Π.Κ.ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ, Ο διεθνής ρόλος των μικρών χωρών και η ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1980.

Π.Κ.ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΗΣ, Οι σχέσεις Ελλάδας-ΕΟΚ-ΗΠΑ. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1980.

ΑΝΤΡΕΑΣ.Θ.ΚΟΥΡΚΟΥΛΟΣ, Διεθνές Εμπόριο. Εκδόσεις :Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων, Αθήνα 1986.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΕΡΕΜΕΤΗΣ, Χρηματικές σχέσεις της Ελλάδας με τις Ευρωπαϊκές Κοινότητες (Επιπτώσεις της ένταξης, 1981-85) Εκδόσεις: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών, Αθήνα 1989.

ΤΑΣΟΥ Ε. ΦΑΚΙΟΛΑ, Η ευρωπαϊκή Κοινότητα και η ένταξη της Ελλάδας, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1979.

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΜΠΑΜΠΑΝΑΣΗ. ΚΩΣΤΑ ΣΟΥΛΑ, Η Ελλάδα στην περιφέρεια των αναπτυγμένων χωρών, Εκδόσεις: Θεμέλιο 1976.

DUDLEY SEERS, ΚΩΣΤΗΣ ΒΑΪΤΣΟΣ, Η Ευρώπη των δύο ταχυτήτων, Εκδόσεις Παπαζήση 1983.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΜΠΑΜΠΑΝΑΣΗΣ, Ιδιομορφίες της ανάπτυξης στη νότια Ευρώπη Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1986.

ΓΙΑΝΝΙΩΤΗ, Το εμπορικό ισοζύγιο Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1968.

ΓΙΑΝΝΙΩΤΗΣ, Η Σύνδεση με την ΕΟΚ. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1968.

ΤΑΣΟΣ ΓΙΑΝΝΙΤΣΗΣ, Η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επιπτώσεις στην βιομηχανία και στο εξωτερικό εμπόριο. Εκδόσεις: Ίδρυμα Μεσογειακών Μελετών. Αθήνα 1988.

Ελληνικές Εξαγωγές, ΚΕΕΜ φεβρ. '81

Διάφορα έντυπα (Τα ΜΟΠ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Γραφείο Αθηνών, Μάϊος 1989).

Διάφορα Οικονομικά Έντυπα (οικονομικές εφημερίδες, περιοδικά).

